

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ÇALIŞAN
ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARI
İLE SOSYAL DESTEK ALGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE ABAY

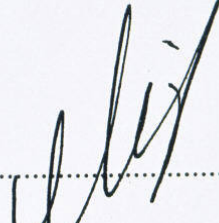
TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. CEM KİRAZOĞLU

İstanbul, Mayıs 2009

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

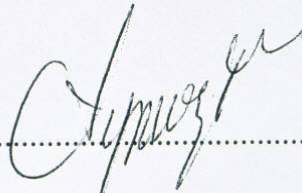
08.05.2009 tarihinde tezinin savunmasını yapan Ayşe ABAY'a ait "İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algıları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" Başlıklı Çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Münevver ÇETİN
(Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Cem KİRAZOĞLU
(Üye)
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Aynur GÜMÜŞ
(Üye)

ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında yönlendirici fikirleri ve yapıcı eleştirileri ile bana yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cem Kirazoğlu'na,

Yüksek Lisans programım süresince çalışma saatlerimi ayarlayan, izinlerde kolaylık sağlayan Okul Müdürüm Metin Erdoğan'a,

Verilerin toplanması aşamasında yardımını benden esirgemeyen Faruk Demirbağ İ.Ö.O Müdürü ve eniştem Yaşar Atay'a,

İngilizce çevirilerinde yardımını aldığım İngilizce Öğretmeni Cem Çeboğlu'na,

Tez çalışmam boyunca ihmal ettiğim aileme çok teşekkür ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile aile, arkadaş ve özel kişiden algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Ayrıca öğretmenlerin maruz kaldıklarını söyledikleri psikolojik şiddet davranışlarının neler olduğu da incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili, Pendik ilçesindeki resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan 343 öğretmen oluşturmaktadır. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin maruz kaldıklarını ifade ettikleri psikolojik şiddet davranışları ve algıladıkları sosyal destek düzeylerine ilişkin veriler üç bölümden oluşan bir anket ile toplanmıştır. Birinci bölüm öğretmenlerin demografik bilgileri, ikinci bölüm Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından uyarlanan “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”, üçüncü bölüm ise Gökçe'nin (2006) geliştirmiş olduğu “İş Yerinde Duygusal Yönden İncitilme Ölçeği” den oluşmaktadır. Veriler SPSS 11.5 veri analiz programında işlenerek frekans ve yüzde değerleri bulunmuş Mann Whitney U- Testi ve Kruskal Wallis H-Testi yapılmıştır. İki değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için Kendall's Tau-b Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Bulgulara göre öğretmenlerin psikolojik şiddeti algıları ile algılanan sosyal destek algıları arasında düşük düzeyde, negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik şiddet ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile medeni durum ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadınların aileden ve özel kişiden algıladıkları sosyal destek erkeklerden daha fazla, evli öğretmenlerin ise aileden algıladıkları sosyal destek bekâr öğretmenlerden daha yüksek bulunmuştur.

Öğretmenler başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması, işle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması, başkaları tarafından yapılan hatalardan

sorumlu tutulması, başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi, hakkında dedikodu çıkarılması, kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi, onur kırıcı şakalar yapılması gibi davranışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik Şiddet, Sosyal Destek, Mobbing, Stres, Öğretmen

ABSTRACT

This research aims at examining whether there exists a significant relationship between teachers' levels of perceiving mobbing and the levels of social support they receive from their families, friends and significant others. Different mobbing behaviours have also been examined.

343 teachers who work at private and state schools in the district Pendik in İstanbul between 2007-2008 constitute the sample of this research. The data about the mobbing teachers were subjected to and the levels of social support they perceived have been gathered from a three parted survey. The first part emphasizes the demographical information of the teachers, the second part focuses on "The Multidimensional Scale of Perceived Social Support" applied by Eker, Arkar and Yıldız (2001), and the third part focuses upon "The Scale of Emotional Vulnerability at Workplace" developed by Gökçe (2006). The datas have been processed in SPSS 11.5 data analysis programme, the frequency and percentage rates were found out and Mann Whitney U-Test and Kruskal Wallis H- Test have been carried out. In order to examine the relationship between the two variables Kendall's Tau-B Correlation Coefficient has been used.

According to the findings, between the levels of mobbing and the levels of perceived social support there is a low level, negative significant relationship. No relationship between the mobbing and demographical variables has been found. There is a significant relationship between the levels of perceived social support, marital status and gender. Females receive more social support from family and significant other, and married teachers receive more social support from family than single teachers.

Teachers have reported they were rebuked in front of other people vocally, their decisions about their job were questioned as if they were wrong, held responsible for someone else's actions, employed for duties other people don't want, gossiped about, slandered, subjected to dishonorable jokes as behaviours of mobbing at workplace.

Key Words: Mobbing, Social Support, Stress, Teacher, Bullying

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1 PSİKOLOJİK ŞİDDET	4
1.1.1 Psikolojik Şiddetin Tarihi Gelişimi	5
1.1.2 Psikolojik Şiddetin Tanımı	7
1.1.3 Psikolojik Şiddet Tipolojisi	9
1.1.4 Psikolojik Şiddetin Aşamaları	11
1.1.5 Psikolojik Şiddet Türleri	13
1.1.6 Psikolojik Şiddetin Nedenleri	14
1.1.7 Psikolojik Şiddetin Dereceleri	18
1.1.8 Psikolojik Şiddetin Sonuçları	20
1.1.8.1 Psikolojik Şiddetin Mağdura Etkisi.....	20
1.1.8.2 Psikolojik Şiddetin İşyerine Etkisi.....	22
1.1.8.3 Psikolojik Şiddetin Ülke Ekonomisine Etkisi.....	23
1.1.9 Psikolojik Şiddetle Başa Çıkma Yolları	24
1.1.9.1 Kurumsal Yöntemler	24
1.1.9.2 Yasal Yöntemler.....	25
1.1.9.3 Bireysel Yöntemler	26
1.2 SOSYAL DESTEK	27
1.2.1 Sosyal Destek Tanımı	30
1.2.2 Sosyal Destek Kategorileri	32

1.2.3 Sosyal Destek Türleri.....	33
1.2.4 Sosyal Destek ve Stres İlişkisi.....	35
1.2.4.1 Sosyal Desteğin Stresle Başa Çıkmadaki Etkisi.....	35
1.2.5 Sosyal Destek Modelleri.....	37
1.2.6 Sosyal Ağ	38
1.3 PROBLEM.....	40
1.4 AMAÇ.....	40
1.5 ÖNEM.....	42
1.6 VARSAYIMLAR.....	42
1.7 SINIRLILIKLAR.....	42
1.8 TANIMLAR VE KISALTMALAR.....	43
1.9 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	43
1.9.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	43
1.9.1.1 Psikolojik Şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar.....	43
1.9.1.2 Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar.....	48
1.9.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	52
1.9.2.1 Psikolojik Şiddet İle İlgili Araştırmalar.....	52
1.9.2.2 Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar.....	56
BÖLÜM 2	
YÖNTEM.....	61
2.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	61
2.2 EVREN VE ÖRNEKLEM.....	61
2.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	61
2.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	61
2.3.2 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	62
2.3.3 İş Yerinde Duygusal Yönden İncitilme Ölçeği.....	63
2.4 VERİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ.....	64
BÖLÜM 3	
BULGULAR VE YORUM.....	65
3.1 DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN FREKANS DAĞILIMLARI.....	65

3.1.1 Cinsiyet için Frekans Dağılımı	65
3.1.2 Yaş için Frekans Dağılımı.....	65
3.1.3 Eğitim Düzeyine göre Frekans Dağılımı.....	66
3.1.4 Medeni Durumlarına göre Frekans Dağılımı.....	66
3.1.5 Mesleki Kıdemine göre Frekans Dağılımı.....	66
3.1.6 Okuldaki Kıdemlerine göre Frekans Dağılımları.....	67
3.1.7 Branşa göre Frekans Dağılımları.....	67
3.1.8 Okul Türüne göre Frekans Dağılımı.....	67
3.1.9 Mezuniyet Alanına göre Frekans Dağılımı	68
3.2 ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ.....	68
3.2.1 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında cinsiyetlerine göre farklılık var mıdır?.....	69
3.2.2 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında yaşlarına göre farklılık var mıdır?.....	69
3.2.3 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında eğitim düzeylerine göre farklılık var mıdır?.....	70
3.2.4 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında medeni durumlarına göre farklılık var mıdır?.....	70
3.2.5 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında mesleki kıdeme göre farklılık var mıdır?.....	71
3.2.6 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında okulundaki kıdeme göre farklılık var mıdır?.....	71
3.2.7 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında branşa göre farklılık var mıdır?.....	72
3.2.8 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında okul türüne göre farklılık var mıdır?.....	72
3.2.9 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında mezuniyet alanına göre farklılık var mıdır?.....	73

3.3 ÖĞRETMENLERİN SOSYAL DESTEK ALGILARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	73
3.3.1 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında cinsiyete göre farklılık var mıdır?	74
3.3.2 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında yaşa göre farklılık var mıdır?	75
3.3.3 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında eğitim düzeyine göre farklılık var mıdır?	76
3.3.4 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında medeni durumuna göre farklılık var mıdır?	77
3.3.5 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında mesleki kıdeme göre farklılık var mıdır?	77
3.3.6 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında okuldaki kıdemine göre farklılık var mıdır?	78
3.3.7 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında branşa göre farklılık var mıdır?	80
3.3.8 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında okul türüne göre farklılık var mıdır?	81
3.3.9 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında mezuniyet alanına göre farklılık var mıdır?	81
3.4 ÖĞRETMENLERİN PSİKOLOJİK ŞİDDET ALGILARI İLE SOSYAL DESTEK ALGILARINA AİT PUANLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ	83
3.4.1 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algıları ile Sosyal Destek Algıları Arasında bir ilişki var mıdır?	83
3.4.1.1 Sosyal Destek Algı Gruplarına Göre Psikolojik Şiddet Algı Düzeyi İncelemesi.....	87
3.4.2 Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddet Davranışları	88
3.4.2.1 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	88

3.4.2.2 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Medeni Duruma Göre İncelenmesi.....	89
3.4.2.3 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Okul Türüne Göre İncelenmesi.....	89
3.4.2.4 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Branşa Göre İncelenmesi.....	90
BÖLÜM 4	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
4.1 SONUÇLAR.....	91
4.2 ÖNERİLER.....	94
4.3 ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER.....	95
KAYNAKLAR.....	96
EKLER.....	106

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 3.1 Cinsiyet için Frekans Dağılımı.....	65
Tablo 3.2 Yaş için Frekans Dağılımı.....	65
Tablo 3.3 Eğitim Düzeyleri için Frekans Dağılımı.....	66
Tablo 3.4 Medeni Durum için Frekans Dağılımı.....	66
Tablo 3.5 Mesleki Kıdemi için Frekans Dağılımı.....	66
Tablo 3.6 Okul Kıdemleri için Frekans Dağılımı.....	67
Tablo 3.7 Branş için Frekans Dağılımları.....	67
Tablo 3.8 Okul Türü için Frekans Dağılımı.....	67
Tablo 3.9 Mezuniyet Alanı için Frekans Dağılımı.....	68
Tablo 3.10 Psikolojik Şiddet Toplam Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi.....	68
Tablo 3.11 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	69
Tablo 3.12 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Yaşa göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	69
Tablo 3.13 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	70
Tablo 3.14 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	70
Tablo 3.15 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	71
Tablo 3.16 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Okul Kıdemine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	71

Tablo 3.17 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İcitic Davranışlar Ölçeği Puanlarının Branşa göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	72
Tablo 3.18 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İcitic Davranışlar Ölçeği Puanlarının Okul Türüne göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	72
Tablo 3.19 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İcitic Davranışlar Ölçeği Puanlarının Mezuniyet Alanına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	73
Tablo 3.20 Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi.....	73
Tablo 3.21 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 3.22 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Yaşa göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 3.23 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 3.24 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	77
Tablo 3.25 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	78
Tablo 3.26 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okuldaki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	79
Tablo 3.27 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Branşa göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	80
Tablo 3.28 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okul Türüne göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	81

Tablo 3.29 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mezuniyet Alanına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	82
Tablo 3.30 Psikolojik Şiddet İle Algılanan Sosyal Destek Arasındaki Korelasyon.....	83
Tablo 3.31 Psikolojik Şiddet İle Sosyal Destek Alt Boyutları Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları.....	84
Tablo 3.32 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algı Puanlarının Sosyal Destek Algısı Toplam Puanlarına Göre ANOVA Sonuçları.....	87
Tablo 3.33 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının cinsiyete göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları.....	88
Tablo 3.34 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Medeni Duruma göre Mann-Whitney Testi Sonuçları.....	89
Tablo 3.35 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Okul Türüne göre Mann-Whitney Testi Sonuçları.....	89
Tablo 3.36 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Branşa göre Mann-Whitney Testi Sonuçları.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1.1 Sosyal Desteğin şeması.....	28
Şekil 1.2 Stresli Olay Ve Hastalık Arasındaki Süreçte, Sosyal Desteğin Tahmini Müdahale Noktaları.....	36

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır. Sağlıklı ve mutlu bir hayat sürdürebilmesi için sağlıklı ortamlarda bulunmalı, insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmelidir. Fakat bireyin sağlıklı bir sosyal hayat sürdürebilmesi sadece kendisine bağlı değildir. Diğer bireylerin davranışları ve kurumun kültürü de etkilidir. Çalıştığımız işyeri koşulları ve iş arkadaşlarımız psikolojik ve ruh sağlığımızı olumsuz etkileyebilir (Savaş, 2007).

Bireyin çalışma hayatına başlaması ile birlikte birtakım sorunlar ve sıkıntılar kendiliğinden ortaya çıkar. Küresel kriz, iş bulamama riski, değişen çevre koşulları, işyerindeki rekabet, kıskançlık, çekememezlik vb. gibi faktörler birey üzerinde baskı oluşturmaya başlayabilir. Bu baskının yarattığı stres kaynaklarından biri de psikolojik şiddettir. Ülkemizde pek bilinmeyen, hakkında çok az araştırma yapılmış olan psikolojik şiddet, çalışanları, işverenleri, aileleri ve tüm toplumu olumsuz etkilemektedir (Baykal, 2005).

İşyerinizde haksız eleştiriler yapılması, işlerinde hata aranması, dışlanmak, ikiyüzlü davranmak, iftira etmek, söylediklerinin çarpıtılması, hedef haline getirilmek, alaya alınmak, tehdit edilmek, aşırı iş yükü altına sokulmak, iftira atılması, hakkında dedikodu çıkarılmak gibi rahatsız edici davranışlarla karşılaşabilirsiniz (Davenport ve ark, 2003). Bu davranışlardan bir veya birkaç tanesine maruz kaldıysanız; hatta bu davranışlar sistemli bir şekilde size yöneltildiyse, evet siz bir psikolojik şiddet mağdurusunuz.

Psikolojik şiddet davranışları ilk kez 1980'li yılların sonunda çalışma psikologu Heinz Leymann tarafından sınıflandırılmıştır. 45 davranış beş grupta listelenmiş, araştırmalarda da anket olarak kullanılmıştır.

Psikolojik şiddet, bir veya birkaç kişi tarafından, bir diğer kişiye yönelik, sistematik biçimde, düşmanca ve etik olmayan davranışlar şeklinde ortaya çıkan bir çeşit

psikolojik terör olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik şiddet mağdurları genellikle işini çok iyi yapan, çevresi tarafından sevilen, güvenilir ve yaratıcı kişiler arasından çıkmaktadır (Leymann, 1996).

Psikolojik şiddetin ortaya çıkmasının nedenini tek bir faktöre bağlamak doğru değildir. Saldırganın kişiliği ve psikolojisi, mağdurun kişiliği ve psikolojisi, örgüt koşulları, çevresel etmenler ve tetikleyici bir olayın ortaya çıkması ile psikolojik şiddet süreci başlar (Zapf, 1999).

İşyerinde psikolojik şiddet sürecinin sonucunda, hem kurum hem de birey zarar görür. Kurumda, verimliliğin düşmesi, kurum itibarının sarsılması, iş gücü kaybı yasal soruşturmalar gibi negatif etkiler görülür. Bireyde psikolojik sorunların yanı sıra iş tatmininde azalma, verimlilik kaybı, işin kalitesinin düşmesi, devamsızlıkların başlaması, hastalık izinleri, kuruma olan bağlılığın azalması, işten ayrılma veya kovulma, erken emeklilik gibi sorunlar yaşanmaya başlar (Tutar, 2004).

Psikolojik sorunlar arasında sinirlilik, depresyon, kendinden nefret etme, güven kaybı, takıntılı düşünceler, boyun eğmişlik, huzursuzluk, uyku bozukluğu, konsantrasyon güçlükleri ve intihar eğilimleri sayılmaktadır (Davenport, 2003). Psikolojik şiddet sonucu ortaya çıkan en ağır sorunlardan biri de travma sonrası stres bozukluğudur. Travma sonrası stres bozukluğunda olaylar yeniden yaşanmakta ve bireyler psikolojik ve fizyolojik açıdan büyük bir sıkıntı içine girmektedirler (Leymann, 1996). Bu durumda olan bireyler sıkıntılarını paylaşmak için çevreden destek ihtiyacı duyarlar. Bu noktada sosyal desteğin önemi açığa çıkar. Yapılan araştırmalar ile yaşanan stresin ve olumsuz yaşam olaylarının etkisinin, algılanan sosyal destek ile azaldığı desteklenmiştir (Sorias, 1988).

Sosyal destek, stres altındaki ya da güç durumdaki bireye çevresindeki insanlar veya kurumlar tarafından sağlanan maddi ve manevi yardımlar olarak tanımlanır (Eker ve Arkar, 1995). Bir başa çıkma kaynağı ya da yöntemi olarak görev yapan sosyal desteğin, kısa süreli stres ve kriz dönemlerinde, bireyin yeni durumlara ve uyarıcılara karşı uyumunu kolaylaştıran ve zihinsel sağlığını olumlu etkileyen bir işlevi vardır. Sosyal destek bireye güven kazandırmakta ve hayatına olumlu bir yön vermektedir. Ayrıca strese neden olan olaylarla karşılaştığında bireyin bu durumla daha etkili bir

biçimde mücadele etmesini sağlamaktadır. Stres/hastalık ilişkisinde sosyal desteğin tampon rolü oynadığı yapılan araştırmalarla desteklenmiştir (Cohen ve Wills, 1985).

Eş, evlat, ebeveyn, arkadaş ya da komşunun oluşturduğu geniş bir sosyal ilişki ağı içinde bulunan birey sevildiği, değerli bulunduğu ve gerektiğinde yardım gördüğü takdirde kendini mutlu ve güven içinde hisseder. Bunun aksine sosyal ilişkilerin yetersiz ya da bozuk olduğu durumlarda birey olumsuz olaylar karşısında Anksiyete, çaresizlik ve değersizlik duygularına daha sık kapılır (Görgü, 2006). Sosyal destek, stres yaratan durumların algılanan önemini azaltarak ve sağlıklı davranışları kolaylaştırarak, bireyin duygusal gerginliklerinin üstesinden gelmesine yardım eder (Cohen ve Wills, 1985).

Bu çalışmada öğretmenlerin demografik değişkenlere göre psikolojik şiddet algıları ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin değişip değişmediği ve aralarındaki ilişkiyi araştırmak amaçlanmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde psikolojik şiddet kavramının tanımı, tarihsel gelişimi, tipolojisi, aşamaları, türleri, nedenleri, sonuçları, başa çıkma yolları ve yasal yollar üzerinde durulmuştur. Algılanan sosyal desteğin tanımı, kategorileri, türleri, modelleri ve sosyal ağ üzerinde durulmuş; her iki kavramla ilgili yurtiçi ve yurtdışı araştırmalara yer verilmiştir.

İkinci bölüm yöntem kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve yorumlanması hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde verilerin demografik değişkenlere ve amaçlardaki sorulara cevap alınabilecek şekilde analizleri yapılmış, tablolar halinde sunulmuş, yorumları yapılmıştır.

Dördüncü bölüm olan sonuç ve öneriler kısmında karşılaştırmalar ve bulguların değerlendirilmesi bulunmaktadır.

1.1 PSİKOLOJİK ŞİDDET

Şiddet bir insanın başka bir canlıya fiziki olarak zarar vermesidir. Şiddet, onu başlatacak bir uyarı, uyarıyı işleyecek bir zihin ve onu uygulayacak bir vücudun olmasıyla ortaya çıkar. İnsanın var oluşundan itibaren var olan ve günümüzde de etkisini artırarak sürdüren şiddet birçok sosyal bilimcinin de araştırma konusu olmuştur. Dünyada şiddet hakkında çok çeşitli araştırmalar yapılmakta fakat şu ana kadar somut bir çözüm bulunamamış olması nedeniyle araştırmacılar için yoğun bir ilgi odağı olmaya devam etmektedir (Balcıoğlu, 2000: 1).

Artun'a göre şiddet bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, onun isteği dışında bir davranışta bulunmaya zorlanmaktır. Burada kullanılan şiddet eylemleri zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence şeklinde olabilir. Kısaca, bireyin fiziksel ve psikolojik olarak acı çekmesine neden olabilecek her davranış şiddettir (Akt. Tutar, 2004: 13).

Köknel'e (2000: 24) göre şiddetin kökeninde insanların zihinsel fonksiyonları etkindir. Birçok alanda gerekli doyuma ulaşamayan bireylerin, bir tutku olarak şiddeti benimsediği kanaatindedir. Saldırganlık ve şiddet eylemleri, insanın düşüncelerinin ürünü olup, kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık duygularıyla beslenen bir tutkudur ve güven, ilgi, sevgi, saygınlık, özgürlük, yaratıcılık, üreticilik gibi gereksinimlere sahip olmayan insanlar, bu tutkuyu daha kolay benimserler.

Şiddet kavramı, bireysel ve toplumsal hayatta sık karşılaştığımız bir kavramdır. Tutar bir algı sorunu olduğu için farklı biçimlerde ele alınabileceğini belirtmektedir. Buna göre bir şiddet türü olan psikolojik şiddet, bireyin psikolojik sağlık durumunu olumsuz yönde etkileyen, onu üzen, bireyin kendisini baskı ve tehdit altında hissetmesine neden olan her tür tutum ve davranış psikolojik anlamda şiddettir (Tutar, 2004: 14).

İngilizcede "Mobbing" olarak adlandırılan bu olguyu, konu ile ilgili uzmanlar Türkçede tek bir sözcükle ifade etmekte zorlanmışlardır. Türkiye'de yapılan çalışmalarda Mobbing karşılığı olarak,

Tınaz (2006) “Psikolojik Taciz”;
Baykal (2005) “Ruhsal Taciz”;
Önertoy (2003) ”Duygusal Taciz”;
Dökmen (2008) “ Yıldıırma”
Tutar (2004) “Psikolojik Şiddet”;
Çobanoğlu (2005) “Duygusal Saldırı”;
Arpacıoğlu (2008) “Zorbalık”
Baltaş, “Yıldıırma”
Savaş (2007) ” Manevi Taciz” kelimelerini kullanmışlardır.

Psikolojik şiddet (Mobbing) kavramı, batı literatüründe de terminoloji sorunu yaşamaktadır. Violence, stalking, psycho-terror at workplace, emotional abuse, workplace syndrome, verbal abuse, work harassment, scapegoating, Psychological abuse, mistreatment, workplace aggression bunlardan bazılarıdır (Matthiesen ve Einarsen, 2004: 335).

Terminolojideki karışıklığın giderilmesi için Leymann, “bullying” terimini okullarda çocuklar ve gençler arasındaki zarar veren eylemler için, “mobbing” terimini de işyerlerinde çalışan yetişkinler arasındaki düşmanca davranışlar için kullanılmasını önermektedir (<http://www.leymann.se/English/11120E.HTM>, 2008).

1.1.1 Psikolojik Şiddetin Tarihi Gelişimi

Mob sözcüğü Latince “kararsız kalabalık” anlamına gelen “mobile vulgus” sözcüklerinden türemiştir. İngilizcede kanun dışı şiddet uygulayan düzensiz kalabalık veya çete anlamına gelmektedir. “Mob” kökünün İngilizce eylem biçimi olan “Mobbing” ise, psikolojik şiddet, kuşatma, taciz, rahatsız etme veya sıkıntı verme gibi anlamlara gelmektedir (Oxford Advanced Learner’s Dictionary: 819).

60’lı yıllarda, tanınmış Avusturyalı bilim adamı Konrad Lorenz Mobbing terimini, hayvanların bir yabancıyı veya avlanmakta olan bir düşmanı kaçırmak için yaptıkları davranışları tanımlamak için kullanmıştır (Davenport, Distler ve Elliott, 2003: 3).

Daha sonraki yıllarda, İsveçli bilim adamı Dr. Peter Paul Heinemann öğrenciler arasında zorbalık, kabadayılık olarak bilinen davranışları araştırdı. Mobbing sözcüğünü çocuklardan oluşan küçük grupların tek ve güçsüz bir çocuğa karşı giriştiği zarar verici saldırgan davranışları tanımlamada kullanmıştır (<http://www.leymann.se/English/11120E.HTM>, 2008). Çocuklar arasında görülen bu davranışların önü alınmazsa, kurbanı ümitsizlik ve korku nedeniyle intihara kadar götürebileceğini vurgulamıştır. Kitabı, 1972’de İsveç’te “Mobbing: Çocuklar Arasında Grup Şiddeti” (Mobbing: Group Violence Among Children) adıyla yayımlanmıştır (Çobanoğlu, 2005: 26).

80’li yıllarda Mobbing kavramını iş yaşamında ise ilk kez İsveçli çalışma psikologu Heinz Leymann kullanmıştır (Tınaz, 2006: 11). Leymann işyerlerinde yetişkinler arasında benzeri grup şiddetini tespit etti ve önce bu davranışı İsveç’te araştırdı. Almanya’da ise kamunun dikkatine sundu. Kendisine işyerinde zor kişiler olarak bildirilen kişileri araştırarak bunların başlangıçta zor olmadıklarını belirledi. İşyeri yapısı ve kültürünün bu insanları zor kişiler olarak damgaladığı sonra da firmanın onları kovmak için nedenler bulduğunu belirledi. Bu Leymann’ın Mobbing olarak tanımladığı şeydi (Davenport, Distler ve Elliott, 2003: 3). Nihayet 1984 yılına gelindiğinde bu bulguları ile ilk raporunu yayımladı. Bu raporun ardından “Mobbing” terimi iş yerindeki düşmanca ve saldırgan davranışları da kapsamış, bugün kullandığımız anlamı kazanmış oldu (Çobanoğlu, 2005: 27).

Leymann’ın görüş ve araştırmaları, bütün işyerlerindeki Mobbing davranışlarına ilişkin araştırmalara bir temel oluşturmuştur. Leymann işyerindeki Mobbing davranışının varlığını, özel niteliklerini, ortaya çıkış şeklini, psikolojik sonuçlarını da vurgulamıştır (Tınaz, 2006: 11).

Leymann ve Gustavsson (1984)’un ilk araştırma raporları yayımlandıktan ve Leymann (1986)’in ilk kitabı çıktıktan sonra birçok farklı ülkede psikolojik şiddet ile ilgili bilimsel gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Daha sonra, Norveç’te Matthiesen, Raknes ve Rökkum (1989); Kihle (1990); Einarsen ve Raknes (1991), Finlandiya’da, Panen ve Vartia (1991); Björkqvist ve ark. (1994), Almanya’da Becker (1993); Knorz ve Zapf (1996); Zapf ve ark. (1996), Avusturya’da Niedl(1995), Macaristan’da Kaucseck ve Simon (1995), Avustralya’da Toohey (1991); Mc Carthy

ve ark. (1995), çalışmalarını yayımlamışlardır. Hollanda, İngiltere, Fransa ve İtalya'da da Psikolojik şiddet araştırmalarına başlanmıştır. Bazı gelişmeler kaydedilmesine rağmen hala cevaplandırılması gereken konular vardır (www.leymann.se/English/13200E.htm, 2008).

1.1.2 Psikolojik Şiddetin Tanımı

Psikolojik Şiddet konusunda çalışma yapan araştırmacılar tanımı konusunda da birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Cusack'a göre ortak olan üç unsur vardır: (Cusack, 2000: 2118). Bunlar:

1. Saldırganın gerçekleştirdiği eylemin, mağdur üzerinde bıraktığı etki
2. Bu etkinin mağdura zarar verip vermediği
3. Eylemin ne kadar sıklıkla ve ne kadar sürede devam ettirildiğidir.

Leymann, psikolojik şiddeti bir veya birkaç kişi tarafından, başka bir kişiye sistematik bir biçimde, düşmanca ve ahlak dışı, etik olmayan bir davranış sergileyerek ortaya çıkan bir çeşit psikolojik terör olarak tanımlamaktadır (<http://www.leymann.se/English/12100E.HTM>,2008). Birey psikolojik şiddet davranışlarına bağlı olarak çaresiz ve savunmasız bir hale gelir. Bu davranışlar genelde 6 ay ve daha fazla süre ile devam eden ve en az haftada bir kez bireye karşı uygulanan hareketlerdir. Davranışların sıklığı ve uygulanma süresinin uzunluğu, bireyde zihinsel, psikosomatik ve sosyal tükenmişliğe neden olur (Leymann, 1996: 165).

Zapf'a (1999: 70) göre psikolojik şiddet, çete üyelerinden oluşan bir grubun çoğunlukla yalnız bir kişiye, sık aralıklarla uyguladıkları psikolojik saldırılardır.

Einarsen'e göre psikolojik şiddet, bireyin saygısız ve düşmanca bir davranışın hedefi haline gelmesiyle başlayan bir süreçtir. Süreç, işe karşı kayıtsızlık, isteksizlik, yılgınlık, performans düşüklüğü ile başlar, istifa ile sonuçlanır (Akt. Tımaz, 2006: 8).

Tim Field, Psikolojik Şiddet kavramını, şiddete maruz kalanların özgüven ve saygısına sürekli olarak ve acımasız bir şekilde yapılan saldırı olarak tanımlamıştır. Bu davranışın nedeni ise üstünlük kurmak, emri altına almak ve yok etmek

duygusudur. Field ayrıca şiddeti uygulayan kişilerin, davranışlarının sonuçlarını inkâr ettiklerini de belirtmektedir (<http://www.bullyonline.org>, 2008).

Tutar'a (2004: 16) göre Psikolojik Şiddet, haksız suçlama, küçük düşürme, genel taciz, duygusal eziyet ve psiko- terör gibi davranışlar uygulayarak, bireyi işyerinden dışlamayı amaçlayan, kötü niyetli eylemlerden oluşan bir süreçtir. Psikolojik şiddet davranışları oluştukça çeşitli psikolojik etmenlerin etkisiyle kurbanın sağlığı tehlikeye girer.

Baykal (2005: 8) ise Psikolojik Şiddetin, kurbanın mevkiini, statüsünü ve itibarını yok ederek, işyerinden uzaklaştırılmasını sağlayan kötü niyetli bir eylemler zinciri olduğunu belirtmektedir. Psikolojik baskı, haksız suçlamalar, küçük düşürmeler veya dedikodu, bireyin yıpratılarak dışlanmasını, amirine karşı zor durumda bırakılarak işten çıkarılma noktasına getirilmesini hedefler.

Tınaz'a (2006: 7) göre Psikolojik Şiddet işyeri bağlantılı psikolojik bir sorundan kaynaklanan, işyerinden uzaklaşmayla sonuçlanan bir olgudur.

Davenport ve arkadaşlarına (2003: 15) göre, Psikolojik Şiddet duygusal bir saldırıdır. Bir bireyin diğer insanları kendi rızaları ya da rızaları dışında başka bir bireye karşı etrafında toplaması ve sürekli düşmanca davranışlarda bulunma, ima, alay, itibar zedeleme gibi yollarla, saldırgan bir ortam yaratarak onu işten çıkmaya zorlamasıdır.

Çobanoğlu (2005: 22) ise psikolojik şiddetin duygusal bir saldırı olduğunu, hedefinin işyerindeki kişi ve kişiler üzerinde sistematik baskı yaratarak, ahlakdışı yaklaşımlarla kişinin performansını ve dayanma gücünü yok ederek, işten ayrılmaya zorlamak olduğunu belirtmiştir.

Arpacıoğlu, psikolojik şiddeti, işyerinde başarısı, bilgisi ve olumlu tavırları nedeni ile bazı kişilere tehdit oluşturan bir çalışana, bir ya da birkaç kişinin çeteleşerek uyguladığı, sistematik ve uzun süreli duygusal eziyet olarak tanımlamıştır (Arpacıoğlu, 2008, www.mobingyardim).

1.1.3 Psikolojik Şiddet Tipolojisi

Psikolojik Şiddet sürecinin anlaşılabilmesi için öncelikle işyerinde görülen psikolojik şiddet davranışlarının belirlenmesi gereklidir.

Davenport vd. (2003: 17) göre Psikolojik Şiddetin uygulandığı süreçte görülen davranışların bazıları tamamen negatif olarak değerlendirilmesine rağmen, büyük bir bölümünü normal davranışlar oluşturmaktadır. Bu davranışlar, bir kez için hoş görülebilir. Ancak sistematik olarak uzun bir süre içinde tekrarlanırsa anlamları değişir, tehlikeli bir silaha dönüşerek olayın ortaya çıkışını tetikler ve kasıtlı bir saldırıya dönüşür.

Leymann Psikolojik şiddetin varlığının tespit edilebilmesi için 45 tane psikolojik şiddet davranışını ortaya koymuştur. LIPT, (Leymann Inventory of Psychological Terror) yani Leymann'ın Psikolojik Terör Envanteri olarak adlandırılmıştır. Psikolojik Şiddete uğrayan mağdur kişi üzerindeki etkilerine dayanarak 5 kategoriye ayırmıştır (<http://www.leymann.se/English/12210E.HTM>, 2008).

1.Grup: Kurbanın sağlıklı iletişim kurmasına olan etkileri yönünden

1. Kişinin kendini gösterme imkânları kısıtlanır.
2. Sürekli sözü kesilir.
3. Kendini gösterme olanakları kısıtlanır.
4. Yüzüne bağırılır ve sürekli azarlanır.
5. Yaptığı iş sürekli eleştirilir.
6. Özel yaşamı eleştirilir.
7. Telefonla rahatsız edilir.
8. Sözlü tehditler yapılır.
9. Yazılı tehditler gönderilir.
10. Jest ve bakışlarla ilişki reddedilir.
11. İma yoluyla ilişki reddedilir.

2. Grup: Kurbanın sosyal ilişkilerine olan etkileri yönünden

12. Çevresindeki insanlar kendisiyle konuşmaz.
13. Kişinin başkasıyla konuşması engellenir.
14. Diğer çalışanlardan ayrı bir yer verilir.
15. İş arkadaşlarının kişiyle konuşması yasaklanır.

16. Sanki orada yokmuş gibi davranılır.

3. Grup: Kurbanın itibarına olan etkileri yönünden

17. İnsanlar kişinin arkasından kötü konuşur.

18. Asılsız söylentiler çıkar.

19. Gülünç durumlara düşürülür.

20. Akıl hastasıymış gibi davranılır.

21. Psikolojik değerlendirme veya inceleme geçirmesi için baskı yapılır.

22. Eğer bir özrü varsa, özrü ile alay edilir.

23. Kişiyi gülünç duruma düşürmek için yürüyüşü, jestleri veya sesi taklit edilir.

24. Dini veya siyasi görüşüyle alay edilir.

25. Özel yaşamıyla alay edilir.

26. Milliyeti ile alay edilir.

27. Öz güvenini olumsuz etkileyecek bir iş yapmaya zorlanır.

28. Çabaları yanlış ve küçültücü bir şekilde yargılanır.

29. Kararları sürekli sorgulanır.

30. Alçaltıcı isimlerle anılır.

31. Cinsel imalarda bulunulur.

4. Grup: Kurbanın mesleki durumuna etkileri yönünden

32. Kişiyi güvenilmediği için iş verilmez.

33. Verilen işler geri alınır, yeni iş edinmesi engellenir.

34. Kişiden anlamsız işler istenir.

35. Kişiyi kapasitesinin altında işler verilir.

36. Kişiyi sürekli yeni görevler verilir.

37. Kişi aşağılayıcı işler yapmak zorunda bırakılır.

38. Yeteneklerinin üzerinde işler verilerek itibarı zedelenir.

39. Mali yük getirecek zararlar verilir.

40. Evi ya da işyerine zarar verilir.

5. Grup: Kurbanın fiziksel sağlığına etkileri yönünden

41. Fiziksel olarak ağır işler yapmaya zorlanır.

42. Fiziksel şiddet tehditleri yapılır.

43. Kişiyi göz korkutmak için hafif şiddet uygulanır.

44. Fiziksel olarak saldırılır.

45. Cinsel tacizde bulunulur.

ABD’de üçüncü gruptaki ayrımcı davranışların bazıları ile beşinci gruptaki fiziksel saldırı davranışlarının tümü yasadışıdır ve 50 eyalette yasaklanmıştır (Davenport, Distler ve Elliott, 2003: 17).

Leymann (1996: 165) bu sınıflamayı bir ölçek haline getirmiştir. Bu anket birçok araştırmacı tarafından da çalışmalarında kullanılmıştır. Leymann’a göre stres yaratan bir durumun psikolojik şiddet (mobbing) sayılabilmesi için bu eylemlerin tamamının gözlenmesi gerekli değildir. Ancak tanımlanan davranışların varlığı en az altı ay süren ve haftada bir gözlemlenen bir sıklığa sahip olmalıdır.

İşyerinde psikolojik şiddet davranışlarını içeren bir sınıflama da Zapf tarafından yapılmıştır. Zapf, deneysel ve teorik sonuçlara dayanarak 5 tip kategori oluşturmuştur (Akt. Einarsen, 1999: 17).

1. Görevlerin değiştirilmesi veya yapılmasının zor hale getirilmesini içeren iş bağlantılı psikolojik şiddet
2. Sosyal açıdan izole etme
3. Alay, hakarete varan sözler, dedikodu gibi davranışlarla mağdura veya özel hayatına yapılan saldırılar
4. Toplum içinde eleştirilmek ya da utandırılmak gibi sözlü tehditler
5. Fiziksel şiddet veya tehdit

1.1.4 Psikolojik Şiddetin Aşamaları

Psikolojik Şiddet rahatsız edici davranışlarla kendini gösteren, zaman geçtikçe acı vermeye başlayan ve olayların sarmal biçimde hız kazandığı bir süreçtir. Burada atlanmaması gereken konu, Psikolojik Şiddet, devam etmesine izin verildiği kadar sürdürülür. Psikolojik Şiddet mağduruna zarar verici bir uygulama şeklinde başlayan süreç, en ağır sonuca ulaşmadan önce kendi içinde çeşitli aşamalardan geçerek sona ulaşabilir (Leymann, 1996: 171).

Leymann, psikolojik şiddet sürecinde çatışma ile başlayan ve işten ayrılma ile sona eren beş aşama belirlemiştir (<http://www.leymann.se/English/12220E.HTM>, 2008).

1. Aşama: Kritik Olaylar

Bu aşamada tetikleyici bir olayın ortaya çıkması söz konusudur. Süreç henüz psikolojik şiddet niteliğini kazanmamıştır. Ancak sergilenen davranış kısa bir süre

içinde psikolojik şiddete dönüşebilir. Bu evrede, mağdur psikolojik veya fiziksel bir rahatsızlık hissetmeyebilir.

2. Aşama: Psikolojik Şiddet ve Damgalama

Psikolojik şiddet sürecinde ortaya çıkan davranışların tümünün kişiyi uzaklaştırmak, kovmak amacıyla yapılan davranışlar olduğu söylenemez. Bununla birlikte bu davranışlar, hemen hemen her gün ve uzun bir süre düşmanca bir amaçla devam ederse, normal günlük iletişim içinde ortaya çıkan davranışlar olarak kabul edilemez. Bu davranışlar zamanla şekil değiştirerek kişiyi, grup içinde yalnız bırakıp cezalandırmaya yönelik saldırgan eylemlere dönüşebilir. Bu aşama psikolojik şiddet dinamiklerinin harekete geçtiğini gösterir.

3. Aşama: Personel Yönetimi

İşyerinde olaylar büyüdüğü zaman yönetim ortaya çıkar. Sürecin ikinci aşamasında doğrudan yer almadığı halde ortaya çıkan duruma karşı önyargıyla yaklaşır. Olayları yanlış yargılayıp suçu, mağdurda bularak problemi başından atma gibi bir eğilimi benimser.

4. Aşama: Yanlış Teşhis Koyma

Mağdurun sorunları çözebilmek için profesyonel yardıma başvurması işyerinde yanlış yorumlar yapılmasına neden olur. Bu yorumların artışı sonucunda mağdur “zor insan”, “paranoyak kişilik”, veya “akıl hastası” gibi sıfatlarla damgalanırlar. Yönetim mağdurun aldığı sosyal destek veya yardımdan faydalanmasını sağlayıcı bir ortam yaratmak yerine, uzun süreli izinlerle çalışma ortamından uzaklaştırılması yolu seçilir. Bu aşamanın sonunda çoğunlukla işten çıkarılma veya zorunlu istifa vardır.

5. Aşama: İşyerinden Kovulma

Mağdurun iş yaşamından uzaklaşmasına neden olan olaylarla ilgili herhangi bir çaba gösterilmemesi üzerine bireyin yaşadığı stres ve onu izleyen hastalıklar artarak devam eder. Psikolojik şiddet süreci sonucunda birey üzerinde oluşan sarsıntı Travma Sonrası Stres Bozukluğu’nu (Post-Traumatic Stres Disorder – PTSD) tetikler. (Davenport, Distler ve Elliott, 2003: 20). PTSD savaştan dönen askerlerin, büyük felaketler yaşayan insanların ya da tecavüz kurbanlarının yaşadıklarına benzer bir olgudur (www.leymann.se/English/15100E.HTM, 2008).

Baltaş’a göre Psikolojik Şiddetin sona erebilmesi için mağdur direnmeyi, ortamdaki uzaklaşmayı ya da duruma uyum sağlamayı başarabilmelidir. Eğer bunları

başaramazsa hem ruhsal hem de bedensel olarak yıpranır. İşinde huzursuz olur ve işini kaybedebilir (Baltaş, www.baltas-baltas.com, 2008).

1.1.5 Psikolojik Şiddet Türleri

Tutar, Psikolojik Şiddet türlerini iki grupta incelemiştir: (Tutar, 2004: 91-94).

1. Dikey (Hiyerarşik) Şiddet: Bu türde üstler astlarına, astlar üstlerine Psikolojik şiddet uygular. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre dikey şiddet daha çok yöneticilerden astlarına doğru yapılmaktadır. Yöneticilerin %85,5 ‘i astlarına, eşit mevkide olan %15,7 si birbirlerine Psikolojik Şiddet uygulamaktadır. Aşağıdan yukarıya doğru uygulanan Psikolojik Şiddet davranışlarından bazıları şunlardır:

- Dedikodu çarkının çevrilmesi
- Yapılan olumlu işlerin üst kademeye iletilmemesi
- Sürekli olumsuz geribildirimlerin verilmesi
- İşlerin geciktirilmesi
- Bazı işlerin sabote edilmesi

2. Yatay (Fonksiyonel) şiddet: Bu türde ise eşit mevkideki birkaç kişi bir araya gelerek bir kişiye Psikolojik Şiddet uygularlar. Kıskançlık, çekememezlik, yarışma hali gibi nedenlerden kaynaklanır. Yatay şiddet, Dikey şiddet kadar şeffaf değildir. Genellikle uyguladıkları şiddeti kabul etmez, bunu bir çekişme olarak görür ve haklı bir gerekçeye bağlamaya çalışırlar.

Tınaz’da benzer bir şekilde gruplandırmıştır. Saldırgan ve mağdur olmak üzere iki kişinin olduğu ortamda üç çeşit psikolojik şiddet görülebilir (Tınaz, 2006: 116).

1. Yukarıdan aşağıya doğru psikolojik şiddet: Saldırgan, kurbanı göre daha üst konumdadır.
2. Eşdeğerler arasında psikolojik şiddet: Saldırgan ve mağdur, benzer görevlerde ve benzer imkânlarla sahip iş arkadaşlarıdır.
3. Aşağıdan yukarıya doğru psikolojik şiddet: Saldırgan mağdurdan daha alt konumdadır.

1.1.6 Psikolojik Şiddetin Nedenleri

Leymann'a göre Psikolojik şiddet cinsiyet ve hiyerarşi farkı gözetmeksizin, tüm kültürlerde ve tüm işyerlerinde gerçekleşen bir olgudur. Psikolojik şiddetin nedenleri, uygulayan kişinin kişilik özelliklerine, örgüt kültürüne ve mağdurun kişilik özelliklerine göre değişmektedir ve ayrı ayrı ele alınmalıdır. Leymann'a göre insanlar kendi eksikliklerini kapatmak için Psikolojik Şiddete başvururlar. Kendileri ve mevkileri adına duydukları korku ve güvensizlikten dolayı başka birine karşı küçültücü davranışlarda bulunurlar. Bu açıdan bakıldığında psikolojik şiddet eylemi, kesinlikle bir çeşit kompleksli bir kişilik sorunudur. Leymann insanların Psikolojik Şiddete başvurmasında dört temel neden olduğunu belirtmiştir. Bunlar: (www.leymann.se/English/12220E.HTM, 2008).

1. Birisini bir grup kuralını kabul ettirmeye çalışmak: “Eğer kabul etmiyorlarsa gitsin” düşüncesine sahiptirler.
2. Düşmanlıktan hoşlanmak: Hoşlanmadıkları kimselerden kurtulmak için psikolojik şiddet uygularlar.
3. Can sıkıntısı içinde zevk arayışı: Bazı sadist ruhlu saldırganlar yaptıkları eziyetten zevk alırlar.
4. Önyargıları pekiştirmek: belli sosyal, ırk veya etnik bir grubun üyesi olduğu için sevmedikleri kimselere karşı psikolojik şiddet uygularlar.

Leymann ve Gustafsson (1996: 272-273) doğruluk, dürüstlük, sadakat, onurlu olma gibi bazı kişilik özellikleri dışında, Psikolojik şiddet araştırmalarından çıkan sonuca göre mağdura ilişkin ayırt edici bir özellik tespit edememişlerdir. Psikolojik şiddet işyerinde herkesin başına gelebilmektedir. Leymann ve Gustafsson araştırmalarında görüşülen kişilerin ortak özelliğinin, çalıştıkları yere olan sadakatleri, özgür karaktere sahip oldukları ve yaptıkları işle özdeşleşmiş olmaları olduğu tespit edilmiştir.

Huber (1994), mağdurun belirli bir kişilik tiplemesine sahip olmadığını, fakat işyerlerindeki dört farklı tipteki kişinin psikolojik şiddet tehdidi ile karşılaşabileceğini belirtmiştir. Bunlar: (Akt. Tınaz, 2006: 96-97).

1. Yalnız bir kişi: Erkek ya da kadınların yoğun olduğu bir işyerinde çalışan karşı cinsten bir birey olabilir.

2. Acayip bir kişi: Bir yönüyle diğerlerinden farklı ve diğer çalışanlarla kaynaşmayan bir birey olabilir.
3. Başarılı bir kişi: alışmalarında başarılı olmuş, amirinin takdirini kazanmış bir birey iş arkadaşları tarafından kıskanılabilir.
4. Yeni gelen kişi: Çok sevilen birinin yerine işe alınması veya diğer çalışanlardan daha yetenekli olması

Yücerürk'e göre, son yirmi yılda psikolojik şiddetin etki ve nedenlerini anlamamızı sağlayan birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda üç temel sonuç çıkmıştır: (Yücerürk, www.bilgiyonetimi.org, 2008).

1. Örgüt yönetimleri tarafından, Psikolojik şiddet davranışları stratejik olarak görmezden gelinilerek müsamaha gösterilmiş ya da yanlış anlamlandırılmıştır
2. Bu davranışların cinsel taciz veya ayrımcılıktan farkının ne olduğu açıkça tanımlanmamıştır.
3. Mağdurlar kendilerini savunurken güçsüz olduklarını ve yasal prosedürde yalnız bırakıldıklarını düşünmektedirler.

Field ise yaptığı araştırmada psikolojik şiddetin nedenlerini araştırmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır. Psikolojik şiddet, eksik ve yetersiz yönetimlerde, yönetim olarak dikkatli olunmadığı, düşük iş tatmininin olduğu, çalışanlar arasındaki moralsizliğin arttığı, çalışanlara yetki verilmediği, örgütsel sağlığın azaldığı ortamlarda oluşur. Ayrıca işyerlerindeki monotonluğun artması, işyerlerinde zaman ve enerjinin ekonomik şekilde kullanılmaması, çalışanların işyerinden soğutulması durumlarında, kültürel yoksunluklarda ve sürekli çatışmalar sonucu oluşun kötü örgüt ikliminde ortaya çıkmaktadır (Field, 2002; www.bullyonline.org).

Niedle (1995), psikolojik şiddet gelişim nedenlerini dört grupta incelemiştir. Bunlar yaş, cinsiyet, iş faktörü ve meslek türüdür. (Akt. Tınaz, 2006: 98).

Yaş: Niedle'a göre yaş arttığı psikolojik şiddet kurbanı olma olasılığı artmaktadır.

Cinsiyet: Kadın ve erkeklerin, aynı sıklıkta şiddete maruz kaldıklarını ve cinsiyetler arasında belirli bir fark bulunmadığını öne sürmüştür.

İş sektörü: Psikolojik şiddetin daha sıklıkla ortaya çıktığı herhangi bir sektör veya iş kolunun olmadığını öne sürmüştür.

Meslek türü: Bu değişkende önemli bir farklılık görülmemekle birlikte yöneticilik pozisyonlarında görülme sıklığının, diğer çalışanlar arasındakinden daha yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Vartia (1996: 207) ise çalışmasında psikolojik şiddetin nedenlerini araştırmış ve karşılaşma sıklık oranları ile birlikte şu şekilde sıralamıştır.

1. İşyerinde düşmanlık (%63)
2. Yönetimin zayıflığı (%42)
3. Görev ve ilerlemede rekabet (%38)
4. Yönetimin onayını ve takdirini kazanma çabası (%34)
5. İş güvenliğinin olmaması, işini kaybetme riski (%23)
6. Yaş (%22)
7. Diğerlerinden farklı olma (%21)
8. İş tatmininin yaşanmaması veya işin monoton olması (%7).

Zapf'a (1999: 71-90) göre psikolojik şiddet birden fazla nedenin aynı anda etkileşime geçmesi ile ortaya çıkabilir. Neden olabilen bir faktör aynı zamanda psikolojik şiddetin sonucu da olabilir. Aynı nedenler diğer bir örgütte aynı işlevi yerine getirmeyebilir. Zapf "Organisational, Work Group Related And Personal Causes Of Mobbing/ Bullying At Work " adlı çalışmasında psikolojik şiddetin nedenleri ve sonuçları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. En sık görülen nedenler arasında örgüt, örgüt iklimi, yüksek stres ve örgüt sorunları gelmektedir. Araştırmada mağdurların iç denetimlerinin daha az olduğu ve yüksek stres taşıdığı saptanmıştır. Bu durum örgüt hiyerarşisinin üst ya da alt düzeylerinde psikolojik şiddet eylemlerine yol açabilmektedir. Saldırganlar bakımından nedenler ise araştırmada şöyle belirtilmektedir. Mağdurların büyük bir kısmı şiddet sürecinin nedeni olarak "örgütün dışına itilmek istemelerini" göstermişlerdir. Düşmanca davranış gösteren kişiler, örgütte diğerlerini de etki altına almaktadır. Eğer saldırganlar örgütün üst kademelerinde ise bu etkileme daha ileri boyutlarda gerçekleşebilmektedir. Zapf sürecin nedenlerini mağdur açısından da incelemiştir. Psikolojik şiddet süreci mağdurda birtakım rahatsızlıklara yol açabilir. Ancak bu rahatsızlıkların mağdurda önceden bulunuyor olması da onun şiddete uğramasına neden olabilir.

Zapf 'a göre bir işyerinde Psikolojik Şiddet,

- Saldırgan
- Mağdur
- İşletme ortamı
- Çalışma şartları
- Meslektaşların birbiriyle etkileşimi
- Müşterilerin işçilerle etkileşim tarzı
- İşçilerle yöneticiler arasındaki etkileşim gibi sebeplerin birleşiminden ileri gelmektedir

Tınaz (2006: 115), yönetimden kaynaklanan nedenler arasında hatalı personel seçimi, işe alım süreci, dönemsel işçi istihdamı ve işyerindeki sayılı pozisyonları elde edebilmek için bireyler arasında yaşanan acımasız rekabeti göstermektedir.

Bu nedenlerin yanında işyerinde psikolojik şiddete yol açan örgütsel ve yönetsel nedenler arasında şu faktörlerin de unutulmaması gerekir (Resource Center, www.topten.org, 2008).

- Psikolojik şiddetin, örgüt içi disiplinin sağlanması, verimin artırılması veya istek dışı ortam yaratmak için bir araç olarak kullanılması
- İnsan kaynakları masraflarının en düşük düzeye çekilmesi
- Hiyerarşik yapının fazlalığı
- “Kapalı kapı” politikasının uygulanması
- İletişim kanallarının zayıflığı
- Çatışmayı çözüm yeteneklerinin zayıflığı ve çatışma yönetimi veya şikâyet işlemlerinin yetersizliği
- Yetersiz liderlik
- Günah keçisi bulma anlayışının yaygın olması
- Takım çalışmasının olmaması ya da çok düşük düzeyde olması
- Örgüt içi değişim eğitimine gereken önemin verilmemesi

Davenport vd. (2003: 37-56) psikolojik şiddetin ortaya çıkış ve devam etme nedenlerini beş grupta incelemiştir. Saldırganların psikolojisi ve koşulları; organizasyonun kültürü ve yapısı; mağdurun kişiliği, psikolojisi ve koşulları; bir

anlaşmazlık gibi tetikleyici bir neden; toplumsal değer ve kurallar. Her biri kendi rolünü oynayan, birbirini etkileyen, birbirinin etkisini çoğaltan ve birbiri ile etkileşimde bulunan unsurlardır. Davenport bu unsurlar ve aralarındaki etkileşim iyi bilinirse, çözüm üretmenin daha kolay olacağını belirtmektedir.

Savaş'a göre psikolojik şiddetin ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde yapılanmayan, şiddet davranışlarına göz yumulan ya da cesaretlendirilen işyerlerinde psikolojik şiddetin yaşanması kaçınılmazdır. Hirigoyen'e (2000) göre işyerleri çoğunlukla, personelinin haklarına saygı gösterilmesinde yetersiz kalmakta ve işyerinde ırkçılığın ve cinsel ayrımcılığın gelişmesine izin vermektedir (Akt. Savaş, 2007: 10).

Tınaz'a (2006: 113) göre her türden kuruluş ve sektörde psikolojik şiddete rastlanabilir. Ancak psikolojik şiddetin en çok görüldüğü işyerleri kar amacı gütmeyen örgütler, sağlık ve eğitim kurumlarıdır.

1.1.7 Psikolojik Şiddetin Dereceleri

Davenport vd. (2003: 21,66-70) göre psikolojik şiddetin derecesini farklı etmenler belirler. Şiddeti, süresi, oluş sıklığı gibi kişilerin psikolojisi, yetiştirme şekilleri, tecrübeleri de etkilidir. Psikolojik şiddet insan üzerindeki etkileri bakımından üç derecede incelenmiştir:

1. Birinci Derece Psikolojik Şiddet: İş arkadaşlarından küçük düşürücü davranışlar görür; bu, kişiyi şaşkırtır ve sıkıntı verir. Bazıları duruma karşı tepki gösterirken bazıları da hoş görebilir. İş ortamından soğur ve başka bir iş aramaya başlar. Hayatına devam eder fakat aşağıdaki gibi rahatsızlıklar görülebilir:

- Ağlama
- Uyku bozuklukları
- Alınganlık
- Konsantrasyon bozukluğu

Bu durum devam ederse ikinci derece psikolojik şiddete dönüşebilir.

2. İkinci Derece Psikolojik Şiddet: Aile ve arkadaşları sorunu fark ederler. Fakat destek vermekte gecikebilirler. Sağlık problemleri işi olumsuz etkilemeye başlar.

- Yüksek tansiyon
- Kalıcı uyku bozuklukları
- Mide bağırsak sorunları
- Aşırı kilo alma veya verme
- Depresyon
- Alkol veya ilaç alışkanlığı
- Alışılmadık korkular (yalnız kalma korkusu)
- İşyerinden kaçma (sık sık geç kalmak, gitmemek veya sıklaşan hastalık izinleri)

gibi rahatsızlıklar görülebilir. Tıbbi yardım gerektiği olasılığı belirir.

3. Üçüncü Derece Psikolojik Şiddet: Kişi iş yapamaz hale gelir. İşe korkuyla, istemeyerek gider. Ortam o kadar itici gelir ki işyerinde duramazlar. Etkilenen kişi işgücüne geri dönemez. Fiziksel ve ruhsal zarar görme öyle büyük boyuttadır ki rehabilitasyonla bile düzeltilebilecek durumda değildir. Yalnızca çok özel bir tedavi uygulanmasının yararı olabilir (<http://www.leymann.se/English/32100E.HTM>, 2008).

Aşağıdaki gibi fiziksel veya psikolojik rahatsızlıklar oluşur:

- Şiddetli depresyon
- Panik ataklar
- Kalp krizleri
- Kazalar
- İntihar girişimleri
- Üçüncü kişilere yönelik şiddet

Bu aşamada tıbbi yardım ve sosyal destek artık zorunlu hale gelmiştir.

Kişi Travma sonrası stres bozukluğu yaşamaya başlar.

(<http://www.leymann.se/English/15100E.HTM>).

1.1.8 Psikolojik Şiddetin Sonuçları

İşyerinde psikolojik şiddet, örgüt içinde gerilimli ve çatışmalı bir ortamın oluşmasına neden olan bütün psikolojik faktörlerin birleşimi sonucu ortaya çıkan, örgüt sağlığını bozan, çalışanların iş tatmini ve çalışma barışını olumsuz yönde etkileyen örgütsel bir sorundur. Eğer bu durum uzun bir süre devam ederse bireyin eninde sonunda işyerinden atılmasına neden olur. Kişi, daha önceki işyerinde yaşadığı deneyimlerin yarattığı psikolojik yaralanmaların etkisi nedeniyle yeni bir iş bulmakta da zorlanır (<http://www.leymann.se/English/11110E.HTM>, 2008).

Hecebil'in belirttiğine göre, işyerinde şiddete uğrayan her üç kişiden biri işten ayrılıyor ya da üçte biri haksız yere işten atılmaktadır. Bu olayların %13'ünde Psikolojik şiddet uygulayanlar ya tayin ile ya da sözleşme bozularak cezalandırılıyorlar. Hecebil psikolojik şiddet uygulayanların % 81'inin patron olduğunu belirtmektedir (Hecebil, www.ustundanismanlik.com.tr, 2008).

Tınaz (2006: 153) psikolojik şiddetin bir hale etkisiyle tüm toplumu etkilediğini, mağdur, örgüt, aile, arkadaşlar, sağlık kurumları, hukuk işlemleri derken etkilerinin tüm çevreye yayıldığını belirtmektedir. Bu süreçten en fazla zarar gören ise mağdur ve çalıştığı işyeri olmaktadır.

1.1.8.1 Psikolojik Şiddetin Mağdura Etkisi

Mikkelsen vd. (2002: 399) psikolojik şiddet davranışlarının etkisinin bireyler arasında farklılıklar gösterdiğini, bu farklılığın kişinin değer yargıları, inançları, yetişme tarzı, cinsiyeti, yaşı ve eğitim düzeyinden kaynaklanabileceğini belirtmektedir.

Vartia (2003), psikolojik şiddetin nedenlerine yönelik araştırmalarında; örgüt yapısı, işin özellikleri, liderlik tarzı, örgüt kültürü ve grup süreçleri gibi faktörlerin psikolojik şiddet ile ilişkisi olduğuna dair bulgular elde etmiş ve psikolojik şiddete uğrayan mağdurlarda iş tatminsizliği, stres belirtileri, psikosomatik şikâyetler, depresyon, kardiyovasküler bozukluklar, post travmatik stres bozukluğu, işe gelmeme, uyku ilacı ve sedatif kullanımının artması gibi rahatsızlıkların oluştuğunu tespit etmiştir (Akt. Yılmaz, 2008: 5).

Namie ve Namie'e (2000) göre sürecin etkileri üç grupta toplanabilir: Hiper atiklik, düşüncelere saplantı ve duygulardaki karışıklık. (Akt.Yüçetürk, www.bilgiyonetimi.org, 2008)

1. Hiper atiklik. Kolayca irkilme, ani nöbetler, hemen sinirlenme, konsantrasyon güçlüğü, uyku azlığı, stres gibi Hiper Atiklik denen rahatsızlıklar oluşur.
2. Düşünceler saplantı haline gelir. Mağduru etkileyen olaylar tekrar tekrar hatırlanır ve giderek kâbusa dönüşür. Aşırı alışveriş ve aşırı temizlik yapma gibi davranışlar oluşur.
3. Duygularda karmaşa olur. Normal duygusal tepkiler kaybolur. Duygulardan, düşüncelerden, yaşanan olaylardan kaçma ihtiyacı duyulur.

Einarsen (1999: 16-27), psikolojik şiddetin mağdur üzerindeki olumsuz sonuçlarını şöyle sıralamaktadır: Zayıflık, güç kaybı, kronik yorgunluk, çeşitli ağrı ve sancılar mağdurdurda gözlenen rahatsızlıklardır. Bunların dışında; düşmanlık hisleri, hafıza kaybı, aşırı duyarlılık, saldırganlık hissi, sinirlilik, sosyal ilişkilerden kaçınma gibi psikolojik rahatsızlıklar görülür.

Leymann'a (1990: 119-126) göre, strese bağlı olarak kişilerde; uykusuzluk, çeşitli sinir bozukluğu rahatsızlıkları, melankoli, duygusuzluk, sosyal fobi, sosyal izolasyon, konsantrasyon bozukluğu, kendini küçümseme ve hor görme, depresyon, umutsuzluk ve çaresizlik hissi, sinirlilik, öfke, huzursuzluk ve derin keder hali gibi psikolojik sorunlar ortaya çıkar.

Tınaz'ın (2006: 13) belirttiğine göre psikolojik şiddete maruz kalan birey artık işlerini yapamaz hale gelir veya kendi isteğiyle ya da zorunlu olarak istifa eder, işten çıkarılır veya iş değiştirir.

Hirigoyen'e (2000) göre mağdur dikkatsiz ve savunmasız, dayanıksız olur, işinin kalitesine yapılan eleştiriler karşısında çabucak pes eder hale gelirse, işyeri yetersizlik veya mesleki eksiklik mazeretini kullanarak işten çıkarmayı kolaylaştırır (Akt. Savaş, 2007: 22).

Çobanoğlu (2005: 101), kurbanların yaşadıkları travma sonucu tekrar eski sağlıklarına kavuşmaları ve yeni bir iş bulmalarının da oldukça zor olduğunu; kişinin kendisine olan özgüveni ve saygısı kaybolduğunu belirtmiştir.

Brouillaud, Chaveron ve Mothe'ye (2000) göre, Psikolojik şiddet mağdurlarından çok az bir kısmı ise sorunlarla baş edebilme düzeyi diğerlerinden daha iyi olduğu için, kendi güçlerine ve kaynaklarına başvurarak bu sürecin üstesinden gelebilmektedir (Akt. Savaş, 2007: 23).

Zapf (1999: 71-90), psikolojik şiddete neden olarak örgütü (yetersiz liderlik, örgüt yapısı ve örgüt kültürü), sosyal grupları (kıskançlık, saldırgan davranışlar, baskı ve günah keçisi arayışı) ve mağdurun sahip oldukları özellikleri (kişilik özellikleri, sosyal becerileri) belirlemiş ve çalışması sonucunda psikolojik şiddet mağdurlarında depresyon, anksiyete, stres bozukluğu ve obsesyon gibi rahatsızlıkların mağdur olmayanlara göre daha fazla görüldüğünü ortaya koymuştur.

Leymann'a göre psikolojik destek alma aşamasında, bir uzmanlık alanı olduğu için, Travma Sonrası Stress Bozukluğu tanısını koyma eğitimi almamış, nedeninin psikolojik şiddet olabileceğini tahmin edemeyen dolayısıyla yanlış varsayımlarda bulunabilecek uzmanlarla çalışılmamalıdır. Aksi takdirde, durumundan dolayı mağdur sorumlu tutulabilir, onlara kolay etkilenebilen, önceden kişilik problemleri bulunan kimse etiketi yapıştırılabilir. Bu durumda terapist mağdurun rahatsızlığını daha da körüklemiş olur (<http://www.leymann.se/English/32100E.HTM>, 2008).

1.1.8.2 Psikolojik Şiddetin İşyerine Etkisi

Psikolojik Şiddetin, bireyin üzerinde olduğu gibi işyeri üzerinde de olumsuz etkileri vardır. Tınaz'a göre işveren yönünden ortaya çıkan zararlar, öncelikle ekonomik niteliktedir. Bunun yanında sosyal sonuçları da vardır (Tınaz, 2006: 158). Baykal, psikolojik şiddetin şirkete verdiği zararların;

- Çalışanların şikâyetlerinin artması
- Moral bozukluğunun artması, motivasyonun azalması
- Çalışanların iş tatminlerinin kalmaması, inisiyatif kullanılmaması
- İş veriminin düşmesi
- Çalışanların arasındaki ilişkilerin gevşemesi ve takım çalışmasının bozulması

- İş atmosferinin bozulması
- İşten ayrılmaların başlaması
- Beyin göçünün başlaması
- Yetişmiş elemanların ayrılması dolayısıyla şirketteki bilgi ve tecrübe birikiminin erimesi
- Şirketin imajının zedelenmesi
- Oluşan imaj nedeniyle yetenekli kişilerin işe alınmalarının zorlaşması ve pahalılaşması
- Yeni elemanın işe alınması ve eğitilmesinin gerekliliğinden doğan zaman ve para kaybının olması şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmektedir (Baykal, 2005: 205).

Ayrıca sigorta ve sağlık maliyetlerinin artması, tazminat taleplerinin oluşması, hastalık izinlerinin sıklaşması ve işe gelememe nedeniyle kayıpların artması, yeni personelin uyum maliyetleri de eklenebilir (Arpacıoğlu, www.mobingyardim.com, 2008). Bütün bunların sonucunda şirkette:

- Kalite düşer
- İmalat azalır
- Maliyetler artar
- Verimlilik düşer
- Kârlar azalır
- Rekabet gücü azalır

1.1.8.3 Psikolojik Şiddetin Ülke Ekonomisine Etkisi

Çobanoğlu (2005: 100), örgütteki psikolojik şiddet hareketlerinin toplumumuza yüklediği faturanın ağır olduğunu belirterek, mutsuz bireylerin artmasının yanında kayıtsızlık, işsizlik, intihar eğilimi gibi sonuçların aile ve toplum huzurunu tehdit ettiğini belirtmiştir.

Tınaz, psikolojik şiddetin ülkeye olan olumsuz etkisini şöyle sıralamaktadır: (Tınaz, 2006: 184)

- Sağlık harcamalarının artması,
- Sigorta masraflarında artış,

- İşsizlik,
- Yeteneklerinin altında çalıştırılmadan doğan vergi kayıpları
- Devletin sağladığı yardım programlarına yönelen talebin çoğalması
- Erken emeklilik oranının artması, gibi faktörler ülke ekonomisine bir yük getirmektedir.

1.1.9 Psikolojik Şiddetle Başa Çıkma Yolları

Psikolojik Şiddet sendromu ile başa çıkabilmek için kurumsal, yasal ve bireysel bazda neler yapılacağını bilmek gereklidir.

1.1.9.1 Kurumsal Yöntemler

Tutar (2004: 136), örgütsel yapının, işyerinde oluşan psikolojik şiddet baskısını azaltmak için:

- Yeni amaçlar oluşturmak
- Psikolojik destek sağlamak
- Sosyal programlar oluşturmak
- Danışmanlık hizmetleri sunmak

gibi çalışmaları yapması gerektiğini belirtmiştir.

Baykal'a (2005: 210) göre ise şirketin yapısı psikolojik şiddete izin vermeyecek şekilde yeniden oluşturulmalıdır. Bunun için herkesin sorumlulukları belirlenmeli, planlama ve karar alma mekanizması geniş bir tabana yayılmalıdır. Ayrıca Baykal, sorumlulukların belirsiz olduğu, otorite boşluğunun olduğu ortamlarda psikolojik şiddetin daha çabuk geliştiğini, şirketin şiddete neden olan şartları en aza indirdikten sonra, yöneticilerini mutlaka psikolojik şiddet konusunda bilgilendirmesi gerektiğini belirtmiştir.

Hecebil'e göre de işyerinde: (Hecebil, www.ustundanismanlik.com.tr, 2008).

- Psikolojik Şiddet ile ilgili farkındalık yaratmak, saldırgan ve mağdurun her zaman fark edilebileceğini hissettirmek
- İşe alım sürecinde adayların kişilik özelliklerine ve psikolojik yapısına önem vermek
- Açık yönetim politikalarını oluşturmak

- Kişiler veya birimler arasındaki herhangi bir çatışma ya da anlaşmazlık durumlarında örgütsel duyarlılık gösterilmesi
- İşyerinde eğlenceli ve keyifli ortam yaratılması gereklidir.

1.1.9.2 Yasal Yöntemler

Yücetürk, örgütlerde yönetim süreçlerine ilişkin yasa ve kuralların olduğunu fakat uygulayıcıların bu yasa ve kurallara uygun hareket etmeleri bakımından bir takım farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Örneğin çalışanlara eşit davranılmaması, adam kayırma ve ayrımcılık yapılması, görev ve yetkilerin kötüye kullanılması gibi etik olmayan tavırlar sergilenebilmektedir (Yücetürk, 2003: 980-982). Bunun sonucunda karşılaştığımız haksız muamelelerden dolayı yasal işleme başvurmak isteyebiliriz.

Çobanoğlu yasal yollara başvurulmak istendiğinde gerekli olacak bazı önerileri şöyle sıralamaktadır: (Çobanoğlu, 2005: 198)

1. Olayları kaydedin.
2. İyi bir avukata başvurun
3. Yasal işlemleri gizlilik içinde yürütün.
4. Arabuluculuk önerilerine sıcak bakın.

Arpacıoğlu da yasal başvuruda yararı olacak bazı tavsiyelerde bulunmaktadır (Arpacıoğlu, www.mobbingyardim.com, 2008).

1. Emir ya da istekleri yazılı biçimde alın.
2. Taleplerinizi ya da cevaplarınızı yazılı bildirin.
3. Saldırganla tek başınıza kalmayın. Muhakkak yanınızda bir arkadaşınız olsun.

Hâlihazırda hukukumuzda Psikolojik Şiddete ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Bu yüzden Savaş'a göre bireyler, aralarında dolaylı ilişki kurulabilecek çeşitli düzenlemelere başvurarak yasal çözüm aramalıdır (Savaş, 2007: 91). Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu ya da Yeni İş Kanunundaki bazı maddeleri yasal süreçte kullanabiliriz. Kanunlardaki bu maddeler EK 1, EK 2 ve Ek 3'te verilmiştir.

Bu tez hazırlanma aşamasında iken çıkan 27 Aralık 2008 tarihli bir gazete haberine göre TBMM Adalet Komisyonu'nun Borçlar Kanunu Tasarısı işverene psikolojik

şiddeti engelleme yükümlülüğü getiriyor. Eğer Borçlar Kanunu Tasarısı bu haliyle yasalaşursa, psikolojik şiddet kavramı ilk kez Türk Hukukuna girmiş olacaktır. (<http://www.timeturk.com/Turkiye>, 2008).

İşyerinde Psikolojik Şiddet konusunun biraz karmaşık yapıya sahip olduğunu belirten Çobanoğlu, yeni bir yasa hazırlanırken, kanun koyucuların göz önünde bulundurmaları gereken noktaları şöyle sıralamıştır (Çobanoğlu, 2005: 202).

1. Psikolojik Şiddet konusu iyice anlaşılmalı,
2. Psikolojik Şiddetin neden olduğu hastalık ve rahatsızlıklar belirlenmeli,
3. Ülkemizdeki “Psikolojik Şiddet” mağdurlarının sosyal ve sayısal analizi yapılmalı,
4. Yasalar cezalandırmaya yönelik olmaktan çok, mağdurları koruyucu nitelikte olmalı,
5. İşyerinde Psikolojik Şiddet eğitim konularına dâhil edilmelidir.

Arpacıoğlu psikolojik şiddet konusunda farkındalık oluşturmak için, Ticaret Odasının, iş hukukuyla ilgilenen kurumların, Çalışma Bakanlığının, danışmanlık şirketleri ve insan kaynaklarının birlikte çalışmaları gerektiğini belirtmiştir (www.mobbingyardim.com, 2008).

1.1.9.3 Bireysel Yöntemler

Tutar’a (2004: 137) göre Psikolojik Şiddet ile başa çıkabilmek için insanlar üç tür tutum ve davranış göstermelidir.

1. Şiddete anlayış gösterme: Eğer Psikolojik şiddet sistematik olarak devam ediyor ve sıklığında artış gösteriyorsa anlayış göstermek doğru değildir. Tolere edilebilecek düzeyde ise anlayış göstermek bir zayıflık işareti değildir.
2. Karşı savaş verme: Tepki gösterilirken asla saldırganın uyguladığı yöntemler tercih edilmemelidir. Bu mağduru haklı iken haksız duruma düşürür. Mağdur savaşırken istikrarlı, kararlı, onurlu ve erdemli bir kişilik sergilemelidir. Yasaya uygun davranmalıdır. Mağdur kendi dünyasına kapanmamalı sosyal destek bulma çabası içinde olmalıdır.
3. Geri çekilme: Eğer saldırgan mağdurdan daha güçlüyse istemeden de olsa seçilmesi gereken yol olmalı. Savaşmadan da kazanma olasılığı görünüyorsa geri çekilmek en doğru stratejidir.

Çobanoğlu'na (2005: 114) göre mağdura yakın çevrenin de desteği olabilir. Yakın çevreyi aile, eş, dost ve arkadaşlar oluşturmaktadır. Yakın çevre mağdurun içinde bulunduğu durumu anlamalı, desteklemeli, gerekli iletişimi kurmalı ve problemin çözülmesine yardımcı olmalıdır. Aile ve arkadaşların vereceği en önemli destek, onu dinlemektir. Onun özsaygısını ve özgüvenini tekrar kazanmasını sağlamaktır.

Yücelen'e göre ise mağdurun depresyonda olduğunu ilk fark edenler iş arkadaşlarıdır. Yaşadığı olayları anlatmak zor gelse de kendisi için endişelenen birilerinin olmasını bilmek mağduru rahatlatır. Hatta böyle bir desteği bilmek hafif derecedeki bir depresyon hastasını iyileştirebilir (Yücelen, www.paradoks.org, 2008).

Mikkelsen ve Einarsen'e (2002: 403) göre, mağdur bazen meslektaşlarından veya üstlerinden destek alarak bu durumdan kısa süre kurtulabilir veya daha az etkiyle atlatabilir.

Baltaş' göre ülkemizde durum biraz daha farklıdır. Psikolojik açıdan yardım isteme toplumumuzda pek yaygın değildir. Bu yardım güçlü aile bağları ile giderilmektedir. Baltaş, Türk kültüründe aile bağlarının ve sosyal desteğin güçlü olması nedeniyle bireyciliğin öne çıktığı batıda görülen ciddi hastalık ve intiharların görülmeceğini belirtmektedir (Baltaş, www.baltas-baltas.com, 2008).

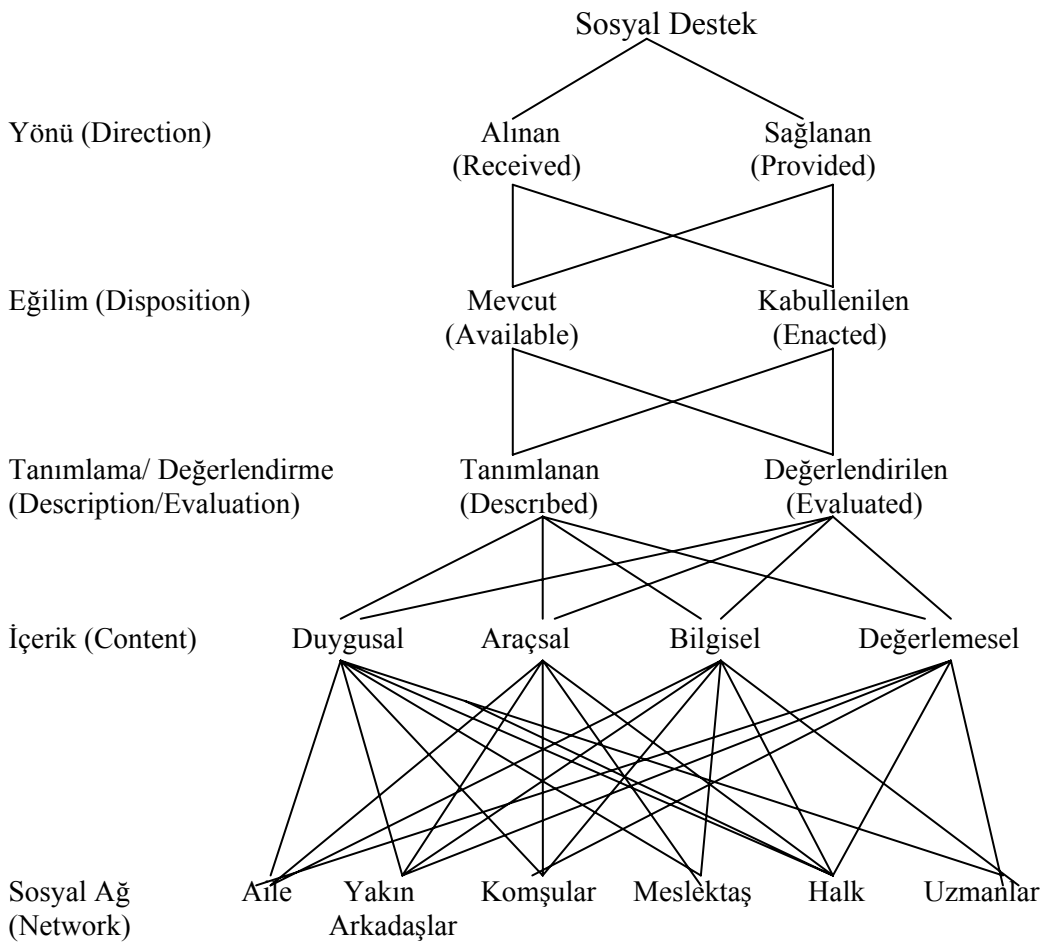
1.2 SOSYAL DESTEK

Barrera ve Ainley'in (1983: 133) belirttiğine göre ferdi uyum, sosyal katılım ve bağlılık gibi kavramlar geçmişte bireyler arasındaki sosyal ilişkiyi bulmak için yapılan araştırmaların odak noktasını oluşturmaktaydı. Fakat 1970'li yıllarda sosyal destek kavramı ortaya çıktı ve daha fazla popülerlik kazanmaya başladı. Caplan (1974), Cassel (1976), Cobb (1976), Dean ve Lin (1977) gibi halk bilimcileri literatürleri tekrar incelemiş ve teorik tartışmalar yapmışlardır. Yaptıkları araştırmalarla sosyal destek kavramının gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Erker ve Arkar (1995: 45), bir baş etme kaynağı olan ve insanları stresin zararlı etkilerine karşı koruduğu öne sürülen sosyal desteğin büyük bir ilgi uyandırdığını,

buna bağı olarak stres verici yaşam olayları, stres ve sosyal destek ilişkisini inceleyen birçok araştırma yapıldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmaların çoğunda sosyal desteğin psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklara karşı bireyi koruduğunu ispatlamak amaçlanmıştır.

Tardy (1985: 188-189), sosyal desteğin tanımı ve yaklaşımı konusunda görüş ayrılıkları üzerinde durmuştur. Kavramı tanımlarken belirlediği 5 boyutun kullanılmasının farklı yaklaşımların aydınlatılması açısından yararlı olacağını belirtmiştir.

Şekil 1. 1 Sosyal Desteğin şeması
Kaynak: (Tardy, 1985: 189)

1. Desteğin yönü: Sosyal desteğin iki yönü vardır. Hem alınır hem verilir. Bu konuda ki araştırma sayısı birkaç tanedir (Cohen ve Sokolovsky, 1979; Fischer, 1982; McFarlane, Neale, Norman, Roy ve Steriner, 1981; Miller ve

Ingham, 1976; Tolsdorf, 1976). Tardy'e göre araştırmacılar çalışmalarında birini ya da her ikisini birden incelemelidirler.

2. Eğilim: Desteğin hazır bulunuşluğu (Available support) bireylerin hakkı olan desteğin niceliği ve kalitesi ile ilgilidir. Bu konuda yapılan çalışmalar desteğin uygunluğunu açıklar (ör. Barrera, 1981; Sarason, Levine, Basham ve Sarason, 1983). Destek kaynaklarının fiili kullanımı ise kabullenilen destek (Enacted support) olarak adlandırılır. Bu konuda çalışan araştırmacılar ise sosyal desteğin kurallarını, kanunlarını açıklamıştır (ör. Barrera, Sandler ve Ramsay, 1981; Burke, 1978; Carveth ve Gottlieb, 1979).
3. Tanımlama/Değerlendirme: Tanım ve değerlendirme sosyal desteğin iki farklı yüzünü oluşturur. şekilli değerlendirmeler bireylerin sosyal destekten duyduğu memnuniyeti anlatan çalışmalardır (ör. Barrera, 1981; Cauce, Felner ve Primavera, 1982). Diğer taraftan bazı çalışmalar sadece sosyal desteği tanımlamayı tercih ederler (ör. Barrera ve ark, 1981; Hammer, 1981). Hem tanımlama hem de değerlendirmeyi içeren çalışmalar da vardır (Monroe, 1983; Sarason ve ark, 1983).
4. İçerik: Farklı durumlarda sosyal desteğin içeriği de değişir. Bireye borç para vermek, sırtını sıvazlamak bir destek davranışıdır. Bu konuda en yararlı sosyal destek tipolojisini House (1981) alışmasında anlatmaktadır. House dört tipten bahseder. Bunlar duygusal, araçsal, bilgisel ve değerlemesel destektir. Duygusal destek sevgi, empati ve güven sağlamayı işaret eder. Para ödünç verme, kişinin zaman ve yeteneklerinden faydalanma gibi davranışlar araçsal desteğe örnektir. Bilgisel destek öğüt verirken, değerlemesel destek "harika iş yapıyorsun" gibi geri dönütler sağlar.
5. Sosyal Ağ: şekil 1.1 deki kategoriler ağdaki olası üyeleri göstermek içindir. Sadece ağın var olması ile ilgili çalışmaların yanında ağdaki insanların niteliklerine yoğunlaşan çalışmalar da vardır.

Tardy'e (1985: 190) göre bu beş konu tamamıyla olmasa da sosyal desteğin temel niteliklerini kapsar ve birbirine bağımlıdır. Ayrıca sosyal desteğin işlevsel tanımları

birbiri için de öneriler açığa çıkarır. Örneğin bir yazar veya araştırmacı bir kişinin ailesinden aldığı sosyal desteği tanımlamakla ilgilenirken, başka bir yazar veya araştırmacı o kişiye ailesinden gelebilecek sosyal desteği tanımlamak isteyebilir.

1.2.1 Sosyal Destek Tanımı

Sosyal desteğin tanımlanması aşamasında, araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları öne çıkmaktadır.

Cobb'a (1976: 300) göre sosyal destek bilgidir. Bu bilgi kişinin, bakıldığına ve sevildiğine, saygı duyulduğuna, bir ilişkiler ağına ait olduğuna ve karşılıklı yükümlülükleri olduğuna inanmasına neden olan bilgidir.

Caplan (1976) ise ihtiyaç duyulduğu zamanlarda sosyal desteğin, araçsal, bilgisel ya da rehberlik sağlayıcı olduğunu ileri sürmektedir. Önemli kişiler tarafından görevi yerine getirmeyle ilgili yardım ve başa çıkmayı kolaylaştırmak için rehberlik ve materyal destek şeklinde sağlanmaktadır (Akt. Barrera ve Ainlay, 1983: 136)

Thoits'e (1986: 417) göre sosyal destek genel olarak aile üyeleri, arkadaşlar, iş arkadaşları, akrabalar ve komşular gibi önemli kişiler tarafından bireye yapılan yardımcı işlevler anlamına gelir. Bu işlevler sosyo duygusal yardım, araçsal yardım ve bilgisel yardımı kapsar.

Cohen ve Wills (1985: 310-311), sosyal desteğin stres ile ilişkisine vurgu yapmışlardır. Sosyal desteği, stresli olayların kişilerdeki etkisini azaltan, kişiler arasında yararlı etkileşim yaratan bir kavram olarak tanımlamışlardır.

Barrera ve Ainlay (1983: 133) sosyal desteği, bireyin ihtiyaç duyduğu, materyal yardımını, paylaşmayı, dinlemeyi, yol göstermeyi, geri bildirim ve yakın etkileşimi bireye sağlamak olarak açıklamışlardır.

Sosyal destek kavramını, Lepore, Evans ve Schneider (1991: 899-900), bireylere gerçek yardım sağlama veya bireylerin sevildiklerine, korunduklarına inandıkları bir sosyal sisteme bağlılık duygusunu geliştirme olarak belirtmiştir. Buna göre sosyal

destek, alınan sosyal destek ve algılanan sosyal destek olarak ortaya çıkan yardım davranışlarıdır.

Sorias (1988c: 360), sosyal desteğin ruh sağlığına olan etkisi üzerinde durmuştur. İnsan, eş, evlat, ebeveyn, arkadaş ya da komşu gibi roller üstlendiği farklı yaşantılar içinde seviliyor, değerli bulunuyor, gerektiğinde yardım görüyorsa, kendini o denli mutlu ve güvende hissediyor. Eğer sosyal ilişkileri yetersiz ise ruhsal hastalık geliştirme riskini artıran Anksiyete ve değersizlik duyguları sık yaşanır.

Richman vd. (1998: 310) de sosyal desteğin tek yönlü değil de çok yönlü bir şekilde tanımlanması gerektiği, çünkü sosyal desteğin içinde birçok şeyi barındırdığını, kişilere maddi, duygusal ve bilişsel desteğin sağlanması ile bireylerin daha başarılı olacağını belirtmiştir.

Thoits'e (1982: 343) göre, sosyal desteğin yaşam olayları üzerinde doğrudan etkisi ya da olay gerçekleşikten sonra koruyucu etkisi vardır. Doğrudan etkili olay olmadan da destekleyici müdahalelerden oluşabilmektedir. Koruyucu etki stresli olay meydana geldikten sonra harekete geçmekte, stresi hafifletmekte ve mücadele kapasitesini artırmaktadır.

Cohen ve Syme'a (1985) göre, bireyin stresli yaşam olayları ve hayat değişiklikleri ile mücadelesi açısından sosyal destek oldukça önemlidir. Eğer birey, ailesi ile yakın destek grubu ve profesyonel uzmanların desteği gerektiğinde, orada olacaklarını bilirse, yaşamındaki zorluk ve değişikliklerle daha başarılı mücadele edebilmektedir. Böylece sosyal destek ağlarının varlığının bilinmesi problemin sebep olduğu kaygı ve stresi azaltmaktadır (Akt. Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997: 15-24).

Baldwin (1967), sosyal desteğin kuramsal temelini Kurt Lewin'in "Alan Kuramı" ve davranış tanımına dayandırmaktadır. Baldwin'e göre davranış, psikolojik çevrede oluşan değişimdir ve psikolojik çevrenin tüm öğeleri bireyin davranışını etkilemektedir. Bu durumda bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırarak yeni davranışlar kazanmasını sağlamak için onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmak gerekmektedir. Bireyin çok boyutlu algılanan sosyal destek sistemi ise onun psikolojik çevresi içerisinde yer almaktadır (Akt. Yıldırım, 1998: 33-39).

Kef'e (1997: 236) göre algılanan sosyal destek, bireyin diğlerleri ile güvenilir bağları olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılamasıdır. Belli bir zaman sürecinde destek kaynaklarından elde edilen sosyal destek miktarıdır.

Lepore ve ark. (1991: 899), sosyal destek kavramını, bireylerin sevildiklerine, korunduklarına inandıkları bir sosyal sisteme bağlanması, gerçek kabul ettikleri yardımı sağlamaları veya önemli, değerli bulduğu sosyal gruba bağlılık geliştirmeleri olarak tanımlamışlardır.

Heller'e (1986) göre bir sosyal aktivite, alıcı kişi tarafından, benlik saygısını zenginleştirici olarak algılanıyor ya da stresle ilgili bir yardımı sağlıyorsa sosyal desteği içerdiği söylenebilir. Ayrıca Heller algılanan sosyal desteğin bir anlamda kişinin kendine biçtiği bir değer olduğunu, başkaları tarafından sevildiğini, sayıldığını, gerektiği zaman yardım bulacağını, ilişkilerinin doyum verici olduğunu düşünen kişinin algıladığı desteğin daha fazla olacağını da belirtmiştir (Akt. Sorias, 1988a: 356).

1.2.2 Sosyal Destek Kategorileri

Sosyal destek, birçok araştırmacı tarafından farklı kategorilerde incelenmiş, değişik modeller ortaya konmuştur.

Barrera ve Ainley (1983: 135–136), Sosyal çevreden alınan yardımların içeriğini belirlemek için 40 maddelik "Sosyal Açıdan Destekleyici Davranışlar Envanteri" (ISSB, Inventory of Socially Supportive Behaviour)'inde sosyal destekle ilgili olarak altı destek kategorisi tanımlamıştır.

1. Araçsal Yardım (Material Aid): Kişiyeye yapılan para ve diğler fiziksel objeler.
2. Davranışsal Yardım (Behavioral Assistance): Fiziksel emek yoluyla görevleri paylaşma.
3. Yakın Etkileşim (Intimate Interaction): Dinleme, dikkat, saygı ve anlayış ifade etme gibi geleneksel, yönlendirici olmayan destekleyici yardım
4. Rehberlik (Guidance): Öğüt, bilgi ya da yol gösterme.

5. Geri Bildirim (Feedback): Bireylerin davranışları, düşünceleri veya hissettikleri hakkında geri bildirim sağlama
6. Olumlu Sosyal Etkileşim (Positive Social Interaction): Eğlence ve gevşeme için sosyal etkileşime katılma.

1.2.3 Sosyal Destek Türleri

Brim (1974); Caplan (1976); Cobb (1976); Foa (1971); Gottlieb (1978); Hirsch (1980); Kaplan, Cassel ve Gore (1977); Pattison (1977); Tolsdorf (1976); Weiss (1973); House (1981) gibi araştırmacılar da sosyal desteği farklı kavramlar kullanarak benzer şekillerde kategorilendirmişlerdir (Barrera ve Ainley, 1983: 134).

1. Duygusal Destek (Emotional Support): (Brim, 1974, Trust; Caplan,1976, Emotional Mastery; Cobb, 1976, Social Support; Hirsch,1980, Emotional Support; Pattison, 1977, Affective Support; Tolsdorf, 1976, Intangible Support; Weiss, 1973, Emotional Integration)

Bireyin saygı gördüğü ve kabul edildiği ile ilgili bilgidir. Bu işlev karşısındakinin sorunlarını dinleme, duygularını paylaşma, sevgi, saygı, şefkat gösterme gibi davranışlarla kendini gösterir. Duygusal desteğin işlevi, bireylerin psikolojik sağlığı ile direkt ilgilidir. Bu ilgililik bireyde çevresindeki kişiler tarafından sevildiği, sayıldığı ve anlaşıldığı duygusu uyandırmaktadır. Duygusal desteğin etkinliği, kişide özgüven ve motivasyon artışı gibi olumlu değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olur. Duygusal işlevi oluşturan davranışların, bireyin stresli olayların sonuçları ile duygusal yönden baş edebilmelerini sağladığı vurgulanmaktadır.

2. Bilgisel Destek (Informational Support): (Caplan, 1976, Foa, 1971, Information; Gottlieb, 1978, Problem-Solving Behaviors; Tolsdorf, 1976, Advice)

Sorun durumunun tanımlanması, anlaşılması ve bu durumla baş edilmesi konusundaki yardımdır. Bireye kişisel ve çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi, öğüt verme, kişisel geri bildirimler, önerilerde bulunma ve rehberlik etme gibi davranışları kapsamaktadır. Birey için stres kaynağı olan ve çözüm yollarında yetersiz kaldığı durumlar olabilir. Birey, çevresinde daha önce dikkatini çekmemiş, sorunu çözücü nitelikte yeni çözüm yollarını bu işlev yardımıyla

yeniden değerlendirebilir. Bilgisel destek, bireyin problemleri ile ilgilenmek, rehberlik yapmak ve tavsiyelerde bulunmakla sağlanır.

3. Değerleme Destek (Appraisal Support): Caplan, 1976, Feedback; Foa, 1971, Status; Hirsch, 1980, Social Reinforcement; Weiss, 1973, Reassurance of Worth; Kaplan, Cassel ve Gore, 1977, Appraisal Opportunities)

Bireyin kendi davranışları, düşünceleri, duyguları hakkında geri bildirim sağlayan davranışlar bu işlevi oluşturmaktadır. Bireyler yeni ve belirsiz ortamlarda, kendi davranış, duygu ve düşüncelerini benzer buldukları başkaları ile karşılaştırarak, bir değerlendirme gerçekleştirirler. Bu tür destek, bireyin kendini yeterli biçimde değerlendirmesine ve sonuç olarak davranışlarını kendi yararına olabilecek şekilde değiştirmesine yardımcı olmaktadır.

4. Araçsal Destek (Instrumental Support): (Brim, 1974, Weiss, 1973, Assistance; Caplan, 1976, Concrete Aid; Cobb, 1976, Material Support; Hirsch, 1980, Tangible Assistance; Kaplan, Cassel ve Gore, 1977, Tolsdorf, 1976, Tangible Support; Pattison, 1977, Instrumental Support)

Finansal yardım, çevresel kaynaklar ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir. Para, iş, zaman ve çevresel yardımı içerir. Bu işleve en yaygın örnekler olarak başkasına para ve eşya ödünç verme veya bağışlama, birey adına ev işi, alışveriş yapma gibi davranışlar sıralanmaktadır. İşlevsel destek, işlevsel sorunların doğrudan çözülmesi veya bireye rahatlama veya eğlenceye ayırabilecek zaman kazandırması nedeniyle stresi azaltıcı bir özellik göstermektedir. Diğer sosyal destek türlerinden farklı olarak bu işlevin bireyin sorununu doğrudan onun adına çözme gibi bir yararı vardır.

Richman vd. sosyal destek türlerini sekiz grupta ele almışlardır. Bu sekiz sosyal destek türü şöyledir: (Richman, Rosenfeld ve Bowen, 1998: 310)

1. Dinlenme Desteği: Öğüt vermeden ya da yargılamadan dinleme
2. Duygusal Destek: Kişinin yanında olduğunu gösteren, rahatlık ve güven sağlayan destek
3. Duygusal Meydan Okuma: Kişiye duygu, değer ve tutumlarını değerlendirmesine meydan okuyarak destek verme.

4. Gerçeği Doğrulama Desteği: Destek görenle benzer bir bakış açısına sahip birinin, destek alanın bakış açısını ispatlamasına yardım etme.
5. İş Takdir Desteği: Destek görenin çabalarının fark edildiğini ve ödülünü algılaması
6. İşe Meydan Okuma: Kişinin daha yaratıcı olması, yaptığı işe bağlanması için destek alanın düşünce ve davranışlarına meydan okuma.
7. Gözle Görülür Yardım: Destek olana para yardımı ya da hediye verme.
8. Kişisel Yardım: Destek alan için işin yapılması.

Richman vd. (1998: 310) bu sekiz sosyal destek türünün, çevreden alınan ve algılanan sosyal desteğin bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimi açıklama ve tanımlaması bakımından oldukça kullanışlı olduğunu belirtmektedirler.

1.2.4 Sosyal Destek ve Stres İlişkisi

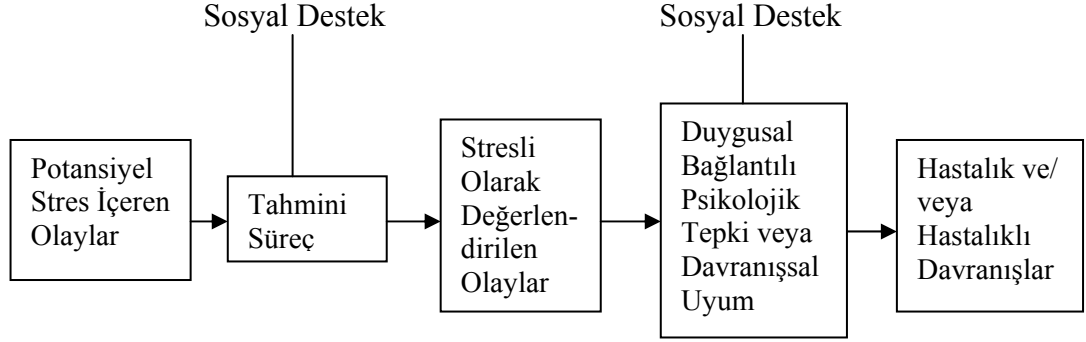
Görgü'ye (2006: 42) göre yapılan çalışmalar stres ile hastalık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Sosyal destek bu türdeki bulguları açıklamaya yardım eden bir başa çıkma kaynağı olarak kabul edilmektedir.

1.2.4.1 Sosyal Desteğin Stresle Başa Çıkmadaki Etkisi

Ünsal (1996: 315), bir sosyal çevre ya da ağdan elde edilen sosyal desteğin, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları üzerinde önemli ve olumlu etkilerinin uzun zamandır bilindiğini, son yıllarda ise sosyal desteğin işyerlerindeki bireyler üzerindeki etkisinin araştırıldığını belirtmiştir. Ünsal'a göre sosyal desteğe sahip bireylerin, olmayanlara göre iş stresinin olumsuz sonuçlarından daha az etkilendikleri görülmüştür. Ayrıca Ünsal son 10 – 15 yıl içerisinde elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal desteğin endüstri psikolojisi içerisinde araştırılmaya değer bir kavram olduğunu belirtmektedir.

Thoits'a (1986: 417) göre sosyal destek, bireyin stresle başa çıkma çabalarına onun için önemli olan insanların da katılmasıdır. Bu nedenle sosyal destek, kişinin içinde bulunduğu durumun ve gösterilen duygusal tepkinin değişmesine yol açar. Bu bakımdan, etkili bir stresle başa çıkma aracıdır.

Cohen ve Wills'e (1985: 312-313) göre birey bir durumu tehdit olarak algıladığı zaman stres ortaya çıkmaktadır. Stres ve hastalık zincirinde çok boyutlu algılanan sosyal destek iki noktada rol oynamaktadır.

Şekil 1.2 Stresli olay ve hastalık arasındaki süreçte, sosyal desteğin tahmini müdahale noktaları

Kaynak: (Cohen ve Wills, 1985: 313).

1. Strese sebep olan algının yeniden düzenlenerek veya önlenerek stres ve stres tepkisi ilişkisine müdahale edilmesidir. Birey destek kaynakları olmadığı bir durumda, stres yaşayabileceği bir olaya karşı, yardım alması durumunda çok az veya hiç stres yaşamayacaktır.
2. Yeterli sosyal destek; bireyin stres yaşantısını ve buna bağlı patolojik ürünlerin ortaya çıkmasını azaltacaktır. Sosyal destek, stres yaratan bir duruma çözüm getirerek bu yaşantıyı azaltabilir veya stres yaratan durumla ilgili algıyı değiştirebilir. Böylece, stres yaşantısının bireye vereceği zarar azaltılmış ve önlenmiş olacaktır.

Liberman (1982) ise sosyal destek kaynaklarının, stresin oluşumu ve etkileri üzerinde farklı biçimlerde rol oynadığını ileri sürmektedir (Akt. Sorias, 1988c: 361).

Liberman'a göre sosyal destek kaynakları:

1. Stres verici olaylarının oluşumunu önleyebilir.
2. Olaylar ortaya çıktığında, olayın algılanış biçimini değiştirerek stres verici etkisini azaltabilir.
3. Kişinin başa çıkma yollarını etkileyerek stres verici olay ve sonuç arasındaki bağlantıyı değiştirebilir.

4. Bir olayın, kişinin yaşamında yaptığı değişikliğin stres verici etkisini azaltarak sağlığı olumlu yönde etkileyebilir.
5. Stres verici olayın, kendine güven ve saygı üzerindeki olumsuz etkisini kaldırabilir.
6. Stres verici bir olay olsun ya da olmasın kişinin uyumunu olumlu yönde etkileyebilir.

1.2.5 Sosyal Destek Modelleri

Cohen ve Wills sosyal desteğin stresle başa çıkmadaki etkisini, yönlerini ve oynadığı rolü gösteren iki model tanımlamışlardır (Cohen ve Wills, 1985: 310-312).

1. Temel Etki Modeli (Main Effect Model) : Sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Bu modele göre sosyal destek, stres düzeyi ne olursa olsun bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratır. Model, sosyal desteğin stresli zamanlarda olduğu kadar, stresli olmayan zamanlarda da yararlı olduğunu ileri sürer. Bu modele göre geniş sosyal ağlar olumlu yaşantı sağlar ve bu tür destek kişinin sağlığıyla ilgilidir.
2. Tampon Etkisi Modeli (Buffering Effect Model) : Bu model yeterli sosyal desteğin, stresin sağlık üzerine olan etkisini azaltacağını ve denge getireceğini ileri sürer. Sosyal desteğin, stresin sağlık ve iyilik hali üzerindeki zararlı etkilerinden bireyi koruduğunu savunur. Yüksek düzeylerde stres yaratıcı durumlarda sosyal destek bireyin uyum sağlamasını ve koşullarla başa çıkmasını kolaylaştırarak stresin zararlı etkilerini azaltan bir tampon görevi yapmaktadır.

Cohen ve Wills (1985: 347-353), söz konusu bu iki model çerçevesinde yürütülen araştırmalardan elde edilen bulgulara uyguladıkları meta-analiz sonuçlarına dayanarak, bireylerin alabileceklerine inandıkları sosyal destek üzerine yoğunlaşan araştırmalarda tampon etkisi modelinin, geniş sosyal ağ ortamlarındaki desteği incelemeye yönelik araştırmalarda ise temel etki modelinin desteklendiğini öne sürmüşlerdir.

Procidano ve Heller'e (1983: 19) göre sosyal desteğin kendisi değil algılanış ve yorumlanış biçimi sağlığı korumaktadır. Algılanan destek ilişkiden sağlanan

doyumdur. Bu araştırmacılar sosyal destek, başa çıkma mekanizmaları ve sağlık arasındaki ilişkiyi açıklayan kuramsal bir model geliştirmişlerdir. Bu modele göre herhangi bir aktivitenin destekleyici olabilmesi için, bu aktivitenin ya kişinin benlik saygısını artırması ya da zorluklarla ilgili maddi ve bilişsel yardımı içermesi gereklidir. Kişinin yakından bağlı olduğu insanlar, sıkıntı verici durumlarda sağladıkları maddi ya da zihinsel yardımlarla sorun çözümüne aktif biçimde katılırlar.

1.2.6 Sosyal Ağ

İlk kez 1954 yılında, bir antropolog olan Barnes, sosyal ağ adını verdiği bir yöntemle Norveç'in küçük bir kasabasında, sosyal sınıfın ve hiyerarşisinin niteliğini açıklamaya çalışmıştır. Daha sonra bu yöntem İngiliz sosyal bilimciler tarafından da benimsenmiştir (Akt. Sorias, 1988a: 354).

Ünsal (1996: 317), sosyal ağın sosyal desteği bireylere ulaştırmak için kullanılan bir araç olduğunu belirtmiştir. Sosyal ağ, bireyin yaşamında olan ve etkileşimde bulunduğu kişileri kapsar.

Sorias'a (1988a: 353) göre sosyal ağ kavramında ilişkinin niceliksel yönüne ağırlık verilmiş ve sosyal ağ yapısı incelenirken kişilerarası bağların dış görünümü üzerinde durulmuştur. Buna karşılık sosyal desteğin işlevsel yönü incelenirken daha çok insan ilişkilerinin sağladığı yarar vurgulanmıştır.

Cohen ve Wills'e (1985: 310-357) göre Sosyal ağ terimi, genellikle kişinin bir grup insanla olan bağlarını ve grup içindeki ilişkilerini göstermek için kullanılan bir kavramdır. Sosyal ağ değerlendirilirken,

1. Büyüklük (bireyin ilişkide olduğu insan sayısı)
2. Sosyal ilişkilerin sıklığı
3. Sosyal bağların gücü
4. Homojenlik (üyelerin yaş, cinsiyet, ırk ve kültürel benzerlikleri)
5. Dağılım (bireylerin fiziki açıdan yakın ya da uzak oluşu)
6. İlişkilerdeki aktiflik ya da pasiflik derecesi gibi niceliksel özellikler üzerinde durulmuştur.

Lieberman'a (1982) göre yapılan epidemiyolojik araştırmalarda, kötü yaşam olayları ile karşılaşan bireylerin önce kendi aile ve arkadaşlarından yardım istedikleri, son çare olarak mesleki kuruluşlara başvurdukları görülmüştür (Akt Sorias, 1988: 1033). Barrera ve Ainley'e (1983: 136) göre ise bu kişilerin istediği, bazen borç para gibi maddi destek, bazen dinlenme, önemsenme, saygı içeren yakın etkileşim kurmak, bazen de sorunlarını çözecek bilgi ve öğüt almaktır.

Procidano vd. (1983: 19-20) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, aile üyeleri ve akrabalarından oluşan sosyal ağın, arkadaş ağına kıyasla daha uzun süreli olduğunu, yer ve çevre değişikliklerinden daha az etkilendiğini saptamışlardır.

Monroe ve ark.'nın (1986: 428) yaptıkları araştırmaya göre çok yakın arkadaşın ya da kişiye destek olan bir eşin varlığı, özellikle kadınlarda depresyona karşı koruyucu görev yapmaktadır.

Litwin'e (2000: 416-431) göre mağdur kendisine destek sağlayan kişileri hiyerarşik bir şekilde sıralamaktadır. Asıl sosyal destek kaynağı olarak gördüğü aile üyelerinden istediği desteği göremezse, komşularına veya arkadaşlarına yönelmektedir. Litwin ayrıca yaptığı çalışmaların sonucunda cinsiyet farklılığına göre kadınların komşuluk ilişkilerinin, erkeklerin arkadaşlık ilişkilerinin yoğun olduğunu tespit etmiş ve yaş ilerledikçe, arkadaşlık ilişkilerinin azaldığını, eğitim düzeyi düştükçe aile ağlarının, eğitim düzeyi yükseldikçe arkadaşlık ağlarının arttığını belirtmiştir.

Caplan (1981), sosyal bağların insanın birçok temel gereksinimini karşıladığını söylemiştir. Yazara göre sosyal destek sistemimizi oluşturan insanlar, bizi dinleyen, yardım eden, şefkat ve bağlılık gösteren, gerektiğinde davranışlarımızı denetleyen kişilerdir. Onlar da bizim aynı şekilde davranmamızı beklerler. Böyle bir sosyal ağ içinde olma, aynı zamanda kişide bir gruba ait olma duygusu oluşturur. Bu da kendine güveni ve benlik saygısını artırarak psikolojik uyumu olumlu bir biçimde etkiler (Akt. Sorias, 1988a: 354).

1.3 Problem

Bir kurum içinde yaşanan stres, çalışanların ve örgütlerin işlevlerini yerine getirememesine neden olur. Yüksek düzeydeki stres çalışanın fiziksel ve zihinsel sistemini bozar, bu nedenle stresli çalışan kişi devamsızlık, hata yapma, motivasyon azalması ve performans düşüklüğü gibi tepkiler gösterir. Bir kurumda olumsuz ilişkilerden ve davranışlardan kaynaklanan yüksek düzeydeki bu stresin uzun süre devam etmesi, işyerinde çalışanların kaygı, endişe ve korku yaşamalarına neden olur. Bir kurumda uzun ve sistemli olarak devam eden, çalışanları bezdiren ve işyerinden uzaklaşmalarına neden olan stres kaynağına psikolojik şiddet denilmektedir. Psikolojik şiddet yakın zamana kadar pek bilinmeyen bir olguydu. Yapılan araştırmalar ve medyaya da yansıyan yaşanmış olaylar nedeniyle toplumda bir farkındalık oluşmaya başlamıştır. Fakat bu yeterli değildir. Daha fazla araştırmaya ve bilgiye ihtiyaç bulunmaktadır. Birçok çalışan, işyerinde yaşadıklarının psikolojik şiddet olduğunun farkında değildir. Bu durum kurban olarak seçilen kişileri depresyona, anksiyete veya intihara kadar sürükleyebilir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşanan fakat pek bilinmediği için dikkate alınmayan bu konu, tanıtılmaya ve konuya dikkat çekilmeye çalışılacak; sosyal desteğin psikolojik şiddet algısını azaltıcı etkisinin olup olmadığı araştırılacaktır. Problem cümlemiz aşağıdaki gibidir.

Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ve sosyal destek algıları demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir? Çok boyutlu algılanan sosyal destek algıları ile psikolojik şiddet algıları arasında bir ilişki var mıdır?

1.4 Amaç

Bu araştırmanın amacı, resmi ve özel İÖÖ’ da görev yapan öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarının ve çok boyutlu algılanan sosyal destek algılarının, demografik değişkenlere göre değişim gösterip göstermediğini ve Psikolojik Şiddet ile Sosyal Destek algıları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **cinsiyetlerine** göre farklılık var mıdır?
2. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **yaşlarına** göre farklılık var mıdır?
3. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **eğitim düzeyine** göre farklılık var mıdır?
4. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **medeni durumlarına** göre farklılık var mıdır?
5. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **mesleki kıdeme** göre farklılık var mıdır?
6. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **okul kıdemine** göre farklılık var mıdır?
7. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **branşa** göre farklılık var mıdır?
8. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **okul türüne** göre farklılık var mıdır?
9. Öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarında **mezuniyet alanına** göre farklılık var mıdır?
10. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **cinsiyetlerine** göre farklılık var mıdır?
11. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **yaşlarına** göre farklılık var mıdır?
12. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **eğitim düzeyine** göre farklılık var mıdır?
13. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **medeni durumlarına** göre farklılık var mıdır?
14. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **mesleki kıdemine** göre farklılık var mıdır?
15. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **okul kıdemine** göre farklılık var mıdır?
16. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **branşa** göre farklılık var mıdır?
17. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **okul türüne** göre farklılık var mıdır?
18. Öğretmenlerin sosyal destek algılarında **mezuniyet alanına** göre farklılık var mıdır?
19. Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile psikolojik şiddet algıları arasında bir ilişki var mıdır?
20. Öğretmenlerin demografik değişkenlere göre sosyal destek algıları ile psikolojik şiddet algıları arasında bir ilişki var mıdır?

1.5 Önem

Psikolojik şiddet (Mobbing) kavramı Türkiye’de yeni yeni duyulmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili araştırmalar çok azdır. Özellikle eğitim alanında yapılan çalışmalar sınırlıdır (Gökçe, 2006; Ertürk, 2005). Toplumda henüz tanınmayan bu davranış türü hakkında yeteri kadar araştırma yapılmadığından, kurumlar da bu konuda yeterli bilgiye sahip değillerdir.

Öğretmenler okul idarecisi, müfettiş, veli, öğrenci ve öğretmen arkadaşları tarafından psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalabilir. Sosyal destek bu duruma çözüm getirebilir veya yaşananların etkisini azaltabilir. Yapılan araştırmalar bunu doğrular niteliktedir. Bu araştırma, Türkiye’de ilk defa yapılıyor olması, öğretmenlerin psikolojik şiddet algı düzeylerinin bilinmesi, işyerinde en çok kimin psikolojik şiddet uyguladığının saptanması, sosyal desteğin psikolojik şiddet algısını ne yönde değiştirdiğinin bilinmesi açısından önemlidir.

Bu çalışma rehberlik, psikolojik danışma hizmetleri, sağlık ve eğitim yönetimi ve denetimi alanında yapılacak çalışmalara örnek olacaktır. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlara kaynak olacak yeni çalışmalara fikir verecektir. Milli Eğitim Bakanlığının ve sendikaların ilgisini çekecektir.

1.6 Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı, anket sorularını özgür iradeleriyle ve hiçbir baskı altında kalmaksızın, içten ve samimi olarak yanıtlamışlardır.

1.7 Sınırlılıklar

1. Araştırma 2007 – 2008 Öğretim yılında Pendik İlköğretim Okullarında görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır.
2. Araştırma, anketi yanıtlayanların görüş, düşünce ve algıları ile sınırlıdır.
3. Araştırma, veri toplama araçlarının uygulandığı okullarla sınırlıdır.

1.8 Tanımlar ve Kısaltmalar

Mobbing : Mobbing” (psikolojik şiddet) algı düzeyini ölçmek için Gökçe'nin (2006) geliştirdiği “Duygusal Yönden İncitici Davranışlar” ölçeği kullanılacaktır.

Sosyal Destek: Sosyal Destek algı düzeyini ölçmek için Eker, Arkar ve Yıldız'ın (1995) uyarladığı “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek” Ölçeği kullanılacaktır.

ÇBASDÖ : Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

TSSB : Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Post-Traumatic Stres Disorder)

1.9 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal destek ve Psikolojik şiddet ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Araştırma konuları genellikle tıp alanındadır. Örneklem öğrenciler ve hasta bireyler arasından seçilmiştir. Örneklemi öğretmen olan araştırması sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Literatür araştırması sırasında Sosyal destek veya Psikolojik şiddetin başka değişkenlerle ilişkisinin araştırıldığı birçok araştırmaya rastlanmış fakat her iki konunun birlikte incelendiği çalışma sınırlı sayıdadır. Türkiye’de yapılan araştırmalar içinde ise bu çalışma bir ilk olacaktır.

1.9.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

1.9.1.1 Psikolojik Şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar

Tutar (2004, “İşyerinde Psikolojik Şiddet” adlı bir kitap yazmıştır. Psikolojik şiddet ile kişilik ilişkisi, psikolojik şiddet türleri ve başa çıkma yolları üzerinde durmuştur. Tutar’a göre de ülkemizde kamu ve özel iş yerlerinde psikolojik şiddet yaygın olmasına ve adı konmamış bir savaş olarak sürüp gitmesine rağmen, işyerinde psikolojik şiddet konusunda pek araştırma yapılmamaktadır. Psikolojik şiddet mağduru kendini savunurken diğer insanları suçlamamalı, “zor insan” suçlamalarına

karşı tedbirli olmalı, güvendiği birine yaşadığı durumu anlatarak, sosyal destek sağlayabilmelidir.

Ertürk, (2005) “Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Okul Ortamında Maruz Kaldıkları Yıldırma Eylemleri” isimli Yüksek Lisans tez çalışmasını yapmıştır. Çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin, okulda maruz kaldıkları yıldırma eylemlerinin düzeyi, özellikleri ve kimler tarafından uygulandığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin kadınlara göre, okul yöneticilerinin öğretmenlere göre ve araştırma kapsamında en üst yaş grubu olan 53 yaş ve üzeri grubun diğer yaş gruplarına göre daha çok yıldırma eylemlerine maruz kaldıkları tespit edilmiştir. İlköğretim okullarında meydana gelen yıldırma eylemlerinin dörtte üçü erkekler tarafından olduğu, %60’a yakın bir oranı üst statüye sahip bir çalışan tarafından kendi emrinde çalışan birine yönelik olduğu saptanmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin kıdemleri ile psikolojik şiddet eylemlerine başvuru sıklığının doğru orantılı olduğu saptanmıştır.

Çobanoğlu (2005),” İşyerinde Duygusal Saldırı Ve Mücadele Yöntemleri” isimli bir kitap yazmıştır. Çobanoğlu’na göre ülkemizde tanınmayan ve üzerinde ciddi hiçbir çalışma yapılmamış olan; bir işyerindeki kişi veya kişiler üzerinde sistematik baskı yaratarak, ahlak dışı yaklaşımlarla, çalışanın iş performansını azaltarak ve dayanma gücünü yok ederek istenmeyen sonuçlara yol açan psikolojik şiddet konusu bir an önce gündeme getirilmelidir. Çobanoğlu’na göre dünyanın pek çok ülkesinde psikolojik şiddete karşı etkin önlemler alınmakta, dernekler kurulmakta ve 24 saat açık telefon hatları oluşturulmaktadır. İşverenler ve çalışanlar düzenlenen eğitim programları ve seminerlerle bilinçlendiriliyor. Ayrıca duygusal saldırılar üniversitelerin eğitim programlarına da dâhil edilmektedir.

Baykal (2005), “Yutucu Rekabet, Kanuni Devrindeki Mobbing’den Günümüze” isimli kitabında Heinz Leymann’ın endüstrileşmiş toplumlarda görülen bir olgu olarak anlattığı Psikolojik şiddetin aslında çalışma ortamının ortaya çıkması kadar eski olduğunu belirtmektedir. 500 yıl kadar önce Osmanlı İmparatorluğu’nda Kanuni Sultan Süleyman devrinde İkinci Vezir Hüsrev Paşa’nın intiharı ile neticelenen psikolojik şiddet örneğinden başlayarak birçok olaya yer vermiştir.

Aytaç, Bayram ve Bilgel (2005), “Çalışma Yaşamında Yeni Bir Baskı Aracı: Mobbing” adlı çalışmalarında devlet memuru olan (sağlık, eğitim ve güvenlik sektörü) beyaz yakalı çalışanlar arasında, psikolojik şiddet davranışının hangi sıklıkta görüldüğünü, maruz kalanların sağlık sorunlarını ve iş desteğinin etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Öğretmen, polis ve hekimler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bulgulara göre katılanların %55,1 ‘i son bir yılda psikolojik şiddet davranışlarından bir veya birkaçına maruz kaldıklarını, %47,4’ü başkalarının bu davranışa maruz kaldığına tanıklık ettiklerini belirtmişlerdir. %44,2’si psikolojik şiddet davranışını en olarak amirlerinden gördüklerini söylemişlerdir. Psikolojik şiddete maruz kalan ve kalmayan gruplarda iş memnuniyeti ve iş ortamındaki sosyal destek arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Psikolojik şiddet davranışına maruz kalma bakımından, cinsiyetler arası bir fark bulunamamıştır. Araştırmacılar iş yerinde çalışanların destek görmesinin, bu davranışın oluşturacağı zararları azaltabileceğini ve iş yeri desteğinin her iş yerinde oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Burcu Özçelik’in 16.07.2006 Hürriyet Gazetesi İnsan Kaynakları ekindeki makalesine göre, Human Resource Management tarafından, Psikolojik Şiddet olaylarını araştırmak amacıyla Türkiye’de bir anket düzenlenmiştir. Ankete % 56’sı erkek, %44’ü kadından oluşan 100 kişi katılmıştır. Anket sonucunda cevaplayanlardan % 81’i işyerinde Psikolojik Şiddet ile karşılaştıklarını, % 2’si ise hiç karşılaşmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %70’i yöneticilerden, % 25’i çalışma arkadaşlarından, % 3’ü de astları tarafından şiddet gördüğünü belirtmiştir. Psikolojik Şiddete maruz kalanların %27’si istifa etmiş, % 25’i yaşananları kabullenerek işine devam etmiş % 18’i işten çıkarılmıştır (Akt. Savaş, 2007: 15-23).

Gökçe, (2006) “ İş Yerinde Yıldırma “ adlı doktora tezinde özel ve resmi ilköğretim okulu öğretmen ve yöneticileri üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve okul yöneticilerinin en sık yaşadıkları yıldırıcı davranışların, “sözünün kesilmesi, yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi ve başarılarının küçümsenmesi “ biçimde ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Kadın öğretmenlerin sosyal ilişkilere ve mesleki konulara yönelik, erkek öğretmenlerin ise biraz daha kişisel ve şiddete yönelik yıldırıcı davranışlarla karşılaştıkları, en fazla okul yöneticileri tarafından psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Tınaz (2006), “İşyerinde Psikolojik Taciz” adlı bir kitabında mobbing ile mücadelede en önemli hususun, soruna ilişkin farkındalığın, mağdur, işveren, iş arkadaşları ve sonra tüm toplum tarafından oluşması olduğunu vurgulamıştır. Tınaz’a göre konuyla ilgili herkes, psikolojik şiddeti durdurmak için bir şeyler yapmalıdır. Aksi takdirde süreç mağdurda, işyerinde ve tüm toplum düzeyinde onarılması zor zararlara neden olmaya devam edecektir. Tınaz ancak ne olduğunu bilebildiğimiz şeyle mücadele edebildiğimizi, bu yüzden konuyla ilgili olarak kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve duyarlılığının artırılması için yapılacak olan çalışmaların çok önemli olduğunu belirtmiştir. İnsanların, bir olguyu öğrendiklerinde, önceden yaşamış oldukları veya şu anda yaşadıkları deneyimlerini de değerlendirmeye başlayacaklarını ve çok daha gerçekçi bir bakışla analiz edebileceklerini vurgulamıştır.

Bulut (2007), “Ortaöğretim Öğretmenlerinde Psikolojik Şiddet Düzeyi, Mobbing” adlı yüksek lisans çalışmasında, ortaöğretimde çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddete uğrama düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma anketi 6 ildeki okullarda çalışan 396 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan psikolojik şiddetin daha çok öğretmenlerin yaşam kalitelerine yönelik olduğu, daha çok erkek öğretmenlerin mağdur olduğu, 25 yaşın altındakilerin daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Yüksek lisans mezunu olan, müdür yardımcısı olarak görev yapanlar ve kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin daha fazla psikolojik şiddet yaşadıkları saptanmıştır.

Savaş (2007), “İşyerinde Manevi Taciz” adlı kitabında psikolojik şiddeti ortaya çıkaran nedenleri incelemiş ve hukuki tanımını yapmıştır. Kitapta uluslararası belgelerle, yabancı hukuk sistemlerinde, konunun nasıl ele alındığı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kanunlarımızı; ihlal edilen hukuki değerleri, korunma ve yaptırım mekanizmaları açısından ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve özgün çözümler geliştirerek eksiklikleri belirtmiştir.

Aydın ve Özkul (2007), “İşyerinde Yaşanan Psikolojik Şiddetin Yapısı Ve Boyutları: 4-5 Yıldızlı Otel İşletmeleri Örneği” çalışmalarında işyerlerinde yaşanan psikolojik şiddetin yapısını ve boyutlarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu nedenle psikolojik şiddetin özellikleri, kimlerin kimlere uyguladığını, neden yapıldığını ve sonuçlarını

anlamak üzere bir çalışma yürütmüşlerdir. Anket 427 kişiye uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre anketi cevaplayanlardan 117'si psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Mağdurların şikâyetleri yöneticileri tarafından cevapsız bırakılmış, şiddet uygulayan kişi veya kişilere herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Kadın çalışanların erkek çalışanlara göre daha fazla şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Kırel (2007), “Örgütlerde Mobbing Yönetiminde Destekleyici Ve Risk Azaltıcı Öneriler” adlı çalışmasında, mobbing yönetiminde her örgüte uyarlanabilecek örgütsel önlemler üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda psikolojik şiddeti önleme, yönetme ve mücadele yöntemlerinin hem örgüt hem de bireyler tarafından uygulanması gerektiğini, mücadele etmenin bir yolunun da yönetici ve bireylerin konunun önemini farkında olmalarını sağlamak olduğunu, örgütlerde zamanında önlem alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Cemaloğlu (2007), “The Exposure of Primary School Teachers To Bullying: An Analysis Of Various Variables” adlı çalışmasında, İ.Ö.O öğretmenlerinin psikolojik şiddete maruz kalma düzeylerini değişik değişkenlere göre incelemiştir. Çalışmanın örneklemini bir hizmet içi eğitim kursuna katılan 315 öğretmen oluşturmuştur. Verilere göre katılımcıların %50'sinin psikolojik şiddet deneyimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik şiddet görülme sıklığı ile branş arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Cinsiyet, yaş ve medeni durum gibi değişkenlerle psikolojik şiddet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yıldız (2007), “A‘New’ Problem İn The Work-Place: Psychological Abuse (Bullying) ” adlı çalışmasında sağlık ve eğitim sektörlerindeki psikolojik şiddetin varlığını ve yaygınlığını, çalışanlardaki etkilerini ve başa çıkma yöntemlerini saptamayı amaçlamıştır. Çalışmaya 11 özel eğitim kurumunda ve 13 özel hastanede çalışan 363 kişi katılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların %47,1'i (171 Kişi) psikolojik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Her iki sektörde de psikolojik şiddete maruz kalma açısından cinsiyet, eğitim düzeyleri arasında herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Eğitim sektöründe sık sık karşılaşılan psikolojik şiddet davranışları, zamanında bitirilmesi imkânsız işler verilmesi ve yeteneklerinin çok altında işler

yapması istenmesidir. Katılımcıların %44'ü üstlerinden, %38'i aynı konumdan, %2,4'ü alt konumdan, %9'u ise işyeri dışından biri tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.%28,6'sı bir bayan tarafından, %35,4'ü bir erkek tarafından%36'sı her iki cins tarafından da psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Yılmaz ve ark. (2008), “ Mobbing Ve Örgüt İklimi İle İlişisine Yönelik Ampirik Bir Araştırma” adlı çalışmalarında psikolojik şiddet ile örgüt iklimi arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre örgüt iklimi ile psikolojik şiddet arasında negatif yönlü kuvvetli bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Anket yapılan örgütlerde çalışanların % 29,8'inin mağdur olduğunu saptanmıştır. Bu oranın yüksek oluşunun nedeni araştırmanın hem kamu hem de sağlık sektöründe yapılması olduğu tahmin edilmektedir. Kadınların erkeklere göre daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Eser (2008), “Mobbing Kavramının Türkçe Serüveni” adlı makalesinde, yurtdışında olduğu gibi Türkiye’de de bir kavram karmaşası yaşandığını belirtmiştir. Makalesinde kavramın kaynak dilde nasıl anlaşıldığını ve günümüzde geldiği noktayı göstermeye çalışmıştır (www.turkoloji.cu.edu.tr).

1.9.1.2 Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar

Sorias (1988b), “Sosyal Desteklerin Ruhsal Sağlığı Koruyucu Etkisinin Depresyonlu Ve Sağlıklı Kontrollerde Araştırılması” adlı çalışmasında, 30 hasta ve 30 sağlıklı üniversite öğrencisinde stres verici yaşam olayları, sosyal destek ve hastalık ilişkisini incelemiştir. Sonuçta sosyal desteğin sağlığı doğrudan etkilediği bulunmuştur. Sosyal desteğin, ruh sağlığı üzerinde olumlu etkisi olduğu ve olumsuz yaşam olaylarının yarattığı stresi hafifleterek, sağlığı koruduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eker ve Arkar (1995), Zimet, Dahlem ve arkadaşlarının (1988) geliştirmiş olduğu Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğini (ÇBASDÖ) Türkçeye adapte etmişlerdir. Yaptıkları gözden geçirme çalışmasında aile, arkadaş ve anlamlı diğerleri ile ilgili kavramlar üzerinde çalışılarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe

formu, orijinalinde olduğu gibi algılanmış sosyal desteğin kaynağını gösteren (arkadaş, aile ve anlamlı diğerleri) üç alt ölçekten ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 146 üniversite öğrencisi, psikolojik- psikiyatrik problemleri nedeniyle üniversite sağlık merkezine başvuran 50 üniversite öğrencisi, 50 psikiyatri bölümü hastası, 50 böbrek hastası ve 50 hasta ziyaretçisi üzerinde uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları 0,80 ile 0,95 aralığında değişen yüksek tutarlılık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği depresyon ve Anksiyete ölçümleri ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir.

Torun (1995), “ Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme” konulu bir doktora çalışması yapmıştır. Çalışmanın örneklemini 71 öğretmen, 57 satış elemanı, 41 trafik polisi, 41 laborant olmak üzere toplam 210 kişi oluşturmuştur. Çalışmada tükenmişlik ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Aile yapısı ile sosyal destek değişkenlerinin tüm boyutları arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür

Çakır ve Palabıyıkoglu (1997), “Gençlerde Sosyal Destek-Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması” adlı çalışmalarında Zimet ve ark. (1988) yılında geliştirdiği ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını 12-22 yaş grubunda yatılı ve yatsız toplam 960 normal genç üzerinde yapmışlardır.. Psikometrik özellikleri sınanan ölçeğin Türkçe formunun, sosyal desteği geçerli ve güvenilir olarak ölçen bir araç olduğu belirlenmiştir. Tüm ölçek ve alt ölçekler için hesaplanan güvenirlik katsayıları orijinal ölçek için bildirilen değerlere yakın hatta daha yüksek bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak üzere Anksiyete ve depresyon alt ölçekleri ile Rosenberg Benlik saygısı ölçeği kullanılmıştır. ÇBASDÖ her üç ölçekle de anlamlı negatif ilişki göstermiştir.

Bayram (1999), “ Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti İle Sosyal Destek İlişkisi” adlı doktora tezinde, bir grup ergende ruhsal sağlık ve sosyal destek ilişkisini incelemiştir. Ruhsal sağlığın, algılanan arkadaş ve aile desteğinden etkilendiği, algılanan destek düzeyinin azalmasına bağlı olarak ruhsal belirtilerin arttığı belirlenmiştir. Algılanan arkadaş, aile ve toplam destek düzeylerine göre yaş, ekonomik düzey, aylık ortalama gelir düzeyi ve başarı durumu değişkenleri ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Eker, Arkar ve Yıldız (2001), “ÇBASDÖ'nin Gözden geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği” konulu araştırma yapmışlardır. Çalışmanın örneklemini 50'şer psikiyatri, cerrahi hastalar ve normaller oluşturmuşlardır. Geçerliği ölçmek için, U.C.L.A Yalnızlık ölçeği, Algılanan Sosyal destek ölçeği, Belirti Tarama Listesi ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Cronbach alfa 0,80 ile 0,95 arasında bulunan ölçeğin ve alt ölçeklerin iç tutarlılığı kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Ölçekler, özellikle psikiyatri ve cerrahi örneklemelerinde, genel olarak beklendiği yönde sosyal destek, yalnızlık umutsuzluk, olumsuz sosyal ilişki ve belirti tarama listesi ölçekleriyle anlamlı korelasyon göstermişlerdir.

Özgüven, Soykan, Haran ve Gençöz (2003), “ İntihar Girişiminde Depresyon Ve Kaygı Belirtileri İle Problem Çözme Becerileri Ve Algılanan Sosyal Destek” konulu çalışmalarında, intihar girişimi olan kriz vakalarının, intihar girişimi öyküsü olmayan kriz vakaları ve normal kontrol grubuna göre değişik özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma depresyon ve kaygı belirtilerinin yanı sıra problem çözme tutumları ve algılanan sosyal destek düzeyleri farklılıklarını da kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini son bir hafta içinde intihar girişiminde bulunmuş olan 83 kriz vakası (intihar grubu), intihar girişimi öyküsü olmayan 64 vaka (kriz grubu) ve herhangi bir psikolojik yakınması bulunmayan 70 kişi (normal kontrol grubu) olmak üzere toplam 227 katılımcı oluşturmaktadır. Anksiyete belirtileri ve algılanan sosyal destek bakımından intihar girişimi vakaları ile intihar girişimi olmayan kriz vakaları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark görülmezken; her iki grup da kontrol grubundan daha fazla Anksiyete belirtisi göstermiş ve daha az sosyal destek algılanmıştır.

Kahrıman ve Polat (2003), “Adölesanlarda Aileden Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki” adlı çalışmalarında adölesanların aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi bulmak amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 13730 adölesan oluşturmaktadır. Örneklem ise 500 adölesan olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda benlik saygısı ile aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu; algılanan sosyal destek arttıkça, adölesanların benlik saygısının yükseldiği saptanmıştır.

Çivilidağ (2003), “Anadolu Lisesi Ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz” adlı Yüksek lisans çalışmasında, öğretmenlerin etkililiğini ve verimliliğini etkileyen iş tatmini, iş stresi ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Örnekleme 225 öğretmen oluşturmaktadır. Bulgulara göre Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin, özel liselerde çalışan öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları görülmüştür. Resmi lisedeki kadın öğretmenlerin ise erkek öğretmenlerden daha fazla sosyal destek algıladıkları tespit edilmiştir.

Yıldırım (2004), “Depresyonun Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar Ve Sosyal Destek” adlı çalışmasında sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11 sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini ne derecede etkilediğini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 257 (%53) kız ve 228 (%47) erkek olmak üzere toplam 485 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, sınav kaygısı, aile ve arkadaş ile ilgili sıkıntılar ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar değişkenleri ile depresyon arasında pozitif yönde; aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet değişkenleri ile depresyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Arkadaş desteği ile öğretim yaşamına ilişkin gündelik sıkıntılar değişkenlerinin ise 8.-11. Sınıf öğrencilerinin depresyonlarını manidar düzeyde bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Altay (2007), “Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki” isimli tez çalışmasını yapmıştır. Araştırmada okul yöneticilerinin tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri, demografik değişkenler açısından incelenmiş ve hangi özellikleri ile tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Örnekleme 434 okul yöneticisi oluşturmuştur. Sonuçlar mesleki tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sosyal destek düzeyi artarken tükenmişlik düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.

Yılmaz ve ark. (2008), “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi” konulu çalışmalarında öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile ilişkili faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 339 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Bulgularda öğrencilerin sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasında negatif bir korelasyon ilişkisi olduğu ve yalnızlık düzeyi ile sosyal destek kaynakları (aile, arkadaş ve özel insan) arasındaki ilişkisinin de negatif yönlü olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal destek düzeyleri yükseldikçe, yalnızlık düzeyleri azalmaktadır.

Çeçen (2008), “Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Ve Ana Baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık Ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Çukurova Üniversitesi, örneklemini ise 521 öğrenci oluşturmaktadır. Bulgulara göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı, kız ve erkek öğrencilerin birbirine benzer düzeyde yalnızlık ve sosyal destek algılarının olduğu görülmüştür. Ana- baba tutumlarına göre ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Ebeveynlerini demokratik algılayan öğrencilerin kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve daha fazla arkadaşlarından ve ailelerinden sosyal destek aldıklarını algıladıkları tespit edilmiştir.

1.9.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında, hem Sosyal Destek hem de Psikolojik Şiddet ile ya da başka değişkenlerle ilişkilerinin incelendiği birçok araştırma yapılmıştır. Bunların çoğunluğu sağlık alanındadır. Eğitim alanında yapılan çalışmalar ise ağırlıklı olarak öğrenci ile ilgilidir.

1.9.2.1 Psikolojik Şiddet İle İlgili Araştırmalar

Namie Gary (2000) tarafından Amerika’da 1335 kişi ile yapılan araştırmaya göre çalışanların % 16’sı psikolojik şiddet mağdurudur. Saldırganların % 81’i ya patron veya üst düzey yöneticilerden oluşmaktadır. Psikolojik şiddete uğrayanların % 30,8’i

işini veya işyerini değiştirmekte, % 25'i işyerinden ayrılmakta, % 14,8'i ise işlerinden kovulmaktadır. Kadınların % 31'i erkeklerin ise % 21'i psikolojik şiddet nedeniyle travma sonrası stres bozukluğu (PTSD) yaşamaktadırlar. Araştırma eğitim durumları bakımından da bir analiz yapmış ve sonuçta % 63'ü üniversite, % 17'si ise orta dereceli okul mezunu olduklarını tespit etmiştir. "Kendilerine neden Psikolojik Şiddet uygulandığı" sorusuna çalışanların % 58'i aşırı kontrole direndikleri ve kendilerine bir 'uşak' gibi davranılmasına itiraz ettikleri için, % 56'sı kendilerinin üstlerinden daha yetenekli oldukları ve kıskanıldıkları için, %49'u sosyal becerileri, işyerinde sevimliliği ve pozitif tutumları nedeniyle, % 46'sı ise kendilerine kaba davranıldığı ve buna karşılık verdiği için, % 42 si ise saldırganın kişiliği nedeniyle işyerinde psikolojik şiddet uygulandığını belirtmişlerdir(Akt. Tutar, 2004: 64-65).

Hubert ve ark. (2001), çalışmalarında psikolojik şiddetin en çok hangi sektörde görüldüğünü araştırmışlardır. Araştırma sonucunda endüstri, kamu, belediyeler ve eğitim alanında diğer sektörlerle göre daha fazla psikolojik şiddete yol açan davranışların yaşandığı saptanmıştır. Psikolojik şiddetin %37,3'ünün eğitim sektöründe çalışanlar arasında yaşandığı belirlenmiştir. Diğer sektörlerle göre oranın bu sektörlerde daha fazla çıkmasının nedeni müşteri ilişkisinin olmaması olabileceği belirtilmiştir. Yükselmeye meslektaşlar ve yöneticiler ile ilişkiler önemlidir. Çalışan bireyin pozisyonunun etkilenmesi, ilişkilerini de etkiler. Bu nedenle bu örgütlerde çalışanların çıkarlarının çatışması da saldırgan davranışlara ve en sonunda da psikolojik şiddete yol açabilir.

2002 yılında Haziran ayında Almanya'da Institute of Social Research (SFS) şirketi, işyerlerinde Psikolojik şiddetin boyutlarını ortaya koyan bir rapor yayınlamıştır. Araştırmaya göre Almanya'daki çalışanların % 2,7'sinin psikolojik şiddetten etkilendikleri, bayanların erkeklere göre % 75 daha fazla şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya göre kamuda çalışanlar (ör. Öğretmen ya da diğer eğitim çalışanları) arasında Psikolojik şiddet olayları oranı % 2,45 tür. Raporla ayrıca yaş gruplarına göre de bir analiz yapılmış ve en fazla 25 yaşın altındaki gençler ile (% 3,8), 55 ve üstü yaş grubunun (% 2,9) psikolojik şiddet mağduru olduğu belirtilmiştir (Eironline, Study Examines 'Mobbing' at The Mobbing, 2002, www.eurofound.europa.eu).

Smith ve ark. (2003) çalışmalarında işyerindeki mağduriyet ile okuldaki psikolojik şiddet rolleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını, mağdurun okuldaki başa çıkma yöntemlerinin etkisini ve cinsiyet farklılıklarını saptamak amaçlanmışlardır. İngiltere’de değişik işyerlerinde çalışan 5288 kişiden veriler toplanarak okul deneyimleri (psikolojik şiddetle başa çıkma stratejileri) ve iş yerindeki psikolojik şiddet sorularına verilen cevaplar analiz edilmiştir. Sonuç olarak işyerindeki mağduriyet ile okuldaki psikolojik şiddet deneyimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Okulda iken hem saldırgan hem de kurban durumda olan kişilerin işyerinde mağdur olma olasılıkları oldukça fazla bulunmuştur. Okulda iken mağdur konumunda olup ta çeşitli başa çıkma stratejileri geliştiren (psikolojik şiddet ile dalga geçme, umursamama) bireylerin, işyerinde de aynı stratejileri uyguladıkları tespit edilmiştir. Okulda mağdur olanlar işyerinde daha fazla risk altında oldukları saptanmıştır. Kadınların işyerinde mağduriyetleri daha fazla iken okulda bu rolle ilgili bir ilişki saptanamamıştır.

2004 yılında İtalya’da yapılan bir araştırma sonucunda 1,5 milyon kişinin işyerinde psikolojik şiddet yüzünden acı çektiği, önceki yıllara göre sayıda ciddi bir artış olduğu tespit edilmiştir. 1998 yılında yapılan bir çalışmada çalışanların % 4,2 si psikolojik şiddet kurbanı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Milan Bocconi Üniversitesi’nin yaptırmış olduğu çalışmada ilginç bir sonuç çıkmıştır. Avrupa da yapılan araştırmalar sonucunda kadın kurbanların oranını erkeklerden daha fazla olduğu tespit edilmiş iken, İtalya’da kadın ve erkek mağdur oranlarının birbirine neredeyse eşit olduğu görülmüştür. Kadın mağdurlar % 51, erkek mağdurlar ise % 49 olarak tespit edilmiştir (Eironline, Increasing focus on workplace ‘mobbing’, 2004 www.eurofound.europa.eu).

Hoel ve ark. (2004), çalışmalarında işyerinde yaşanan psikolojik şiddet ve olumsuz davranışların çalışanların sağlığı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bu olayın etkisinin ne kadar zamana kadar sürdüğü ve şahitlerin ve alakasız üçüncü kişilerin bu olaydan nasıl etkilendiklerini, bazı davranışların diğerlerine kıyasla daha çok zarar verici olup olmadığını da incelemişlerdir. 5388 kişinin görüşleri alınmıştır. Deneyimlerine psikolojik şiddet adını verenlerin sağlık durumu hiç şiddet yaşamamış insanlara kıyasla daha kötü olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik şiddet hedefi olmuş

kişiler ve tanıklar da şiddet yaşamamış ya da bu olaya tanık olmamış kişiler kıyasla daha ciddi sağlık sorunları yaşadıklarını söylemişlerdir. Bulgular ayrıca olumsuz davranışlarla başa çıkmanın diğerlerine kıyasla daha zor olduğunu göstermiştir. Bütün vakalarda cinsiyet ve meslek farklılıkları ortaya çıkmıştır. Olay bittikten sonra bile davranışın etkilerinin sürdüğü tespit edilmiştir.

Malinauskiene ve ark. (2005) çalışmalarında işyerinde psikolojik şiddetin ne kadar yaygın olduğunu, şiddet uygulamalarının stres kaynaklı rahatsızlıklara neden olduğunu araştırmışlardır. 738 öğretmenle görüşmeleri sonucunda %2,6'sı düzenli, %23'ü ise ara sıra psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. İşyerindeki psikolojik şiddet deneyimleri ile strese dayalı rahatsızlıklar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ellis ve Shute (2007), çalışmalarında ahlaki yönelimin, öğretmenin psikolojik şiddete verdiği cevabı öngörüp göremediğini; Bir olayın algılanan ciddiyetinin, psikolojik şiddete verilen tepkinin yumuşatılmasındaki rolünü; öğretmenlerin olaya karışıp karışmama konusunda karar verirken önemli olan faktörleri açıklamayı amaçlamışlardır. Çalışmaya İlk, Orta ve Yüksek okul öğretmenlerinden 57 erkek, 67 kadın olmak üzere 127 kişi katılmıştır. Öğretmenlerin ahlaki tavırları psikolojik şiddete verdikleri cevabı etkilemekle birlikte olayın ciddiyeti de çok önemlidir. Psikolojik şiddet olaylarına verdikleri cevap hem kuralcı/yaptırım uygulayıcı (%46), hem de problem çözmeye yöneliktir(%40). Psikolojik şiddete korumacı ahlaki yönü olan öğretmenlerin problem çözücü cevaplar verdiği, adaletli ahlaki yönü olan öğretmenlerin ise kuralcı ve yaptırımcı cevaplar verdiği saptanmıştır.

Glaso ve ark. (2007) çalışmalarında psikolojik şiddet mağduru olan ve olmayan bireylerin kişilik farklılıklarını incelemişlerdir. Örneklemi 72 tanesi mağdur, 72 si mağdur olmayan 144 kişi oluşturmaktadır. Mağdurlar daha nevroitik, daha az uzlaşmacı, vicdanlı ve dışa dönük bulunmuşlardır. Ancak yapılan bir kümeleme analizinde mağdur örneğinin iki kişilik grubuna bölünebileceği görüldü. Mağdur numunesinin %64'ünü oluşturan birinci küme, mağdur olmayan grupta bulunanların kişilik özelliklerinden bir farklılık göstermemiştir. Bu yüzden bu sonuçlar aslında genel bir mağdur profili diye bir şeyin olmadığına işaret etmektedir. Ancak, küçük bir mağdur kümesi ise daha az dışa dönük, tecrübelerine daha az açık ve duygusal

olarak daha dağınık bir kişilik özelliği sergilemektedir. Ayrıca, bütün mağdurlar mağdur olmayanlara nazaran daha duygusal istikrarsızlık sergilemektedir. Araştırmacılara göre psikolojik şiddet olgusunu anlamakta kişiliğin öneminin göz ardı edilmemesi gerekiyor.

James ve ark. (2008), “Bullying Behaviour İn Secondary Schools: What Roles Do Teachers Play” adlı çalışmalarında okullardaki psikolojik şiddet olaylarında öğretmenlerin rolünü araştırmışlardır. Öğrenciler ve öğretmenler arasındaki bu olguyu iki ayrı zaman diliminde incelemişlerdir. 2003 yılında yapılan 1. Çalışmaya 2300 öğrenci katılmıştır. 2005’ ta tekrarlanan 2. Çalışmaya ise 919 öğrenci katılmıştır. 1. Çalışmada öğrencilerin %30,8’i öğretmenlerin kendilerine psikolojik şiddet uyguladığını, %28,2’si ise öğretmenlerine psikolojik şiddet uyguladıklarını söylemişlerdir (%33,9’u erkek öğrenci). 2. Çalışmada ise öğrencilerin %30,7’si öğretmenlerin kendilerine şiddet uyguladığını, %16,3’ü ise öğretmenlere psikolojik şiddet uyguladıklarını kabul etmişlerdir (%22,1 ‘i erkek öğrenci).

1.9.2.2 Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar

Bell ve ark. (1982), çalışmalarında yaşam olayları ve depresif belirtiler üzerine sosyal destek etkilerini incelemişlerdir. Sosyal destek ve depresyon arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur. Sosyal destek düzeyi düşük olan grubun depresyon puanları en yüksek; sosyal destek düzeyi yüksek olan grubun depresyon puanları en düşük olarak tespit edilmiştir. Artan sosyal destek düzeyinin depresif belirti üzerine yaşam olaylarının etkilerini iyileştirmeye yardımcı olduğu bulunmuştur. Sosyal destek ve depresif belirti arasındaki ilişkinin farklı yaşam olaylarının etkisiyle değiştiği saptanmıştır. Sosyal desteğin stresli yaşam olaylarının zararlı etkilerini hafifletebileceği sonucuna varılmıştır.

Procidano ve Heller (1983), çalışmalarında aile ve arkadaşan algılanan sosyal destek ölçeğini geliştirmişlerdir. Üç çalışma ile güvenilirliğini onaylamışlardır. Bu ölçek algılanan sosyal desteğin kaynağı olarak yalnızca iki kategoriyi (aile ve arkadaş) içermektedir Çalışmalarda arkadaş ve aileden algılanan sosyal destek ile, ruh sağlığı ve stress arasında bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca aileden algılanan sosyal desteğin daha fazla olduğu saptanmıştır.

Monroe (1983), çalışmasında sosyal destek ve rahatsızlık ilişkisini incelemiştir. Örneklemi 450 çalışan birey oluşturmaktadır. Araştırmalar sonunda geçmişte yaşanan psikolojik rahatsızlıklar ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde de belirtilen az sosyal destek yüksek psikolojik rahatsızlıklara neden olur saptamasını desteklemiştir.

Sarason ve ark. (1985), çalışmalarında stres verici yaşam olayları ile hastalığın sosyal destek ilişkisini incelemiştir. Analizler sonucunda stres verici yaşam olayları ile sosyal destek ve hastalık arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca sosyal desteğin yaşam olaylarının yarattığı psikolojik zararlara karşı bireylerin ruh sağlıklarını koruduğu sonucuna varılmıştır.

Compas ve ark. (1986), çalışmalarında, ergenlerde yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemi 16-19 yaş aralığında 243 lise öğrencisi (90 erkek, 153 kız) oluşturmuştur. Bulgulara göre olumsuz yaşam olayları ile psikolojik düzensizlikler arasında ve algılanan sosyal destek ile psikolojik düzensizlikler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Olumsuz yaşam olayları ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişki erkeklerde ($r=0,49$) daha kuvvetli olduğu görülmüştür. Sosyal destek ve rahatsızlıklar arasındaki ilişki bakımından cinsiyet farkı yoktur. Sosyal destek açısından doyum azaldıkça, depresyon, Anksiyete, somatik yakınmalar ve kişiler arası ilişkilerde duyarlılık arttığı tespit edilmiştir.

Zimet, Dahlem ve ark., “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğini” geliştirmişlerdir. Alanda kullanılan ölçeklerinin bazılarının destek kaynaklarını ayrı ayrı ele alması, bazılarının ise özel bir insandan alınan desteği göz ardı etmesi ölçeğin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. 12 maddelik bu kısa ölçek Aile, Arkadaş ve özel kişi gibi üç kaynaktan sağlanan desteğin yeterliliğini de değerlendirmek için geliştirilmiştir. Her biri 4'er maddeyi içeren üç alt ölçekten oluşmuştur. Ölçek 1 den 7 ye kadar puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Zimet, Dahlem ve ark. 17 – 22 yaşları arasında 275 üniversite öğrencisi üzerinde ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini sınamıştır. Anksiyete ve depresif yakınmalarla da anlamlı negatif bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu sonucun yapı geçerliliği için bir kanıt olabileceğini

belirten bilim adamları ölçeğın, güvenilir ve geçerli olduğunu vurgulamışlardır (Akt. Çakır, 1993).

Lepore ve ark. (1991), çalışmalarında kronik ve psikolojik stresin sosyal desteğın tampon etkisi ile nasıl etkileştiğini incelemişlerdir. Uzun bir süre (2 ay) strese maruz kalan bireylerde, sosyal desteğın olumlu etkisi görülmekle birlikte, 8 ay sonra sosyal desteğın tamponlayıcı etkisi kaybolmaktadır. Araştırmada kronik bir stres altındayken sosyal desteğın tamponlayıcı etkisinin uzun sürmeyeceğı çünkü stres verici faktörün en sonunda sosyal desteğı delip geçeceğı sonucuna varılmıştır.

Sarason ve ark.'nın (1991), araştırmaları iki çalışmayı içermektedir. Algılanan sosyal destek ile kendi ve diğierlerinin algısı; kendisiyle ilgili diğierlerinin algıları arasındaki ilişki araştırmışlardır. Birinci çalışma 56 erkek, 74 kadın olmak üzere 130 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Bunlar kendileri ve diğierleri hakkındaki algılarını belirleyen anketi cevaplamışlardır. İkinci çalışma ise 76 erkek, 134 kadın olmak üzere 210 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Öğrenciler kendileriyle ilgili algılarıyla ve kendileri hakkında ebeveynlerinin ve arkadaşlarının algılarını belirleyen anketleri cevaplamışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal destek algılarıyla, kendilerine olan algıları ve diğierlerinin görüşleriyle pozitif ilişkisinin olduğu, ayrıca ebeveynlerinin ve arkadaşlarının gerçek görüşleriyle de benzer olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada algılanan sosyal destekte, kişiliğın ve kişiler arası ilişkilerin önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Kruger (1997), çalışmasında öğretmen ve okul çalışanlarının problem çözmeye sosyal destek ve özgüveni arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklemi 125 öğretmen, 129 okul personeli oluşturmaktadır. Analiz sonunda problem çözmeye özgüven ile sosyal destek ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğretmenler ve okul çalışanlarının her ikisinin de problem çözmeye özgüven ve sosyal destek ölçümlerinin ortalamalarının birbirine benzer oldukları görülmüştür.

Richman ve Rosenfeld (1998), çalışmalarında okul başarısızlığı riski olan gençlerde sosyal desteğın önemi üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmada sosyal desteğın veriliş şekli (dinleme, takdir, meydan okuma, duygusal destek, duygusal meydan okuma, gerçeğı doğrulama, kişisel yardım, kavranabilir yardım desteğı), bunların her birini

kimden sağladıkları ve sosyal desteğin belirli türlerinin okul performansına etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Örnekleme olarak 6. ve 8. sınıflardan 296; 9. ve 12. sınıflardan toplam 525 öğrenci seçilmiştir. Araştırma sonucunda benzer stres ve risk durumlarıyla karşılaşıldığında aile, akran grubu, okul ve toplum tarafından sosyal destek sağlanan öğrencilerin sosyal destek sağlanamayanlara göre daha esnek oldukları bulunmuştur. 6. ve 8. sınıf öğrencilerinden okul başarıları yüksek olan öğrencilerin, okul başarıları düşük olmayan öğrencilere göre daha çok dinleme desteği, teknik takdir, teknik meydan okuma duygusal destek ve duygusal meydan okuma desteğini aldıkları ve okula daha çok devam ettikleri, ayrıca gerçeği doğrulama desteği alanların okuldan daha hoşnut oldukları bulunmuştur. 9. ve 12. sınıflar karşılaştırıldığında başarıları yüksek olan öğrencilerin teknik takdir desteği alanların daha başarılı olduğu, duygusal destek ve duygusal meydan okuma desteği alanların ders çalışmaya daha çok zaman ayırdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca gerçeği doğrulama desteği alanların daha iyi notlara sahip oldukları, çalışmaya daha çok zaman ayırdıkları belirlenmiştir. Çalışmada ebeveynler ve öğretmenler temel sosyal destek kaynağı olarak bulunmuştur. Sosyal destek almanın okul başarısına olumlu etkisinin olduğu ve okul başarısızlığı riski olan öğrencilere sosyal destek sağlanarak bunun ortadan kaldırılabilmesi sonucuna varılmıştır.

Dick ve Wagner (2001) çalışmalarında iş yükü, psikolojik şiddet gibi stres kaynaklarının sosyal destek, özgüven, yarattığı fiziksel rahatsızlıklar ve başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Örnekleme, 208 kadın, 148 erkek olmak üzere toplam 356 öğretmen oluşturmaktadır. Bulgularda sosyal destek ile iş yükü ve psikolojik şiddet gibi stress kaynakları arasında kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik şiddet ve iş yükünün fiziksel rahatsızlıkları tetiklediği, sosyal desteğin iş yükü ve psikolojik şiddet algısını azalttığı saptanmıştır. Cinsiyet ve yaş gibi değişkenler arasında bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmacılar, iş yükü ve psikolojik şiddete maruz kalma, öğretmenlerde fiziksel rahatsızlıklara neden olabileceğini, olumsuz durumlar karşısında özgüven, destek algısı ve başa çıkma stratejilerinin tamponlayıcı bir görev yapabileceğini belirtmişlerdir.

Schonfeld (2001), çalışmasında yeni çalışmaya başlayan 184 bayan öğretmenin sosyal destek ve başa çıkma durumlarını incelemiştir. Bulgularda, olumsuz çalışma koşullarının bayanları, işe başladıktan hemen sonra etkilemeye başladığı

görülmüştür. Öğretmenlerin özgüveni, iş memnuniyeti ve motivasyonlarını etkilediği tespit edilmiştir. İş dışı kaynaklardan gelen desteklerin kendine olan güveni artırdığı görülmüştür.

Segrin (2003), çalışmasında bireyin yaşının sosyal destek ve psikososyal problemleri arasında belirleyici olduğunu saptamıştır. Örneklemi 19 – 85 yaş arasındaki bireyler oluşturmaktadır. Bulgularda genç katılımcılarda eş, arkadaş ve aileden alınan sosyal desteğin çok kuvvetli olduğu; alınan sosyal destek ile psikososyal problemler arasında negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. İleri yaşlarda farklı kaynaklardan sosyal destek alma konusunda gençler kadar açık olmadıkları, daha tutucu oldukları belirlenmiştir.

Davidson ve Demaray (2007), çalışmalarında sosyal destek, mağduriyet ve psikolojik şiddet kaynaklı sıkıntı konularını incelemişlerdir. Psikolojik şiddet mağduru bireyler tarafından yaşanan olumsuz sonuçları incelemek kadar, mağdurların sıkıntısını azaltan faktörlerinde önemli olduğunu vurgulamışlardır. 355 ortaöğretim okulu öğretmeni araştırmaya katılmıştır. Analiz sonucunda erkek öğretmenlerin arkadaşlarından ve öğretmenlerden, bayan öğretmenlerin ise aileden alınan sosyal desteğin, psikolojik şiddet kaynaklı sıkıntı ve mağduriyet arasındaki ilişkiyi yumuşattığı tespit edilmiştir. Bayan öğretmenlere yakın arkadaş desteğinin verilmesi mağduriyet ve dışsallaşmış sıkıntıyı ılımlı hale getirmiştir. Sonuçlara göre sosyal destek, mağduriyet ve psikolojik şiddet kaynaklı içselleştirilmiş sıkıntı arasında tamponlayıcı bir görev üstlenmektedir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve çözümleme yöntemleri, süre ve olanaklarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2006: 77). Tarama modelinin bir avantajı da araştırma yapılan kurumda mevcut düzeni bozmadan ve kurum personeline yönetsel güçlük çıkarmadan kullanılabilmesidir (Kaptan, 1990: 60).

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2007-2008 Eğitim ve Öğretim yılında İstanbul ili Pendik ilçesindeki Özel ve Resmi İ.Ö.Okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise Altunışık vd.'nin “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” adlı kitaplarında yer alan “Belli Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklükleri” adlı tabloya göre (Altunışık vd., 2007: 127) seçilen 343 öğretmen oluşturmaktadır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracı, Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, İş Yerinde Duygusal Yönden İncitilme Ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

2.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Formda katılan kişilerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik sorular vardır. Öğretmenlerin kendileriyle ilgili olarak cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, okul kıdemi,

mezuniyet alanı, çalıştıkları okul türü, medeni durumlarıyla ilgili bilgilerini yazmaları istenmiştir.

2.3.2 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (MSPSS)

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere üç farklı kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğinin öznel olarak değerlendirilmesi amacıyla Zimet ve arkadaşları tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir. Her madde 7 basamaklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 12 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır.

1. Aile alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (3, 4, 8 ve 11. maddeler)
2. Arkadaş alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (6, 7, 9 ve 12. maddeler).
3. Özel Kişi alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır (1, 2, 5, ve 10. maddeler)

Her alt ölçekteki dört maddenin puanlarının toplanması ile alt ölçek puanı elde edilmekte olup, bütün alt ölçek puanlarının toplanması ile ölçeğin toplam puanı elde edilmektedir. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. ÇBASDÖ geçerlilik çalışması 1995 yılında Eker ve Arkar (1995: 45–55) tarafından yapılmıştır. Ölçek 146 üniversite öğrencisi, psikolojik-psikiyatrik problemleri nedeniyle üniversite sağlık merkezine başvuran 50 üniversite öğrencisi, 50 psikiyatri bölümü hastası, 50 böbrek hastası ve 50 hasta ziyaretçisi üzerinde uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda batı kültüründe tanımlanmış olan 3 faktörün bizim kültürümüz için de geçerli olduğu görülmüştür.

Ölçekle ilgili ikinci çalışma Eker, Arkar ve Yaldız (2001: 21–22) tarafından, gözden geçirilmiş formuyla yapılmıştır. Ölçek 50'şer katılımcı bulunan üç gruba uygulanmıştır. Bunlar yatarak tedavi gören psikiyatri hastalarının oluşturduğu psikiyatri grubu, cerrahi müdahale yapılan hastaların oluşturduğu cerrahi grubu, rastgele seçilmiş hasta ziyaretçilerinin oluşturduğu normal gruptur. Yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda skalanın üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu; iç tutarlılıkta Cronbach Alfa değerinin tüm skala için 0,89, aile desteği boyutu için 0,85, arkadaş desteği boyutu için 0,88 ve özel insan boyutu için 0,92 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında ise ölçek diğer ölçeklerle pozitif

korelasyonlar göstermiştir. Psikiyatri örnekleminde, ÇBASDÖ ve alt ölçeklerinin Beck Umutsuzluk ve UCLA Yalnızlık Ölçekleri, Belirti Tarama Listesi ve Olumsuz sosyal ilişki maddesi ile korelasyonlarının hemen hemen tamamı negatif yönde ve anlamlı seviyededir.

2.3.3 İş Yerinde Duygusal Yönden İncitilme Ölçeği

Bu araştırmada Gökçe'nin (2006) geliştirmiş olduğu 59 maddelik "İş yerinde Duygusal Yönden İncitilme ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek (1) hiç, (2) nadiren, (3) ara sıra, (4) çoğu kez, (5) her zaman şeklinde 5'li Likert ölçeği biçiminde derecelendirilmiştir. Ölçekte en yüksek puan 5 ve en düşük puan 1 biçiminde değerlendirilmiştir. Örneğin "Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi" maddesine "her zaman" seçeneğini işaretleyerek yanıtlayan bir öğretmen bu durumla her zaman karşılaştığını belirtmiş olmaktadır. Bu maddeye "hiç" seçeneğini işaretleyerek yanıt veren bir öğretmen bu durumla hiç karşılaşmadığını ifade etmiş olmaktadır. "Duygusal Yönden İncitici Davranışlar" ölçeği, ayrıca davranış maddelerinden hangilerinin kimler tarafından gerçekleştirildiğini belirlemek amacıyla (1) Müfettiş, (2) Müdür, (3) Öğretmen, (4) Veli, (5) Öğrenci biçiminde derecelendirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliliği, faktör analizi (temel bileşenler analizi) tekniği ile incelenmiştir. Duygusal Yönden İncitici Davranışlar ölçeğinde 59 madde yer almaktadır. Faktör analizi sırasında, ölçekte yer alan, birbirinden bağımsız alt faktörleri belirlemek için Varimax Dik Döndürme Yöntemi ve Equamax Yatay Döndürme Yöntemi ile yapılan analiz sonucuna göre değerlendirilmiştir. Tek faktörden oluşan bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ve madde toplam korelasyonu da hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin madde toplam korelasyonlarının 0,55 ile 0,95 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha Katsayısı 0,99 dur. Bu tür ölçekler için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması ölçeğin güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir. Ölçekte yer alan tek faktörün açıkladığı varyans % 68,8 olarak hesaplanmıştır. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazlası yeterli görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda "Duygusal Yönden İncitici Davranışlar" ölçeğinin tek faktörlü ve yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilmektedir (Gökçe, 2006: 96–104).

2.4 Veri Çözümleme Yöntemleri

Veri çözümlerinde SPSS 11.5 for Windows programı kullanılmıştır. Önce yapılacak testlere karar verebilmek için her grup bazında puanların normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Normal dağılım incelemesi için çarpıklık katsayısı ve çarpıklığın standart hatası kullanılmıştır. Çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölünmesi ile elde edilen değer % 99 güven aralığında 2,58 den büyük olduğu için puanların normal dağılıma sahip olmadığı, aşırı sapma gösterdiği görülmüştür.

Değişkenlere ait değerlerin veya puanların dağılımına ait özellikleri betimlemek amacıyla verilerin frekans dağılımları incelendi. Bunun yanı sıra ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerlere de bakılmıştır.

Puanların dağılımı normal olmadığından dolayı parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Psikolojik şiddet ve sosyal destek algılarının okul türü, cinsiyet, medeni durum ve branşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için Mann Whitney U- Testi; kıdem, okul kıdemi, yaş, eğitim düzeyi ve mezuniyet alanına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de Kruskal Wallis H- Testi yapılmıştır. Ölçek puanlarının merkezi eğilim ve merkezi değişkenlik göstergeleri de hesaplanmıştır.

Sosyal destek düzeyleri ile Psikolojik şiddet algısı arasındaki ilişkiyi bulmak için Basit korelasyon tekniği kullanılmıştır. Değişkenler normal dağılım göstermediği ve serpilme diyagram doğrusal bir ilişkiyi işaret etmediği için, her demografik değişken bazında, iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla Kendalls Tau-b korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Bu katsayıya bakarak ilişkinin anlamlılığı, düzeyi, miktarı ve yönü açıklanmıştır (Büyüköztürk, 2007).

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUM

Alt amaçlarda belirtilen sorulara cevap bulabilmek için bulgular dört aşamada verilmiştir. Birinci aşamada örnekleme ait demografik özelliklerin frekans dağılımlarına yer verilmiştir. İkinci aşamada öğretmenlerin Psikolojik Şiddet algılarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği belirtilmiştir. Üçüncü aşamada ise öğretmenlerin Sosyal Destek algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediklerine yer verilmiştir. Dördüncü aşamada ise Öğretmenlerin Sosyal Destek algıları ile Psikolojik Şiddet algıları arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

3.1 Demografik Değişkenlerin Frekans Dağılımları

3.1.1 Cinsiyet için Frekans Dağılımı

Tablo 3.1 Cinsiyet için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Kadın	204	59,5	59,5	59,5
Erkek	139	40,5	40,5	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

Tablo 3.1 'e göre anketi cevaplayanların % 59,5 'unu kadın, % 40,5 'unu ise erkek oluşturmaktadır.

3.1.2 Yaş için Frekans Dağılımı

Yaş gruplarına göre dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.2 Yaş için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
22 – 27	65	19,0	19,0	19,0
28 – 30	70	20,4	20,4	39,4
31 – 34	87	25,4	25,4	64,7
35 – 39	58	16,9	16,9	81,6
40 ve Üstü	63	18,4	18,4	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

3.1.3 Eğitim Düzeyine göre Frekans Dağılımı

Tablo 3.3 Eğitim Düzeyleri için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Ön lisans	28	8,2	8,2	8,2
Lisans	291	84,8	84,8	93,0
Yüksek lisans	24	7,0	7,0	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

Tablo 3.3 'e göre örneklemin % 84,8'ini Lisans, % 7'sini ise Yüksek lisans eğitimine sahip öğretmenler oluşturmaktadır.

3.1.4 Medeni Durumlarına göre Frekans Dağılımı

Tablo 3.4 Medeni Durum için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Evli	263	76,7	76,7	76,7
Bekâr	76	22,2	22,2	98,8
Boşanmış	4	1,2	1,2	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

Tablo 3.4 'e göre anketi cevaplayan 343 katılımcının %76,7'si evli, %22,2'si ise bekârdır.

3.1.5 Mesleki Kıdemine göre Frekans Dağılımı

Tablo 3.5 Mesleki Kıdemi için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1 – 4 Yıl	72	21,0	21,0	21,0
5 – 7 Yıl	81	23,6	23,6	44,6
8 – 10 Yıl	77	22,4	22,4	67,1
11 – 14 Yıl	63	18,4	18,4	85,4
15 Yıl ve Üstü	50	14,6	14,6	100,0
Total	343	100,0	100,0	

3.1.6 Okuldaki Kıdemlerine göre Frekans Dağılımları

Tablo 3.6 Okul Kıdemleri için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1 ve altı	97	28,3	28,3	28,3
2 – 3 Yıl	81	23,6	23,6	51,9
4 – 7 Yıl	98	28,6	28,6	80,5
8 ve üstü	67	19,5	19,5	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

Tablo 3.6'ya göre ankete katılan 343 kişiden %28,6'sı 4-7 yıldır, %19,5'u 8 yıl ve daha fazla süredir hizmet vermektedir.

3.1.7 Branşa göre Frekans Dağılımları

Tablo 3.7 Branş için Frekans Dağılımları

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Sınıf Öğretmeni	184	53,6	53,6	53,6
Branş Öğretmeni	159	46,4	46,4	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

3.1.8 Okul Türüne göre Frekans Dağılımı

Tablo 3.8 Okul Türü için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Resmi İÖÖ	290	84,5	84,5	84,5
Özel İÖÖ	53	15,5	15,5	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

3.1.9 Mezuniyet Alanına göre Frekans Dağılımı

Tablo 3.9 Mezuniyet Alanı için Frekans Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Eğitim Enstitüsü	14	4,1	4,1	4,1
Eğitim Yük. O.	23	6,7	6,7	10,8
Eğitim Fakültesi	211	61,5	61,5	72,3
Fen-Edebiyat Fak.	67	19,5	19,5	91,8
Alan Dışı	28	8,2	8,2	100,0
Toplam	343	100,0	100,0	

Tablo 3.9'a göre anketi cevaplayan 343 kişinin % 61,5'ünü eğitim fakültesi mezunu, yaklaşık % 8'ni ise alan dışındaki mesleklerden (Kimya Mühendisi, Ziraat Mühendisi, İşletme, Hemşirelik, İletişim, Arkeoloji ve Sanatı, Turizm Otelcilik, Maliye, Beslenme ve Diyetetik, Bilgisayar Teknolojileri) gelen öğretmenler oluşturmaktadır.

3.2 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algularının Demografik Değişkenlere göre İncelenmesi

Yapılacak testlere karar verebilmek için psikolojik şiddet algı puanlarının normal dağılım incelemesi yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin psikolojik şiddet toplam puanlarının çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.10 Psikolojik Şiddet Toplam Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

	Psikolojik Şiddet
Çarpıklık(Ç)	3,832
Çarpıklığın Standart hatası (H)	0,132
Ç/H	29.03

Tablo 3.10 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değer %99 güven aralığında 2,58 den büyük olduğu için psikolojik şiddet puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Aynı

inceleme demografik değişkenler bazında da yapılmış ve puanların normalden aşırı sapma gösterdiği tespit edilmiştir.

Puanların dağılımı normal olmadığı için parametrik olmayan testler yapılmıştır (Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H-Testi). Sonuçlar tablo halinde sunulmuş, yorumları yapılmıştır.

3.2.1 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Cinsiyetlerine Göre Farklılık Var Mıdır?

Cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.11 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İciticı Davranışlar Ölçeği Puanlarının Cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Kadın	204	172.01	35091.00	14175.00	.997
Erkek	139	171.98	23905.00		

Tablo 3.11'e göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (U=14175.00, p>.05).

3.2.2 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Yaşlarına göre farklılık var mıdır?

Yaşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.12 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İciticı Davranışlar Ölçeği Puanlarının Yaşa göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Yaş	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
22-27	65	166.43	4	1.95	.744	
28-30	70	184.60				
31-34	87	174.61				
35-39	58	164.07				
40 ve +	63	167.44				
Toplam	343					

Tablo 3.12'ye göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = 1.95, p > .05$].

3.2.3 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Var mıdır?

Eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.13 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Ön Lisans	28	139.84	2	4.86	0.088	
Lisans	291	172.88				
Yüksek Lisans	24	198.88				
Toplam	343					

Tablo 3.13'e göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(2) = 4.86, p > .05$].

3.2.4 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Medeni Durumlarına Göre Farklılık Var mıdır?

Medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.14 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Medeni Durum	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Evli	263	171.56	45121.50	9582.5	.580
Bekâr	76	164.59	12508.50		
Toplam	339				

Tablo 3.14'e göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (U=9582.5, p>.05).

3.2.5 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Mesleki Kıdeme Göre Farklılık Var Mıdır?

Mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.15 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Mesleki kıdem	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
1-4 Yıl	72	173.93	4	.470	.976	
5-7 Yıl	81	170.72				
8-10 Yıl	77	176.73				
11-14 Yıl	63	167.07				
15 Yıl ve Üstü	50	165.19				
Toplam	343					

Tablo 3.15'e göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = .470$, p>.05].

3.2.6 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Okulundaki Kıdeme Göre Farklılık Var Mıdır?

Okul kıdemine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.16 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Okul Kıdemine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Okul kıdemi	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
1 Yıl	97	162.36	3	4.08	.253	
2-3 Yıl	81	161.52				
4-7 Yıl	98	180.02				
8 Yıl ve üstü	67	186.90				
Toplam	343					

Tablo 3.16'a göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile okul kıdemi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(3) = 4.08, p > .05$].

3.2.7 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Branşa Göre Farklılık Var Mıdır?

Branşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.17 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Branşa göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Branş	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Sınıf	184	168.95	31086.00	14066.00	.534
Branş	159	175.53	27910.00		
Toplam	343				

Tablo 3.17'e öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile branşları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (U=14066.00, p>.05).

3.2.8 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Okul Türüne Göre Farklılık Var Mıdır?

Okul türüne göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.18 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İncitici Davranışlar Ölçeği Puanlarının Okul Türüne göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Resmi İ.Ö.O	290	171.04	49601.00	7406.00	.670
Özel İ.Ö.O	53	177.26	9395.00		
Toplam	343				

Tablo 3.18'e göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (U=7406.00, p>.05).

3.2.9 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algılarında Mezuniyet Alanına Göre Farklılık Var Mıdır?

Mezuniyet alanına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.19 Öğretmenlerin Duygusal Yönden İcitic Davranışlar Ölçeği Puanlarının Mezuniyet Alanına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Eğitim Enstitüsü	14	147.68	4	4.54	.337	
Eğitim Yük. Okulu	23	136.46				
Eğitim Fakültesi	211	174.34				
Fen-Ed. Fak.	67	177.69				
Alan Dışı	28	182.13				
Toplam	343					

Tablo 3.19'a göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile mezuniyet alanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = 4.54, p > .05$].

3.3 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarının Demografik Değişkenlere göre İncelenmesi

Analizde hangi testlerin kullanılacağını tespit etmek amacıyla önce normal dağılım incelemesi yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyal destek toplam puanlarının alt boyutlarıyla birlikte çarpıklık düzeyi açısından normal dağılım incelemesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.20 Sosyal Destek Puanlarının Çarpıklık Düzeyi Açısından Normal Dağılım İncelemesi

Çalışılan Kurum	Çarpıklık(Ç)	Çarpıklığın Standart Hatası(H)	Ç/H
Aile	-2,131	0,132	16,144
Arkadaş	3,318	0,132	25,136
Özel Kişi	-0,700	0,132	5,303
Sosyal Destek Toplam	-1,020	0,132	7,727

Tablo 3.20 incelendiğinde çarpıklığın, çarpıklığın standart hatasına bölümünün sonucunda elde edilen değer %99 güven aralığında 2,58 den büyük olduğu için sosyal destek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Demografik değişkenlerle de yapılan normal dağılım incelemesi sonucunda dağılımın normalden aşırı uzaklaştığı görülmüştür.

Öğretmenlerin sosyal desteği algı puanlarının dağılımı normal olmadığı için parametrik olmayan testler yapılmıştır. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, mesleki ve okul kıdemi, branş, okul türü ve mezuniyet alanı değişkenlerinin alt boyutlarına göre Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H-Testi yapılmış, sonuçları tablolar halinde düzenlenmiştir.

3.3.1 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Cinsiyete Göre Farklılık Var Mıdır?

Cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.21 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Aile	Kadın	204	186.60	38065.50	11200.50	.001
	Erkek	139	150.58	20930.50		
Arkadaş	Kadın	204	177.91	36293.00	12973.00	.172
	Erkek	139	163.33	22703.00		
Özel Kişi	Kadın	204	180.83	36888.50	12377.50	.043
	Erkek	139	159.05	22107.50		
Toplam	Kadın	204	182.77	37285.00	11981.00	.015
	Erkek	139	156.19	21711.00		

Tablo 3.21'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (U=11981,00, p< 0.05). Alt boyutlar bazında incelendiğinde aile ve özel kişiden algılanan sosyal destek ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki

bulunmuştur ($p < 0.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kadın öğretmenlerin sosyal destek algıları erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Arkadaş alt boyutunda ise anlamlı bir değişkenlik yoktur ($p > 0.05$).

3.3.2 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Yaşa Göre Farklılık Var Mıdır?

Yaşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.22 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Yaşa göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Aile						
22-27	65	169.20	4	1.11	.892	
28-30	70	175.26				
31-34	87	178.84				
35-39	58	170.22				
40 ve üstü	63	163.47				
Arkadaş						
22-27	65	181.40	4	4.27	.371	
28-30	70	181.54				
31-34	87	175.00				
35-39	58	167.62				
40 ve +	63	151.60				
Özel Kişi						
22-27	65	185.09	4	7.19	.126	
28-30	70	177.82				
31-34	87	176.29				
35-39	58	175.46				
40 ve +	63	142.91				
Sosyal Destek Toplam						
22-27	65	184.01	4	6.22	.183	
28-30	70	180.48				
31-34	87	175.57				
35-39	58	172.11				
40 ve +	63	145.16				
Toplam	343					

Tablo 3.22'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = 6.22, p > 0.05$].

3.3.3 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Var Mıdır?

Eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.23 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Aile						
Ön Lisans	28	181.07	2	.959	.619	
Lisans	291	172.47				
Yüksek Lisans	24	155.77				
Toplam	343					
Arkadaş						
Ön Lisans	28	173.09	2	.254	.881	
Lisans	291	172.69				
Yüksek Lisans	24	162.38				
Toplam	343					
Özel Kişi						
Ön Lisans	28	153.04	2	1.36	.504	
Lisans	291	174.44				
Yüksek Lisans	24	164.50				
Toplam	343					
Sosyal Destek Toplam						
Ön Lisans	28	161.86	2	.624	.732	
Lisans	291	173.78				
Yüksek Lisans	24	162.21				
Toplam	343					

Tablo 3.23'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(2) = 0.624$, $p > .05$].

3.3.4 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Medeni Durumuna Göre Farklılık Var Mıdır?

Medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.24 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Aile	Evli	263	178.45	46932.00	7772.00	.002
	Bekar	76	140.76	10698.00		
Arkadaş	Evli	263	173.42	45609.50	9094.50	.222
	Bekar	76	158.16	12020.50		
Özel Kişi	Evli	263	168.93	44429.00	9713.00	.706
	Bekar	76	173.70	13201.00		
Toplam	Evli	263	172.67	45411.00	9293.00	.351
	Bekar	76	160.78	12219.00		
	Toplam	339				

Tablo 3.24'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($U=9293.00$, $p>.05$). Alt boyutlar bazında incelendiğinde aileden algılanan sosyal destek ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p> 0.05$). Evli öğretmenlerin aileden algıladıkları sosyal destek, bekâr öğretmenlerden daha fazladır. Arkadaş ve özel kişi alt boyutunda algılanan sosyal destek ve medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.3.5 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Mesleki Kıdeme Göre Farklılık Var Mıdır?

Mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.25 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Mesleki Kıdem	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Aile	1-4 Yıl	72	173.51	4	2.43	.656	
	5-7 Yıl	81	167.90				
	8-10 Yıl	77	185.31				
	11-14 Yıl	63	162.00				
	15 Yıl ve +	50	168.56				
Arkadaş	1-4 Yıl	72	173.44	4	6.37	.173	
	5-7 Yıl	81	192.31				
	8-10 Yıl	77	171.75				
	11-14 Yıl	63	156.40				
	15 Yıl ve +	50	157.06				
Özel Kişi	1-4 Yıl	72	184.36	4	6.48	.166	
	5-7 Yıl	81	188.11				
	8-10 Yıl	77	159.31				
	11-14 Yıl	63	167.00				
	15 Yıl ve +	50	153.95				
Toplam	1-4 Yıl	72	181.35	4	5.36	.252	
	5-7 Yıl	81	188.22				
	8-10 Yıl	77	165.23				
	11-14 Yıl	63	163.07				
	15 Yıl ve +	50	153.94				
	Toplam	343					

Tablo 3.25'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = 5.36, p > 0.05$].

3.3.6 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Okuldaki Kıdemine Göre Farklılık Var Mıdır?

Okul kıdemine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.26 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okuldaki Kıdeme göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Okul Kıdemi	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Aile						
1 Yıl	97	175.52	3	.649	.885	
2-3 Yıl	81	176.23				
4-7 Yıl	98	166.57				
8 Yıl ve +	67	169.75				
Arkadaş						
1 Yıl	97	176.89	3	1.12	.772	
2-3 Yıl	81	177.85				
4-7 Yıl	98	165.91				
8 Yıl ve +	67	166.76				
Özel Kişi						
1 Yıl	97	179.06	3	2.69	.441	
2-3 Yıl	81	181.64				
4-7 Yıl	98	161.69				
8 Yıl ve +	67	165.21				
Sosyal Destek Toplam						
1 Yıl	97	178.05	3	2.76	.430	
2-3 Yıl	81	182.88				
4-7 Yıl	98	161.25				
8 Yıl ve +	67	165.82				
Toplam	343					

Tablo 3.26'ya göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile okul kıdemi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(3) = 2.76, p > 0.05$].

3.3.7 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Branşa Göre Farklılık Var Mıdır?

Branşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.27 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Branşa göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Branş	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Aile	Sınıf Öğrt.	184	178.34	32815.00	13461.00	.184
	Branş Öğrt.	159	164.66	26181.00		
Arkadaş	Sınıf Öğrt.	184	170.40	31353.00	14333.00	.742
	Branş Öğrt.	159	173.86	26181.00		
Özel Kişi	Sınıf Öğrt.	184	163.71	30122.50	13102.00	.046
	Branş Öğrt.	159	181.59	28873.50		
Toplam	Sınıf Öğrt.	184	166.68	30670.00	13650.00	.284
	Branş Öğrt.	159	178.15	28326.00		
	Toplam	343				

Tablo 3.27'e göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile branş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($U=13650.00$, $p>.05$). Alt boyutlar bazında incelendiğinde özel kişiden algılanan sosyal destek ile branş arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında özel kişiden algılanan sosyal desteğin branş öğretmenlerinde daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.8 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Okul Türüne Göre Farklılık Var Mıdır?

Okul türüne göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.28 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Okul Türüne göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Aile Resmi İÖO	290	171.88	49844.00	7649.00	.955
Özel İÖO	53	172.68	9152.50		
Arkadaş Resmi İÖO	290	172.14	49920.00	7645.00	.951
Özel İÖO	53	171.25	9076.50		
Özel Kişi Resmi İÖO	290	170.23	49367.00	7649.00	.955
Özel İÖO	53	181.68	9629.00		
Toplam Resmi İÖO	290	170.26	49376.50	7181.00	.447
Özel İÖO	53	181.50	9619.50		
Toplam	343				

Tablo 3.28’ya göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (U=7181.00, $p > 0.05$).

3.3.9 Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarında Mezuniyet Alanına Göre Farklılık Var Mıdır?

Mezuniyet alanına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını görmek için Kruskal Wallis H-Testi yapılmış ve sonuçları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.29 Öğretmenlerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarının Mezuniyet Alanına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Mezuniyet Alanı	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Aile						
Eğitim Enstitüsü	14	173.61	4	2.18	.701	
Eğitim Yük. Okulu	23	154.93				
Eğitim Fakültesi	211	172.60				
Fen-Ed. Fak.	67	181.95				
Alan Dışı	28	156.89				
Toplam	343					
Arkadaş						
Eğitim Enstitüsü	14	178.25	4	5.94	.204	
Eğitim Yük. Okulu	23	146.41				
Eğitim Fakültesi	211	177.31				
Fen-Ed. Fak.	67	177.03				
Alan Dışı	28	137.82				
Toplam	343					
Özel Kişi						
Eğitim Enstitüsü	14	157.04	4	7.64	.106	
Eğitim Yük. Okulu	23	148.46				
Eğitim Fakültesi	211	179.90				
Fen-Ed. Fak.	67	174.85				
Alan Dışı	28	132.45				
Toplam	343					
Sosyal Destek Toplam						
Eğitim Enstitüsü	14	165.64	4	6.78	.148	
Eğitim Yük. Okulu	23	146.13				
Eğitim Fakültesi	211	177.90				
Fen-Ed. Fak.	67	179.32				
Alan Dışı	28	134.43				
Toplam	343					

Tablo 3.29'a göre öğretmenlerin sosyal destek algıları ile mezuniyet alanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [$\chi^2(4) = 6.78, p > 0.05$].

3.4 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Alguları ile Sosyal Destek Algılarına ait Puanlar Arasındaki İlişki

Bu bölümde öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Alguları Düzeyleri ile Sosyal Destek Algılarına ait puanlar arasındaki ilişkiye bakılmış; her demografik değişken bazında iki değişken arasındaki korelasyon incelenmiştir.

3.4.1 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Alguları ile Sosyal Destek Algıları Arasında bir ilişki var mıdır?

Değişkenler normal dağılım göstermediği için, iki değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla Kendall's Tau-b Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Tablo 3.30 Psikolojik Şiddet İle Algılanan Sosyal Destek Arasındaki Korelasyon

		SDTOP	AILE	ARKADAŞ	ÖZEL KİŞİ	PŞTOP
SDTOPLAM	Korelasyon Katsayısı	1,000	,476(**)	,652(**)	,770(**)	-,137(**)
	Anlamlılık Düzeyi	.	,000	,000	,000	,000
	N	343	343	343	343	343
AILE	Korelasyon Katsayısı	,476(**)	1,000	,438(**)	,263(**)	-,174(**)
	Anlamlılık Düzeyi	,000	.	,000	,000	,000
	N	343	343	343	343	343
ARKADAŞ	Korelasyon Katsayısı	,652(**)	,438(**)	1,000	,456(**)	-,158(**)
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,000	.	,000	,000
	N	343	343	343	343	343
ÖZELKİŞİ	Korelasyon Katsayısı	,770(**)	,263(**)	,456(**)	1,000	-,087(*)
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,000	,000	.	,028
	N	343	343	343	343	343
PŞTOPLAM	Korelasyon Katsayısı	-,137(**)	-,174(**)	-,158(**)	-,087(*)	1,000
	Anlamlılık Düzeyi	,000	,000	,000	,028	.
	N	343	343	343	343	343

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

Tablo 3.30'e göre psikolojik şiddet ile algılanan sosyal destek arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -,137$, $p < .01$). Buna göre sosyal destek azaldıkça psikolojik şiddet algısının arttığı söylenebilir. Determinasyon

katsayısı ($r^2=0,018$) dikkate alındığında, psikolojik şiddet algısındaki değişkenliğin yaklaşık % 2'si sosyal destek algısı tarafından açıklandığı söylenebilir. Bu yorum tersi durum içinde geçerlidir. Aynı ilişki demografik değişkenler bazında incelendiğinde açıklanan varyanstaki farklılıklar dikkat çekicidir. Tablo 3.31'e göre açıklanan varyans 35-39 yaş aralığında % 15; mesleki kıdeme göre; 11-14 yıl % 9,5; mezuniyet alanına göre alan dışı alt grubunda ise % 12 çıkmıştır. Bu değişkenlere göre psikolojik şiddet ile algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Toplam psikolojik şiddet puanı ile sosyal destek alt boyutlarının her biri (aile, arkadaş, özel kişi) ile arasındaki ilişkiyi örneklemin tamamında incelemek amacıyla yapılan korelasyon analizlerinden başka her demografik değişkenin alt grupları bazında psikolojik şiddet toplam puanı ile sosyal destek alt boyutları arasında "Kendall's Tau-b Korelasyon Katsayısı" hesaplanmıştır. Demografik değişkenlerin bazı alt grupları için bu değişkenler arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Aşağıdaki tabloda anlamlı ilişki elde edilen alt gruplar, korelasyon miktarları ve anlamlılık düzeyleri sıralanmıştır.

Tablo 3.31 Psikolojik Şiddet İle Sosyal Destek Alt Boyutları Arasındaki Kendall's Tau-b Korelasyon Sonuçları

Demografik değişken	Alt grup	İlişkili çıkan değişkenler	Korelasyon miktarı	Açıklanan Varyans r^2	N	Anlamlılık düzeyi (2-Kuyruklu)
Cinsiyet	Kadın	Aile	-0,161	0,026	204	.003
		Arkadaş	-0,175	0,030	204	.001
		Sos. Des. Top	-0,100	0,010	204	.048
	Erkek	Aile	-0,199	0,039	139	.002
		Arkadaş	-0,141	0,020	139	.026
		Özel kişi	-0,155	0,024	139	.013
		Sos. Des. Top	-0,197	0,039	139	.001
Yaş	31-34 yaş	Aile	-0,326	0,106	87	.000
	35-39 yaş	Aile	-0,331	0,109	58	.001
		Arkadaş	-0,410	0,168	58	.000
		Özel kişi	-0,273	0,074	58	.006
		Sos. Des. Top	-0,388	0,150	58	.000
	40 yaş +	Aile	-0,236	0,055	63	.015
		Sos. Des. Top	-0,197	0,039	63	.033

Eğitim düzeyi	ön lisans	Sos. Des. Top	-0,295	0,087	28	.042	
	Lisans	Aile	-0,163	0,026	291	.000	
		Arkadaş	-0,139	0,019	291	.001	
		Sos. Des. Top	-0,130	0,017	291	.002	
Medeni durum	Evli	Aile	-0,166	0,027	263	.000	
		Arkadaş	-0,185	0,034	263	.000	
		zel kişi	-0,103	0,010	263	.023	
		Sos. Des. Top	-0,154	0,023	263	.001	
	Bekar	Aile	-0,223	0,049	76	.010	
Mesleki Kıdem	8-10 yıl	Aile	-0,270	0,073	77	.002	
		Arkadaş	-0,169	0,028	77	.048	
	11-14 yıl	Aile	-0,292	0,085	63	.002	
		Arkadaş	-0,259	0,067	63	.006	
		zel kişi	-0,217	0,047	63	.022	
		Sos. Des. Top	-0,308	0,095	63	.001	
	15 yıl +	Aile	-0,349	0,122	50	.000	
		Arkadaş	-0,257	0,066	50	.017	
		zel kişi	-0,217	0,047	50	.041	
		Sos. Des. Top	-0,278	0,077	50	.008	
	Okul kıdemi	2-3 yıl	Sos. Des. Top	-0,194	0,037	81	.018
		4-7 yıl	Aile	-0,179	0,032	98	.020
Arkadaş			-0,276	0,076	98	.000	
Özel kişi			-0,172	0,029	98	.020	
Sos. Des. Top			-0,215	0,046	98	.003	
8 yıl +		Aile	-0,340	0,115	67	.000	
		Arkadaş	-0,187	0,035	67	.040	
		Sos. Des. Top	-0,200	0,040	67	.024	
Branş		Sınıf	Aile	-0,217	0,047	184	.000
	Arkadaş		-0,244	0,059	184	.000	
	zel kişi		-0,183	0,033	184	.001	
	Sos. Des. Top		-0,231	0,053	184	.000	
Okul türü	Resmi	Aile	-0,165	0,027	290	.000	
		Arkadaş	-0,151	0,023	290	.001	
		Sos. Des. Top	-0,127	0,016	290	.003	
	zel	Sos. Des. Top	-0,211	0,044	53	.036	
Mezuniyet Alanı	Eđ. Ens.	Arkadaş	-0,465	0,216	14	.036	
	Eğitim Fakültesi	Aile	-0,168	0,028	211	.001	
		Arkadaş	-0,114	0,013	211	.028	
		Sos. Des. Top	-0,109	0,012	211	.029	
	Fen-Ed. Fakültesi	Arkadaş	-0,222	0,049	67	.016	
	Alan Dışı	Arkadaş	-0,353	0,124	28	.014	
		zel kişi	-0,314	0,098	28	.026	
		Sos. Des. Top	-0,357	0,127	28	.011	

Tablo 3.30'a göre psikolojik şiddet ile aileden algılanan sosyal destek arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,174$, $p< .01$). Buna göre aileden algılanan sosyal destek azaldıkça psikolojik şiddet algısının arttığı söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,030$) dikkate alındığında, psikolojik şiddet algısındaki değişkenliğin yaklaşık % 3'ü aileden algılanan sosyal destek tarafından açıklandığı söylenebilir. Bu yorum tersi durum içinde geçerlidir. Aynı ilişki demografik değişkenler bazında incelendiğinde açıklanan varyanstaki farklılıklar dikkat çekicidir. Tablo 3.31'e göre açıklanan varyans 31-34 yaş aralığında % 10; 35-39 yaş aralığında % 11; mesleki kıdeme göre; 15 yıl ve üstü ise % 12 dur. Okul kıdemine göre 8 yıl ve üstü alt grubunda ise % 11 çıkmıştır. Bu değişkenlere göre psikolojik şiddet ile aileden algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3.30 'a göre psikolojik şiddet ile arkadaştan algılanan sosyal destek arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,158$, $p< .01$). Buna göre arkadaştan algılanan sosyal destek azaldıkça psikolojik şiddet algısının arttığı söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,024$) dikkate alındığında, psikolojik şiddet algısındaki değişkenliğin yaklaşık % 2,5'u arkadaştan algılanan sosyal destek tarafından açıklandığı söylenebilir. Bu yorum tersi durum içinde geçerlidir. Demografik değişkenler bazında incelendiğinde açıklanan varyans değerlerindeki farklılıklar dikkat çekicidir. Tablo 3.31'de açıklanan varyansın 35-39 yaş aralığında % 17; 15yıl ve üstünde %12; mezuniyet alanı Eğitim Enstitüsü grubunda % 21, alan dışı alt grubunda ise % 12 olduğu görülmektedir. Bu değişkenlere göre psikolojik şiddet ile arkadaştan algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Psikolojik şiddet ile özel kişiden algılanan sosyal destek arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,087$, $p< .01$). Buna göre özel kişiden algılanan sosyal destek azaldıkça psikolojik şiddet algısının arttığı söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,007$) dikkate alındığında, psikolojik şiddet algısındaki değişkenliğin yaklaşık % 1'i özel kişiden algılanan sosyal destek tarafından açıklandığı söylenebilir. Bu yorum tersi durum içinde geçerlidir. Tablo 3.31 de görüldüğü gibi demografik değişkenler bazında incelendiğinde mezuniyet alanı alan

dışı alt grubunda açıklanan varyans % 10 dur. Bu değişkene göre psikolojik şiddet ile özel kişiden algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

3.4.1.1 Sosyal Destek Algı Gruplarına Göre Psikolojik Şiddet Algı Düzeyi İncelemesi

Örneklem sosyal destek algısı toplam puanlarına göre 4 gruba ayrılmıştır. Bu ayırma, sosyal destek algısı toplam puanlarına göre hesaplanan standart puanlara göre yapılmıştır. Aşağıda grupların standart puanları görülmektedir:

Çok düşük sosyal destek algısı	$z \text{ puanı} \leq -1,00$
Düşük sosyal destek algısı	$-1,00 < z \text{ puanı} < 0$
Orta düzey sosyal destek algısı	$0 \leq z \text{ puanı} < 1,00$
Yüksek sosyal destek algısı	$1,00 \leq z \text{ puanı}$

Bu gruplar arasında psikolojik şiddet algı puanları açısından bir değişkenlik olup olmadığını incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) yapılmıştır. Bu testin yapılmasının nedeni sosyal destek puanlarının bu gruplar bazında normal dağılıma sahip olmasıdır. Normal dağılım incelemesi için çarpıklık katsayısı ve çarpıklığın standart hatası kullanılmıştır (çarpıklık katsayısı (Ç): -0,207; çarpıklığın standart hatası (H): 0,132; $\text{Ç}/\text{H} = 1,568$) ($\text{Ç}/\text{H} < 2,58$).

Tablo 3.32 Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algı Puanlarının Sosyal Destek Algısı Toplam Puanlarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	728,651	3	242,884	2,814	0,039	Düşük >
Gruplarıçi	29264,631	339	86,326			Yüksek
Toplam	29993,283	342				

Tablo 3.32'ye göre, öğretmenlerin psikolojik şiddet algısı ile standart puanlara göre gruplandırılan sosyal destek algı grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur [$F_{(3-339)}=2,81$, $p<0.01$]. Birimler arası farkın hangi iki gruptan kaynaklandığını anlamak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, fark düşük sosyal destek

algı grubu (X= 66,61, N= 91) ile yüksek sosyal destek algı grubundan (X= 62,38, N= 70) kaynaklanmaktadır.

3.4.2 Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Psikolojik Şiddet Davranışları

59 maddeden oluşan psikolojik şiddet davranışları ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek için Mann Whitney U-Testi yapılmış ve anlamlı ilişki çıkan sonuçlar tablo halinde gösterilmiştir. Tabloların tamamı Ek 4, Ek 5, Ek 6, Ek 7’de yer almaktadır.

3.4.2.1 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Tablo 3.33 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının cinsiyete göre Mann-Whitney U-Testi Sonuçları

		Cinsiyet	N	Sıra Ort.	P*
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi	Kadın	204	178,23	.072
		Erkek	139	162,86	
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması	Kadın	204	168,66	.010
		Erkek	139	176,90	
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması	Kadın	204	175,46	.008
		Erkek	139	166,92	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Kadın	204	169,52	.055
		Erkek	139	175,63	
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması	Kadın	204	168,49	.013
		Erkek	139	177,15	
39	Bir özrüyle alay edilmesi	Kadın	204	169,69	.046
		Erkek	139	175,38	

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

Tablo 3.33’a göre sadece altı maddede cinsiyete göre anlamlı bir değişkenlik bulunmuştur ($p < 0.05$). Öğretmenler bu beş davranışa sık sık maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında bayan öğretmenler daha çok “başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması ve yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi”; erkek öğretmenler ise “ öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması, onur kırıcı şakalar yapılması, başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması ve bir özrüyle alay edilmesi” gibi davranışlara maruz kalmışlardır.

Öğretmenlerin maruz kaldıklarını ifade ettikleri davranışların kim tarafından yapıldığını tespit etmek için frekans dağılımlarına bakılmıştır. Sonuçları tablo halinde aşağıda gösterilmiştir.

3.4.2.2 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Medeni Duruma Göre İncelenmesi

Tablo 3.34 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Medeni Duruma göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Medeni Durum	N	Sıra Ort.	P*
3	Sözünün kesilmesi	Evli	263	165,50	.038
		Bekar	76	185,59	
23	İftira atılması	Evli	263	172,54	.037
		Bekâr	76	161,20	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Evli	263	172,89	.050
		Bekâr	76	160,01	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Evli	263	174,43	.003
		Bekar	76	154,67	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Evli	263	171,44	.042
		Bekar	76	165,00	

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

Tablo 3.34'a göre psikolojik şiddet davranışlarından altı maddede medeni duruma göre anlamlı bir değişkenlik bulunmuştur ($p < 0.05$). Sıra ortalamalarına göre evli öğretmenler daha çok "iftira atılması, hakkında dedikodu çıkarılması, onur kırıcı şakalar yapılması ve kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi"; bekâr öğretmenler ise "sözünün kesilmesi" gibi davranışlara maruz kalmaktadır.

3.4.2.3 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Okul Türüne Göre İncelenmesi

Tablo 3.35 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Okul Türüne göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Okul Türü	N	Sıra Ort.	P*
9	Yazılı tehditlerde bulunulması	Resmi	290	171,19	.056
		Özel	53	176,45	
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması	Resmi	290	169,23	.028
		Özel	53	187,16	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Resmi	290	168,51	.003
		Özel	53	191,10	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Resmi	290	168,68	.006
		Özel	53	190,18	

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

Tablo 3.35'a göre psikolojik şiddet davranışlarından dört maddede okul türüne göre anlamlı bir değişkenlik bulunmuştur ($p < 0.05$). Sıra ortalamalarına göre Özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenler “yazılı tehditlerde bulunulması, işle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması, hakkında dedikodu çıkarılması ve kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi” gibi davranışlara maruz kalmaktadır.

3.4.2.4 Psikolojik Şiddet Davranışlarının Branşa Göre İncelenmesi

Tablo 3.36 Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Branşa göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Branş	N	Sıra Ort.	P*
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması	Sınıf	184	164,66	.010
		Branş	159	180,49	
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi	Sınıf	184	176,10	.088
		Branş	159	167,25	
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması	Sınıf	184	168,31	.094
		Branş	159	176,27	
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi	Sınıf	184	166,47	.034
		Branş	159	178,40	

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).

Tablo 3.36'e göre psikolojik şiddet davranışlarından dört maddede branşa göre anlamlı bir değişkenlik bulunmuştur ($p < 0.05$). Sıra ortalamalarına göre branş öğretmenleri “başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması, geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması, başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi”; sınıf öğretmenleri ise daha fazla “Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi” gibi davranışlara maruz kalmaktadır.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 SONUÇLAR

Bu çalışmada öğretmenlerin psikolojik şiddeti algıları ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Psikolojik şiddet mağdurlarının hangi eylemlere maruz kaldıkları da tespit edilmeye çalışılmıştır. Değişik ilköğretim okullarında çalışan 343 öğretmenin katılımıyla anketler cevaplandırılmış, SPSS 11.5 ile istatistiksel analizleri yapılmıştır. Puanlar normal dağılım göstermediği için analizde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile algıladıkları sosyal destek arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aytaç ve vd, 2005; Davidson ve Demaray'da (2007) çalışmalarında aynı bulguya ulaşmışlardır. Dick ve Wagner (2001) çalışmalarında psikolojik şiddet ile sosyal destek arasında kuvvetli, negatif ve anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulguyu destekleyen çalışmalardan bazıları şunlardır: Leymann, 1993; Einarsen ve Skogstad, 1996; Cemaloğlu, 2007; Mikkelsen ve Einarsen, 2002; Eser, 2001; Çalışkan, 2006; Yıldız, 2007; Yavuz, 2007; Aktop, 2006; Işık, 2007; Tanoğlu, 2006. Niedle'in (1995) yaptığı çalışma sonuçları da bu bulguyu desteklemektedir. Niedle kadın ve erkeklerin, aynı sıklıkta psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ve bundan dolayı cinsiyetler arasında belirli bir fark bulunmadığını öne sürmektedir (Akt. Tınaz, 2006: 98).

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulgulara göre bayan öğretmenlerin aileden ve özel kişiden (flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor vb.) algıladıkları sosyal destek erkek öğretmenlerden daha fazladır. Bu bulguyu başka araştırmalar da desteklemektedir. Bunlar, Taysi, 2000; Demirtaş, 2007; Bayram, 1996; Kozaklı, 2006; Başer, 2006; Altay, 2007; Allen ve Stoltenberg, 1995; Antonucci, 1987; Stokes ve Wilson, 1984;

Segrin, 2003; Moore, 1990; Kim, 2001; Çivilidağ, 2003 dır. Anlamli ilişki bulunamayan çalışmalarda vardır. Çeçen, 2008; Caldwell ve Bloom, 1982; Yılmaz, E. 2008; Uzman, 2002; Şimşek, 2000; Esmek, 2007; Çakır, 1993; Ünsal, 1998 ise çalışmalarında sosyal destek düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Aktop, 2006; Yıldız, 2007; Cemaloğlu, 2007; Slee, 1993; Moran vd. 1993; Hoover vd, 1993; Yates ve Smith, 1989; Olweus, 1991; Namie, 2002 de çalışmalarında aynı bulguya ulaşmışlardır. Zapf (1999) ve Mikkelsen ve Einarsen (2002) de bireylerin psikolojik şiddete maruz kalmada yaş faktörünün etkili olmadığını ifade etmektedirler. Fakat Leymann ve Gustaffson (1996), Niedle (1995) ve Einarsen ve Skogstad (1996) gibi araştırmacılar yaş arttıkça psikolojik şiddet mağduru olma riskinin arttığını savunmaktadır. Toker (2006) ve Yavuz (2007)'da çalışmalarında aynı sonuca ulaşmıştır.

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulguyu destekleyen çalışmalar şunlardır: Çivilidağ, 2003; Kozaklı, 2006; Görgü, 2005; Kay, 2002; Sipahi, 2002; Esenler, 2001; Segrin, 2003; Cheng vd, 2004. Çakır (1993) çalışmasında yaş ile algılanan sosyal destek arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Mikkelsen ve Einarsen, (2002) ve Aktop'ta (2006) çalışmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır. Bulut, (2007) ve Yavuz'un (2008) araştırmalarına göre eğitim düzeyi yükseldikçe psikolojik şiddet algıları da artmaktadır.

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yılmaz, (2008) ve Özkan'da (2002) çalışmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır. Başer (2006) çalışmasında eğitim düzeyi arttıkça sosyal destek algısının arttığını ortaya koymaktadır (Bailey vd, 1999; Quine ve Pahl, 1991).

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulguyu destekleyen çalışmalardan bazıları şunlardır: Cemaloğlu, 2007; Yıldız, 2007; Yavuz, 2007. Çivilidağ (2003), Bulut (2007), Toker

(2006) ve Yılmaz (2008) çalışmalarında evli öğretmenlerin psikolojik şiddeti daha fazla algıladıklarını tespit etmiştir.

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Görgü, 2005; Özkan, 2002 ve Esmek, 2007 çalışmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır. Alt gruplardan aileden algılanan sosyal destek ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulgulara göre evli öğretmenler, bekâr öğretmenlere göre daha fazla aileden sosyal destek almaktadırlar (Dunst ve Trivette, 1986; Schilling vd, 1986).

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile mesleki kıdem arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Yıldız, 2007 ve Yavuz'un 2007 çalışmaları bu bulguyu desteklemektedir. Yılmaz (2008) yaptığı çalışmada göreve yeni başlayanların daha fazla psikolojik şiddete maruz kaldıklarını tespit etmiştir (Toker, 2006; Işık, 2007; Tanoğlu, 2006; Bulut, 2007).

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Altay,2007). Çivilidağ (2003) çalışmasında kıdem yılı arttıkça sosyal destek algısının arttığını tespit etmiştir.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile branşları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Leymann, (1993) ve Toker'in (2006) çalışmalarında da benzer bulgu elde edilmiştir.. Ertürk (2005) ve Cemaloğlu (2007) çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin psikolojik şiddeti daha fazla algıladığını tespit etmiştir.

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile branş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çivilidağ (2003) çalışmasında algılanan sosyal destek ile branş arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Toker (2006) çalışmasında resmi okullarda psikolojik şiddet algısının daha fazla olduğunu tespit etmiştir.

Öğretmenlerin sosyal destek algısı ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çivilidağ (2003) çalışmasında özel okuldaki öğretmenlerin sosyal destek algısının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile mezuniyet alanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile mezuniyet alanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Altay, (2007) araştırmasında benzer bulguya ulaşmıştır.

Psikolojik şiddet maddelerinin analiz sonunda bazı değişkenlere göre öğretmenlerin maruz kaldıkları davranışlar tespit edilmiştir. Buna bayan öğretmenler daha çok “başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması”; erkek öğretmenler ise “öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması, onur kırıcı şakalar yapılması, başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması ve bir özrüyle alay edilmesi” gibi davranışlara maruz kalmaktadırlar. Evli öğretmenler ise daha çok “iftira atılması, hakkında dedikodu çıkarılması ve kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi” gibi davranışlarla karşılaşmaktadır. Özel ilköğretim okullarında görevli öğretmenler “yazılı tehditlerde bulunulması, işle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması, hakkında dedikodu çıkarılması ve kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi” gibi davranışlara maruz kalmaktadır. Branş öğretmenleri “başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması, başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi” gibi davranışlara maruz kalmışlardır.

4.2 ÖNERİLER

1. Psikolojik şiddetin ciddi bir örgütsel ve yönetsel sorun olduğu kabul edilmeli ve akademik çalışmalar artırılmalıdır. Bu çalışmalar kitle iletişim araçlarından yararlanılarak insanların dikkatine sunulmalıdır.
2. Psikolojik şiddet eylemleri başlamadan önce yönetim tarafından erken teşhis edilebilmeli ve bu davranışları önleyici tedbirler alınmalıdır.
3. Çalışanlara yönelik, psikolojik şiddet konulu hizmet içi eğitim ve seminerler düzenlenmelidir.
4. Psikolojik şiddete ilişkin suçların yasal dayanağı oluşturulmalıdır.

5. Sendikaların, meslek örgütlerinin, insan kaynakları bölümlerinin, yöneticilerin, çalışanların ve yasal kurumların dikkatlerinin çekilmesi ve bu konuda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
6. Okullarda aile, arkadaş ve özel kişiden algılanan sosyal desteğin olumsuz yaşam olayları ve ruh sağlığı üzerine olan olumlu etkisinin anlatıldığı eğitim seminerleri verilmelidir.
7. Ailelerin sosyal desteğin önemi hakkında bilinçlendirilmesinde kitle iletişim araçlarından yararlanılarak gündem oluşturulmalıdır.

Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan, rekabetin yoğun olduğu ülkelerde yaygınlaşan psikolojik şiddet davranışları hem bireylere, hem de kurumlara zarar vermektedir. Psikolojik şiddet duygusal bir saldırıdır; amacı ise kurumda istenmeyen ya da yıpratılmak istenen kişilere karşı baskılar yaparak, onların direnme gücünü yok edip, işten ayrılmalarına neden olmaktır. Psikolojik şiddet mağdurları bu durumla başa çıkmakta zorlanmakta ve ruhsal sağlığı bozulmaktadır. Başa çıkma yöntemlerinden sosyal destek mağduru yaşadığı stresi azaltıcı yönde etki yapabilir.

Sonuç olarak, gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere, her yerde yaşanan psikolojik şiddet davranışları ile erken dönemde mücadele edilmeli ve çalışanlar bu konuda bilinçlendirilmelidir. Psikolojik şiddet algısını azaltıcı yönde etkisi olan sosyal desteğin önemi de vurgulanmalıdır.

4.3 ARAŞTIRMACILARA ÖNERİLER

1. Bu araştırma daha geniş ve yaygın örneklem üzerinde yapılabilir
2. Aynı çalışma öğrenciler örneklem olarak seçilerek yapılabilir.
3. Bu araştırma farklı branş ve kurumlarda yapılabilir.
4. Psikolojik şiddet ile çatışma, motivasyon, iş tatmini, örgütsel bağlılık, kurum kültürü ilişkisi incelenebilir.
5. Psikolojik şiddete neden olan saldırgan ile mağduru kişilik özellikleri üzerinde çalışılabilir.

KAYNAKLAR

Altay, M. (2007). *Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altunışık, R. ve ark. (2007). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 5. Baskı, Sakarya, Sakarya Yayıncılık

Arpacıoğlu, G.(2008).“İşyerinde Stresin Gizli Kaynağı: Zorbalık ve Duygusal Taciz”, www.mobbingyardim.wordpress.com (23.10.2008)

Aydın Ş. ve Özkul E. (2007). “İşyerinde Yaşanan Psikolojik Şiddetin Yapısı Ve Boyutları: 4-5 Yıldızlı Otel İşletmeleri Örneği”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2), 169-186

Aytaç, S., Bayram, N., Bilgel, N. (2005). “Çalışma Yaşamında Yeni Bir Baskı Aracı: Mobbing”, **XIII. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı**, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.İ İşletme Bölümü, 333-337

Balcıoğlu, İ. (Ed.). (2000). **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet**, İstanbul: Yüce yayım.

Baltaş, A.,(2003).” Adı Yeni Konmuş Bir Olgu: İşyerinde Yıldırma (Mobbing)”, www.baltas-baltas.com , (04.03.2008)

Barrera, M. Jr., Ainley, S. L (1983). ”The Structure Of Social Support: A Conceptual And Empirical Analysis”, **Journal of Community Psychology**, Vol. 11, 133-143

Baykal, A.N. (2005). **Yutucu rekabet**, İstanbul: Sistem Yayıncılık

Bayram, D. (1999). *Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti İle Sosyal Destek İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Bell, R.A., Leroy, J.B., Stephenson, J.J. (1982). "Evaluating The Mediating Effects Of Social Support Upon Life Events And Depressive Symptoms", **Journal Of Community Psychology**, Vol. 10, October, 325-339

Bulut, H.U. (2007). "*Ortaöğretim Öğretmenlerinde Psikolojik Şiddet Düzeyi, Mobbing*" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde

Büyüköztürk, Ş. (2007). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, 7. Baskı, Pegem A Yayıncılık

Cobb, S. (1976). "Social Support As A Moderator Life Stres", **Psychosomatic Medicine**, Vol. 38, 300-314

Cemaloğlu, N. (2007). "The Exposure of Primary School Teachers To Bullying: An Analysis Of Various Variables", **Social Behavior And Personality**, 35(6), 789-802

Cohen, S., Wills, T. A. (1985). "Stress, Social Support And Buffering Hypothesis", **Psychological Bulletin**, 98(2), 310-357

Compas ve ark (1986). "Relationship Of Life Events And Social Support With Psychological Dsyfunction Among Adolescents", **Journal Of Youth And Adolescence**, 15(3), 205-221

Cusack, S. (2000). "Workplace Bullying: İcebergs İn Sight, Soundings Needed", **The Lancet**, Vol 356, Dec. 23/30, p. 2118

Çakır, Y. (1993). *12-22 Yaş Grubundaki Gençlerde Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Araştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Çakır, Y., Palabıyıkoglu, R. (1997). "Gençlerde Sosyal Destek-Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", **Kriz Dergisi**, 5(1), 15-24

Çeçen R. (2008). “Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Ve Ana Baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık Ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Yaz-2008, 6(3), 415-431

Çivilidağ, A. (2003). *Anadolu Lisesi Ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Çobanoğlu, Ş. (2005). **Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Davenport, N., Distler, R.S., Elliott, G.P. (2003). **Mobbing, İşyerinde Duygusal Taciz**, Ed. Osman Cem ÖnerToy, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Davidson, L. M. ve Demaray, M. K. (2007). “Social Support As A Moderator Between Victimization And Internalizing – Externalizing Distress From Bullying”, **School Psychology Review**, 36(3), 383-405

Dick, R. ve Wagner, U. (2001). “Stress And Strain In Teaching: A Structural Equation Approach”, **British Journal of Educational Psychology**, 71, 243-259

Dökmen, Ü. (2008). **Küçük Şeyler I**, 14. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık

Eker, D., Arkar H. (1995). “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlilik ve Güvenirliliği”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 10(34), 45- 55.

Eker, D., Arkar H., Yıldız, H. (2001). “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlilik ve Güvenirliliği”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 12(1), 17- 25.

Einarsen, S. (1999).“The Nature and Causes of Bullying at Work”, **International Journal of Manpower**, Vol 20(1/2), p. 16-27, www.worktrauma.org , (15.10.2008)

Eironline (2002). ”Study Examines ‘Mobbing’ at The Mobbing”
<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2002/08/feature/de0208203f.htm> ,(04.01.2009)

- Eironline (2004). "Increasing focus on workplace 'mobbing'",
<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2004/02/feature/it0402104f.htm> ,(04.01.2009)
- Ellis, A. A., Shute, R. (2007). "Teacher Responses To Bullying In Relation To Moral Orientation And Seriousness Of Bullying ", **British Journal Of Educational Psychology**, 77, 649-663
- Eser, O. (2008). "Mobbing Kavramının Türkçe Serüveni", İstanbul Kültür Üniversitesi, <http://turkoloji.cu.edu.tr/> (15.12.2008)
- Ertürk, A. (2005). "*Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Okul Ortamında Maruz Kaldıkları Yıldırma Eylemleri*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Field T., "Bully OnLine is The World's Largest Resource on Workplace Bullying and Related Issues", <http://www.bullyonline.org/> (15.09.2008)
- Field, T. (2002). "All Quotes By Tim Field Unless Otherwise Stated", <http://www.bullyonline.org/workbully/quotes.htm> (15.09.2008)
- Glaso, L., Matthiesen, S. B., Nielsen, M. B., Einarsen, S. (2007). "Do Targets Of Workplace Bullying Portray A General Victim Personality Profile?", **Scandinavian Journal of Psychology**, 48, 313-319
- Gökçe, A.T. (2006). *İş Yerinde Yıldırma: Özel ve Resmi İlköğretim Okulu Öğretmen ve Yöneticileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Görgü, E. (2006). "Bir Başa Çıkma Mekanizması Ya Da Ruh Sağlığını Koruyucu Bir Yaklaşım Olarak Sosyal Destek", **Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bülteni**, 2(12), Haziran, 38-45
- Hecebil, S. *Mobbing'in Yaşanmadığı bir Kurum Kültürü Yaratmak*, www.ustundanismanlik.com.tr, (17.09.2008)

Hoel, H., Faragher, B., Cooper, C. L. (2004). "Bullying İs Detrimental To Health, But All Bullying Behaviours Are Not Necessarily Equally Damaging", **British Journal of Guidance And Counselling**, 32(3), August, 367-387

Hubert,A., Veldhoven, M. (2001). "Risk Sectors For Undesirable Behaviour And Mobbing", **European Journal Of Work And Organizational Psychology**, 10(4), 415-424

James, D. J. ve ark (2008). "Bullying Behaviour İn Secondary Schools: What Roles Do Teachers Play", **Child Abuse Review**, Vol. 17, 160-173

Kahriman, İ., Polat S. (2003). "Adölesanlarda Aileden Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki", **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**, 6 (2), 13 - 24

Kaptan, S. (1990). **Bilimsel Araştırma Teknikleri**, Ankara: Gazi Yayınları.

Karasar, N. (2006). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 16. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kef, S. (1997). "The Personal Networks And Social Supports Of Blind And Visually Impaired Adolescents", **Journal Of Visual Impairment And Blindness**, 91(3), 236-244

Kırel Ç. (2007). "Örgütlerde Mobbing Yönetiminde Destekleyici Ve Risk Azaltıcı Öneriler", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2), 317-334

Köknel, Ö. (2000). **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kruger, L. J. (1997). "Social Support And Self-Efficacy İn Problem Solving Among Teacher Assistance Teams And School Staff", **Journal of Educational Research**, January/February, 90(3), 164-168

Lepore, S.J, Evans, G.W, Schneider, M.L. (1991). "Dynamic Role of Social Support in The Link Between Chronic Stress and Psychological Distress", **Journal of Personality and Social Psychology**, Washington, Dec. Vol. 61, Iss. 6, p. 899-909

- Leymann, H. (1990). **Mobbing and Psychological Terror at Workplaces**, Violence and Victims. New York. 5(2), 119-126
- Leymann, H., Gustafsson, A., 1996. "Mobbing at Work and The Development Of Post Traumatic Stress Disorders", **European Journal of Work and Organizational Psychology**, 5(2), 251- 275
- Leymann, H. (1996). "The Content and Development of Mobbing At Work", **European Journal of Work and Organizational Psychology**, 5(2).
- Leymann ,H., *Introduction To The Concept Of Mobbing*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/11110E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *Some Historical Notes: Research and the Term Mobbing*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/11120E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *The Definition Of Mobbing At Workplaces*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/12100E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *Identification Of Mobbing Activities*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/12210E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *Mobbing – Its Course Over Time*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/12220E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *Research Around The World*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/13200E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *Consequences Of Mobbing*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/15100E.HTM. (12.03.2008)
- Leymann ,H., *How Serious Are Psychological Problems After Mobbing*, The Mobbing Encyclopedia, www.leymann.se/English/32100E.HTM. (12.03.2008)
- Litwin, H. (2000). "Activity, Social Support and Well-Being: An Emperical Examination", **Canadian Journal On Aging**, 2, 416-431

Malinauskiene, V. ve ark. (2005). "Psychological Terror At Work And Cardiovascular Diseases Among Teachers", **Acta Medica Litonica**, 12(2), 20-25

Matthiesen, B.S., Einarsen, S. (2004). "Psychiatric Distress And Symptoms Of PTSD Among Victims Of Bullying At Work", **British Journal Of Guidance And Counselling**, 32(3), August, 335-356

Mikkelsen, E.G., Einarsen, S. (2002). "Relationships Between Exposure To Bullying At Work And Psychological And Psychosomatic Health Complaints: The Role Of State Negative Affectivity And Generalized Self-Efficacy", **Scandinavian Journal Of Psychology**, Vol. 43, 397-405

Monroe, S.M. (1983). "Social Support And Disorder: Toward An Untangling Of Cause And Effect", **American Journal of Community Psychology**, Vol.11(1), 81-97

Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2006, Oxford University Press., 819

Özgüven, H. ve ark. (2003). " İntihar Girişiminde Depresyon Ve Kaygı Belirtileri İle Problem Çözme Becerileri Ve Algılanan Sosyal Destek", **Türk Psikoloji Dergisi**, 18 (52), 1-11

Procidano, M.E., Heller, K. (1983). "Measures Of Perceived Social Support From Friends And From Family: Three Validation Studies", **American Journal of Community Psychology**, 11(1), 1-24

Resource Center, (2002). *The Top 10 Management Practices That Encourage Mobbing*, <http://topten.org/> (23.10.2008)

Richman, J. M., Rosenfeld, B. L., Bowen, G. L. (1998). "Social Support For Adolescents At Risk Of School Failure", **Social Work**, 43(4), 309-320

Sarason, I.G ve ark (1985). " Life Events, Social Support And İllness", **Psychosomatic Medicine**, 47(2), 156-163

Sarason, B. R, Pierce, G. R, ve ark.(1991). “ Perceived Social Support and Working Models of Self and Actual Others” **Journal of Personality and Social Psychology**, Washington: Feb, Vol. 60, Iss. 2, p. 273, <http://proquest.umi.com> (22.10.2008)

Savaş, F. B., (2007). **İşyerinde Manevi Taciz**, İstanbul: Beta Yayıncılık

Segrin C., (2003). ”Age Moderates The Relationship Between Social Support and Psychosocial Problems”, **Human Communication Research**, Oxford, Jul 1, Vol. 29, Iss. 3, p. 317-342

Schonfeld, I. S. (2001). ”Stress İn 1st-Year Women Teachers: The Context Of Social Support And Coping” **Genetic, Social And General Psychology Monographs**, 127(2), 133-168

Smith, P. K., Singer, M.,Hoel, H., Cooper, C. L. (2003). “Victimization İn The School And The Workplace: Are There Any Links?”, **British Journal of Psychology**, 94, 175-188

Sorias, O. (1988a). “Sosyal Destek Kavramı”, **Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, 27(1), 353-357

Sorias, O., (1988b). “Sosyal Desteklerin Ruhsal Sağlığı Koruyucu Etkisinin Depresyonlu Ve Sağlıklı Kontrollerde Araştırılması”, **Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, 27(3), 1033-1039

Sorias, O., (1988c). “Sosyal Destekleri ve Ruhsal Sağlığı”, **Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, 27(1), 359-363

Tardy, C. (1985). “Social Support Measurement”, **American Journal of Community Psychology**, 13(2), 187-202

Thoits, P. (1982). “Life Stress, Social Support, And Psychological Vulnerability: Epidemiological Considerations”, **Journal Of Community Psychology**, Vol. 10, October, 341-362

Thoits, P. (1986). “Social Support as Coping Asistance”, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 54(4), 416-423

Tınaz, P. (2006). **İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Timetürk, (2008). [http://www.timeturk.com/Turkiye,-mobbing-\(psikolojik-taciz\)-ile-tanisiyor-42598-haberi.html](http://www.timeturk.com/Turkiye,-mobbing-(psikolojik-taciz)-ile-tanisiyor-42598-haberi.html) (28.12.2008)

Torun, A. (1995). “*Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce İşletme Bölümü

Tutar, H. (2004). **İşyerinde Psikolojik Şiddet**, 3. Baskı, Ankara: Platin Yayınları.

Türk Ceza Kanunu, Kanun No: 5237, (www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html), (05.12.2008)

Türk Medeni Kanunu, Kanun No: 4721 (www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html), (05.12.2008)

Ünsal, P. (1996). “Bir İş Ortamında Algılanan Sosyal Desteğin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyet Ve Mesleğe Göre İncelenişi”, **IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar**, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 315-325

Vartia, M. (1996). “The Sources Of Bullying- Psychological Work Environment And Organisational Climate”, **European Journal Of Work And Organizational Psychology**, 5(2), 203-214

Yeni İş Kanunu, Kanun No: 4857, (www.calisma.gov.tr), (05.12.2008)

Yıldız, S. (2007). “A‘New’ Problem İn The Work-Place: Psychological Abuse (Bullying) ”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı. 34, 113-128

Yılmaz A. ve ark. (2008). “ Mobbing Ve Örgüt İklimi İle İlişkisine Yönelik Ampirik Bir Araştırma”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Güz-2008 C.7 S.26, 334-357

Yılmaz, E. ve ark. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”, **Genel Tıp Dergisi**, 18 (2), 71 - 79

Yıldırım, İ. (1998). “Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı değişkenlere göre Sosyal Destek Düzeyleri”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(9), 33-39

Yıldırım, İ. (2004). “Depresyonun Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar Ve Sosyal Destek”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 27, 241 - 250

Yücelen, D.,” İşyerinde Depresyon”, www.paradoks.org (13.03.2008)

Yüçetürk, E. E.,” Bilgi Çağında Örgütlerin Görünmeyen Yüzü: Mobbing”, www.bilgiyonetimi.org (17.09.2008)

Yüçetürk, E. E. (2003).” Örgütlerde Durdurulamayan Yıldıma Uygulamaları: Düş mü? Gerçek mi?”, **XI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Bildiriler Kitabı**, Mayıs, 973- 984

Zapf, D. (1999). “Organisational, Work Group Related And Personal Causes Of Mobbing/ Bullying At Work”, **International Journal Of Manpower**, Vol. 20 Issue 1/2, <http://www.worktrauma.org> (23.10.2008)

EKLER

EK 1: TÜRİK MEDENİ KANUNU

Kanun No: 4721

Kişiliğin Korunması

Saldırıya Karşı

Madde 24. - *Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.*

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.

EK 2: TÜRK CEZA KANUNU

Kanun No: 5237

2. Bölüm Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar

Kasten yaralama

Madde 86. - (1) *Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) *Kasten yaralama suçunun;*

a) *Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,*

b) *Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,*

c) *Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,*

d) *Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,*

e) *Silâhla,*

İşlenmesi hâlinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

3. Bölüm İşkence ve Eziyet

İşkence

Madde 94. - (1) *Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

(2) *Suçun;*

a) *Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,*

b) *Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,*

İşlenmesi hâlinde, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) *Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi hâlinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

(4) *Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.*

(5) *Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi hâlinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.*

Eziyet

Madde 96. - (1) *Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*

(2) *Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;*

a) *Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,*

b) *Üstsoy veya altsoy, babalık veya analığa ya da eşe karşı,*

İşlenmesi hâlinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Cinsel taciz

Madde 105. - (1) *Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur.*

(2) *Bu fiiller, hiyerarşi veya hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkra göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur işi terk etmek mecburiyetinde kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.*

Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma

Madde 123. - (1) *Sırf huzur ve sükûnunu bozmak maksadıyla bir kimseye ısrarla; telefon edilmesi, gürültü yapılması ya da aynı maksatla hukuka aykırı başka bir davranışta bulunulması hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine faile üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.*

8. Bölüm Şerefe Karşı İşlenen Suçlar,

Hakaret

Madde 125. – (1) *Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla*

kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilât ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,

b) Dinî, siyasî, sosyal, felsefî inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı,

c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle, İşlenmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

(4) Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır.

(5) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır.

10.Bölüm Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar

Mala zarar verme

Madde 151. - (1) *Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hâle getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*

EK 3: YENİ İŞ KANUNU

Kanun No: 4857 (www.calisma.gov.tr)

1.Bölüm Genel Hükümler

Eşit Davranma İlkesi

Madde 5. - *İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.*

İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.

2.Bölüm İş Sözleşmesi, Türleri Ve Feshi

İşçinin Haklı Nedenle Derhal Fesih Hakkı

Madde 24. - *Süresi belirli olsun veya olmasın işçi, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:*

I. Sağlık Sebepleri:

- a. İş sözleşmesinin konusu olan işin yapılması işin niteliğinden doğan bir sebeple işçinin sağlığı veya yaşayışı için tehlikeli olursa.*
- b. İşçinin sürekli olarak yakından ve doğrudan buluşup görüştüğü işveren yahut başka bir işçi, bulaşıcı veya işçinin işi ile bağdaşmayan bir hastalığa tutulursa.*

II. Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

- a. İşveren iş sözleşmesi yapıldığı sırada bu sözleşmenin esaslı noktalarından biri hakkında yanlış vasıflar veya şartlar göstermek yahut gerçeğe uygun olmayan bilgiler vermek veya sözler söylemek suretiyle işçiyi yanıltırsa.*
- b. İşveren işçinin veya ailesi üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak şekilde sözler söylesin, davranışlarda bulunursa veya işçiye cinsel tacizde bulunursa.*
- c. İşveren işçiye veya ailesi üyelerinden birine karşı sataşmada bulunur veya gözdağı verirse yahut işçiyi veya ailesi üyelerinden birini kanuna karşı davranışa özendirir, kışkırtır, sürükler yahut işçiye ve ailesi üyelerinden*

birine karşı hapsi gerektiren bir suç işlerse yahut işçi hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ağır isnad veya ithamlarda bulunursa.

- d. İşçinin diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmazsa.*
- e. İşveren tarafından işçinin ücreti kanun hükümleri veya sözleşme şartlarına uygun olarak hesap edilmez veya ödenmezse,*
- f. Ücretin parça başına veya iş tutarı üzerinden ödenmesi kararlaştırılıp da işveren tarafından işçiye yapabileceği sayı ve tutardan az iş verildiği hallerde, aradaki ücret farkı zaman esasına göre ödenerek işçinin eksik aldığı ücret karşılanmazsa yahut çalışma şartları uygulanmazsa.*

III. Zorlayıcı Sebepler:

İşçinin çalıştığı işyerinde bir haftadan fazla süre ile işin durmasını gerektirecek zorlayıcı sebepler ortaya çıkarsa.

5.Bölüm İş Sağlığı ve Güvenliği

İşverenlerin ve İşçilerin Yükümlülükleri

Madde 77. – *İşverenler işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak, işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdürler.*

İşverenler işyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uyulup uyulmadığını denetlemek, işçileri karşı karşıya buldukları mesleki riskler, alınması gerekli tedbirler, yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirmek ve gerekli iş sağlığı ve güvenliği eğitimini vermek zorundadırlar. Yapılacak eğitimin usul ve esasları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

İşçilerin Hakları

Madde 83. – *İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından işçinin sağlığını bozacak veya vücut bütünlüğünü tehlikeye sokacak yakın, acil ve hayati bir tehlike ile karşı karşıya kalan işçi, iş sağlığı ve güvenliği kuruluna başvurarak durumun tespit edilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmesini talep edebilir. Kurul*

aynı gün acilen toplanarak kararını verir ve durumu tutanakla tespit eder. Karar işçiye yazılı olarak bildirilir.

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun bulunmadığı işyerlerinde talep, işveren veya işveren vekiline yapılır. İşçi tespitin yapılmasını ve durumun yazılı olarak kendisine bildirilmesini isteyebilir. İşveren veya vekili yazılı cevap vermek zorundadır.

Kurulun işçinin talebi yönünde karar vermesi halinde işçi, gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbiri alınıncaya kadar çalışmaktan kaçınabilir.

İşçinin çalışmaktan kaçındığı dönem içinde ücreti ve diğer hakları saklıdır.

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun kararına ve işçinin talebine rağmen gerekli tedbirin alınmadığı işyerlerinde işçiler altı iş günü içinde, bu Kanunun 24 üncü maddesinin (I) numaralı bendine uygun olarak belirli veya belirsiz süreli hizmet akitlerini derhal feshedebilir.

EK 4. Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının cinsiyete göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Cinsiyet	N	Sıra Ort.	P
1	Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi	Kadın	204	168,98	.221
		Erkek	139	176,56	
2	Kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere izin verilmemesi	Kadın	204	175,86	.171
		Erkek	139	166,33	
3	Sözünün kesilmesi	Kadın	204	170,60	.720
		Erkek	139	174,06	
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması	Kadın	204	173,60	.524
		Erkek	139	169,65	
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi	Kadın	204	178,23	.072
		Erkek	139	162,86	
6	Başarılarının küçümsenmesi	Kadın	204	171,49	.864
		Erkek	139	172,75	
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi	Kadın	204	172,74	.729
		Erkek	139	170,92	
8	Sözle tehdit edilmesi	Kadın	204	173,93	.313
		Erkek	139	169,16	
9	Yazılı tehditlerde bulunulması	Kadın	204	172,52	.523
		Erkek	139	171,23	
10	Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla, iletişim kurmasının engellenmesi	Kadın	204	169,71	.274
		Erkek	139	175,37	
11	Gelen telefonların haber verilmemesi gibi, başkalarının kendisine ulaşmasının engellenmesi	Kadın	204	171,84	.883
		Erkek	139	172,23	
12	Kendisiyle konuşulmaması	Kadın	204	172,21	.933
		Erkek	139	171,69	
13	Okul müdürü ile görüşmesinin engellenmesi	Kadın	204	171,68	.698
		Erkek	139	172,47	
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması	Kadın	204	168,66	.010
		Erkek	139	176,90	
15	Meslektaşlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi	Kadın	204	172,86	.351
		Erkek	139	170,74	
16	Kişi ortama girdiğinde konuşmanın kesilmesi veya konunun değiştirilmesi	Kadın	204	171,75	.914
		Erkek	139	172,36	
17	İş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanması	Kadın	204	173,90	.194
		Erkek	139	169,22	
18	Herhangi bir ortamda yokmuş gibi davranılması	Kadın	204	170,68	.327
		Erkek	139	173,94	
19	Özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanması	Kadın	204	171,67	.826
		Erkek	139	172,49	
20	Çabalarının yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmesi	Kadın	204	170,32	.437
		Erkek	139	174,47	
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması	Kadın	204	172,80	.742
		Erkek	139	170,82	
22	Verilen görevlerde kendisine güvenilmeyerek, işin her aşamasının takip edilmesi	Kadın	204	171,41	.728
		Erkek	139	172,87	
23	İftira atılması	Kadın	204	170,19	.336
		Erkek	139	174,65	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Kadın	204	170,67	.556
		Erkek	139	173,95	
25	Güvenilmez olduğunun ima edilmesi	Kadın	204	170,86	.351
		Erkek	139	173,68	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Kadın	204	173,75	.449
		Erkek	139	169,42	
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması	Kadın	204	175,46	.0082
		Erkek	139	166,92	
28	Eşinin mesleği ile ilgili imalarda bulunulması	Kadın	204	173,89	.102
		Erkek	139	169,23	
29	Onur kırıcı isimlerle / lakapla anılması	Kadın	204	171,05	.499
		Erkek	139	173,40	

30	Özel yaşamıyla alay edilmesi	Kadın	204	170,68	.187
		Erkek	139	173,94	
31	Doğum yeri / bölgesi ile alay edilmesi	Kadın	204	171,69	.799
		Erkek	139	172,46	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Kadın	204	169,52	.055
		Erkek	139	175,63	
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması	Kadın	204	168,49	.013
		Erkek	139	177,15	
34	Aptal konumuna düşürülmeye çalışılması	Kadın	204	172,03	.979
		Erkek	139	171,95	
35	Velilere ve öğrencilere, okulda alınan ve hoş gitmeyen kararların tek sorumlusu kendisiymiş gibi gösterilmesi	Kadın	204	171,23	.666
		Erkek	139	173,14	
36	Psikolojik sorunları varmış gibi gösterilmeye çalışılması	Kadın	204	171,03	.371
		Erkek	139	173,42	
37	Psikiyatrik tedavi alma ihtiyacı hissettirilmesi	Kadın	204	171,18	.369
		Erkek	139	173,21	
38	Tutarsız olmakla suçlanması	Kadın	204	169,87	.113
		Erkek	139	175,13	
39	Bir özrüyle alay edilmesi	Kadın	204	169,69	.046
		Erkek	139	175,38	
40	Yürüyüşünün, jestlerinin veya sesinin taklit edilmesi	Kadın	204	169,59	.299
		Erkek	139	175,53	
41	Dini görüşünün / inancının hafife alınması	Kadın	204	170,18	.332
		Erkek	139	174,67	
42	Siyasi görüşüyle ilgili imada bulunulması	Kadın	204	169,46	.241
		Erkek	139	175,72	
43	Cinsel imalar yapılması	Kadın	204	170,84	.157
		Erkek	139	173,71	
44	Rızası olmadığını bile bile cinsel teklifler yapılması	Kadın	204	171,50	.226
		Erkek	139	172,73	
45	Cinsel içerikli şakalar yapılması	Kadın	204	171,34	.353
		Erkek	139	172,97	
46	Cinsel içerikli (elle dokunma vb) hareketler yapılması	Kadın	204	172,00	1.00
		Erkek	139	172,00	
47	Disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılması	Kadın	204	170,58	.332
		Erkek	139	174,08	
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması	Kadın	204	170,96	.595
		Erkek	139	173,53	
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi	Kadın	204	171,29	.761
		Erkek	139	173,04	
50	Verilen görevler için gerçekçi olmayan bitirme süresi verilmesi	Kadın	204	173,38	.430
		Erkek	139	169,97	
51	Başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmesi	Kadın	204	171,34	.568
		Erkek	139	172,97	
52	Verilen görevin haber verilmeden değiştirilmesi veya geri alınması	Kadın	204	171,60	.805
		Erkek	139	172,59	
53	Aşırı iş yükü altına sokulması	Kadın	204	173,24	.556
		Erkek	139	170,19	
54	Fiziksel şiddet tehditleri edilmesi	Kadın	204	171,50	.226
		Erkek	139	172,73	
55	Kişiye mali yük getirecek biçimde eşyalarına, arabasına vb. zarar verilmesi	Kadın	204	171,36	.581
		Erkek	139	172,94	
56	Bulunduğu ortamın fiziksel olarak (sigara dumanı vb.) rahatsız edici hale getirilmesi	Kadın	204	172,77	.680
		Erkek	139	170,86	
57	Gözünü korkutma amacıyla hafif şiddet uygulanması	Kadın	204	171,35	.359
		Erkek	139	172,96	
58	Geçerken kendisine fiziksel olarak çarpılması ve olayın kazara olduğu izlenimi verilmesi	Kadın	204	172,03	.977
		Erkek	139	171,96	
59	Herhangi bir yerine fiziksel yönden zarar verilmesi	Kadın	204	171,84	.078
		Erkek	139	172,23	

EK 5. Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Medeni Duruma göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Medeni Durum	N	Sıra Ort.	P
1	Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi	Evli	263	171,16	.478
		Bekar	76	165,98	
2	Kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere izin verilmemesi	Evli	263	172,32	.202
		Bekar	76	161,96	
3	Sözünün kesilmesi	Evli	263	165,50	.076
		Bekar	76	185,59	
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması	Evli	263	169,62	.817
		Bekar	76	171,31	
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi	Evli	263	168,61	.538
		Bekar	76	174,80	
6	Başarılarının küçümsenmesi	Evli	263	170,97	.617
		Bekar	76	166,64	
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi	Evli	263	169,03	.486
		Bekar	76	173,34	
8	Sözle tehdit edilmesi	Evli	263	169,45	.661
		Bekar	76	171,89	
9	Yazılı tehditlerde bulunulması	Evli	263	169,94	.904
		Bekar	76	170,22	
10	Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla, iletişim kurmasının engellenmesi	Evli	263	170,84	.539
		Bekar	76	167,10	
11	Gelen telefonların haber verilmemesi gibi, başkalarının kendisine ulaşmasının engellenmesi	Evli	263	170,38	.593
		Bekar	76	168,70	
12	Kendisiyle konuşulmaması	Evli	263	169,77	.884
		Bekar	76	170,80	
13	Okul müdürü ile görüşmesinin engellenmesi	Evli	263	169,29	.184
		Bekar	76	172,46	
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması	Evli	263	170,15	.856
		Bekar	76	169,47	
15	Meslektaşlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi	Evli	263	170,72	.227
		Bekar	76	167,50	
16	Kişi ortama girdiğinde konuşmanın kesilmesi veya konunun değiştirilmesi	Evli	263	169,83	.908
		Bekar	76	170,60	
17	İş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanması	Evli	263	171,24	.193
		Bekar	76	165,71	
18	Herhangi bir ortamda yokmuş gibi davranılması	Evli	263	169,67	.705
		Bekar	76	171,15	
19	Özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanması	Evli	263	170,12	.900
		Bekar	76	169,57	
20	Çabalarının yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmesi	Evli	263	171,71	.225
		Bekar	76	164,08	
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması	Evli	263	170,48	.764
		Bekar	76	168,36	
22	Verilen görevlerde kendisine güvenilmeyerek, işin her aşamasının takip edilmesi	Evli	263	169,42	.604
		Bekar	76	171,99	
23	İftira atılması	Evli	263	172,54	.037
		Bekar	76	161,20	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Evli	263	172,89	.050
		Bekar	76	160,01	
25	Güvenilmez olduğunun ima edilmesi	Evli	263	170,01	.987
		Bekar	76	169,95	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Evli	263	174,43	.003
		Bekar	76	154,67	
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması	Evli	263	170,41	.751
		Bekar	76	168,58	
28	Eşinin mesleği ile ilgili imalarda bulunulması	Evli	263	171,16	.124
		Bekar	76	166,00	
29	Onur kırıcı isimlerle / lakapla anılması	Evli	263	170,44	.633
		Bekar	76	168,49	

30	Özel yaşamıyla alay edilmesi	Evli	263	170,22	.738
		Bekar	76	169,24	
31	Doğum yeri / bölgesi ile alay edilmesi	Evli	263	170,66	.406
		Bekar	76	167,71	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Evli	263	171,44	.085
		Bekar	76	165,00	
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması	Evli	263	169,80	.827
		Bekar	76	170,69	
34	Aptal konumuna düşürülmeye çalışılması	Evli	263	169,50	.551
		Bekar	76	171,73	
35	Velilere ve öğrencilere, okulda alınan ve hoş gitmeyen kararların tek sorumlusu kendisiymiş gibi gösterilmesi	Evli	263	170,33	.781
		Bekar	76	168,88	
36	Psikolojik sorunları varmış gibi gösterilmeye çalışılması	Evli	263	169,72	.690
		Bekar	76	170,97	
37	Psikiyatrik tedavi alma ihtiyacı hissettirilmesi	Evli	263	169,44	.346
		Bekar	76	171,95	
38	Tutarsız olmakla suçlanması	Evli	263	169,01	.259
		Bekar	76	173,43	
39	Bir özrüyle alay edilmesi	Evli	263	170,52	.493
		Bekar	76	168,22	
40	Yürüyüşünün, jestlerinin veya sesinin taklit edilmesi	Evli	263	169,78	.883
		Bekar	76	170,77	
41	Dini görüşünün / inancının hafife alınması	Evli	263	171,27	.299
		Bekar	76	165,61	
42	Siyasi görüşüyle ilgili imada bulunulması	Evli	263	171,23	.384
		Bekar	76	165,76	
43	Cinsel imalar yapılması	Evli	263	170,58	.280
		Bekar	76	168,00	
44	Rızası olmadığını bile bile cinsel teklifler yapılması	Evli	263	170,14	.591
		Bekar	76	169,50	
45	Cinsel içerikli şakalar yapılması	Evli	263	170,43	.350
		Bekar	76	168,50	
46	Cinsel içerikli (elle dokunma vb) hareketler yapılması	Evli	263	170,00	1.00
		Bekar	76	170,00	
47	Disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılması	Evli	263	170,58	.542
		Bekar	76	167,99	
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması	Evli	263	170,90	.481
		Bekar	76	166,90	
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi	Evli	263	170,44	.770
		Bekar	76	168,47	
50	Verilen görevler için gerçekçi olmayan bitirme süresi verilmesi	Evli	263	170,82	.475
		Bekar	76	167,18	
51	Başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmesi	Evli	263	170,52	.490
		Bekar	76	168,20	
52	Verilen görevin haber verilmeden değiştirilmesi veya geri alınması	Evli	263	171,01	.338
		Bekar	76	166,51	
53	Aşırı iş yükü altına sokulması	Evli	263	170,80	.557
		Bekar	76	167,22	
54	Fiziksel şiddet tehditleri edilmesi	Evli	263	169,50	.063
		Bekar	76	171,73	
55	Kişiye mali yük getirecek biçimde eşyalarına, arabasına vb. zarar verilmesi	Evli	263	170,52	.493
		Bekar	76	168,22	
56	Bulunduğu ortamın fiziksel olarak (sigara dumanı vb.) rahatsız edici hale getirilmesi	Evli	263	170,00	1.00
		Bekar	76	170,00	
57	Gözünü korkutma amacıyla hafif şiddet uygulanması	Evli	263	169,79	.643
		Bekar	76	170,74	
58	Geçerken kendisine fiziksel olarak çarpılması ve olayın kazara olduğu izlenimi verilmesi	Evli	263	170,72	.227
		Bekar	76	167,50	
59	Herhangi bir yerine fiziksel yönden zarar verilmesi	Evli	263	170,29	.446
		Bekar	76	169,00	

EK 6. Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Okul Türüne göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Okul Türü	N	Sıra Ort.	P
1	Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi	Resmi	290	171,80	.879
		Özel	53	173,09	
2	Kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere izin verilmemesi	Resmi	290	169,70	.115
		Özel	53	184,58	
3	Sözünün kesilmesi	Resmi	290	173,56	.443
		Özel	53	163,49	
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması	Resmi	290	170,01	.127
		Özel	53	182,87	
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi	Resmi	290	170,09	.286
		Özel	53	182,45	
6	Başarılarının küçümsenmesi	Resmi	290	173,64	.288
		Özel	53	163,03	
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi	Resmi	290	170,45	.159
		Özel	53	180,50	
8	Sözle tehdit edilmesi	Resmi	290	172,33	.737
		Özel	53	170,18	
9	Yazılı tehditlerde bulunulması	Resmi	290	171,19	.056
		Özel	53	176,45	
10	Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla, iletişim kurmasının engellenmesi	Resmi	290	171,66	.755
		Özel	53	173,86	
11	Gelen telefonların haber verilmemesi gibi, başkalarının kendisine ulaşmasının engellenmesi	Resmi	290	172,64	.254
		Özel	53	168,50	
12	Kendisiyle konuşulmaması	Resmi	290	173,31	.303
		Özel	53	164,82	
13	Okul müdürü ile görüşmesinin engellenmesi	Resmi	290	172,37	.390
		Özel	53	170,00	
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması	Resmi	290	172,91	.171
		Özel	53	167,00	
15	Meslektaşlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi	Resmi	290	172,46	.336
		Özel	53	169,50	
16	Kişi ortama girdiğinde konuşmanın kesilmesi veya konunun değiştirilmesi	Resmi	290	172,75	.525
		Özel	53	167,88	
17	İş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanması	Resmi	290	173,19	.117
		Özel	53	165,50	
18	Herhangi bir ortamda yokmuş gibi davranılması	Resmi	290	172,42	.550
		Özel	53	169,72	
19	Özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanması	Resmi	290	173,28	.103
		Özel	53	165,00	
20	Çabalarının yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmesi	Resmi	290	171,80	.856
		Özel	53	173,11	
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması	Resmi	290	169,23	.028
		Özel	53	187,16	
22	Verilen görevlerde kendisine güvenilmeyerek, işin her aşamasının takip edilmesi	Resmi	290	171,29	.424
		Özel	53	175,87	
23	İftira atılması	Resmi	290	170,50	.124
		Özel	53	180,19	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Resmi	290	168,51	.003
		Özel	53	191,10	
25	Güvenilmez olduğunun ima edilmesi	Resmi	290	172,24	.705
		Özel	53	170,69	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Resmi	290	168,68	.006
		Özel	53	190,18	
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması	Resmi	290	171,33	.519
		Özel	53	175,64	
28	Eşinin mesleği ile ilgili imalarda bulunulması	Resmi	290	172,73	.222
		Özel	53	168,00	
29	Onur kırıcı isimlerle / lakapla anılması	Resmi	290	173,10	.132
		Özel	53	166,00	

30	Özel yaşamıyla alay edilmesi	Resmi	290	171,37	.225
		Özel	53	175,45	
31	Doğum yeri / bölgesi ile alay edilmesi	Resmi	290	172,24	.709
		Özel	53	170,71	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Resmi	290	172,33	.623
		Özel	53	170,21	
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması	Resmi	290	171,91	.898
		Özel	53	172,51	
34	Aptal konumuna düşürülmeye çalışılması	Resmi	290	172,33	.620
		Özel	53	170,19	
35	Velilere ve öğrencilere, okulda alınan ve hoş gitmeyen kararların tek sorumlusu kendisiymiş gibi gösterilmesi	Resmi	290	172,61	.511
		Özel	53	168,66	
36	Psikolojik sorunları varmış gibi gösterilmeye çalışılması	Resmi	290	172,04	.936
		Özel	53	171,75	
37	Psikiyatrik tedavi alma ihtiyacı hissettirilmesi	Resmi	290	171,86	.766
		Özel	53	172,77	
38	Tutarsız olmakla suçlanması	Resmi	290	173,01	.150
		Özel	53	166,50	
39	Bir özrüyle alay edilmesi	Resmi	290	172,13	.827
		Özel	53	171,28	
40	Yürüyüşünün, jestlerinin veya sesinin taklit edilmesi	Resmi	290	172,82	.493
		Özel	53	167,49	
41	Dini görüşünün / inancının hafife alınması	Resmi	290	171,62	.696
		Özel	53	174,08	
42	Siyasi görüşüyle ilgili imada bulunulması	Resmi	290	172,98	.381
		Özel	53	166,62	
43	Cinsel imalar yapılması	Resmi	290	172,37	.390
		Özel	53	170,00	
44	Rızası olmadığını bile bile cinsel teklifler yapılması	Resmi	290	172,09	.669
		Özel	53	171,50	
45	Cinsel içerikli şakalar yapılması	Resmi	290	171,68	.393
		Özel	53	173,73	
46	Cinsel içerikli (elle dokunma vb) hareketler yapılması	Resmi	290	172,00	1.00
		Özel	53	172,00	
47	Disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılması	Resmi	290	172,59	.437
		Özel	53	168,78	
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması	Resmi	290	171,81	.849
		Özel	53	173,06	
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi	Resmi	290	170,64	.257
		Özel	53	179,46	
50	Verilen görevler için gerçekçi olmayan bitirme süresi verilmesi	Resmi	290	172,01	.992
		Özel	53	171,95	
51	Başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmesi	Resmi	290	171,55	.452
		Özel	53	174,46	
52	Verilen görevin haber verilmeden değiştirilmesi veya geri alınması	Resmi	290	172,30	.720
		Özel	53	170,36	
53	Aşırı iş yükü altına sokulması	Resmi	290	171,56	.682
		Özel	53	174,43	
54	Fiziksel şiddet tehditleri edilmesi	Resmi	290	172,09	.669
		Özel	53	171,50	
55	Kişiye mali yük getirecek biçimde eşyalarına, arabasına vb. zarar verilmesi	Resmi	290	172,73	.222
		Özel	53	168,00	
56	Bulunduğu ortamın fiziksel olarak (sigara dumanı vb.) rahatsız edici hale getirilmesi	Resmi	290	173,44	.139
		Özel	53	164,13	
57	Gözünü korkutma amacıyla hafif şiddet uygulanması	Resmi	290	172,27	.458
		Özel	53	170,50	
58	Geçerken kendisine fiziksel olarak çarpılması ve olayın kazara olduğu izlenimi verilmesi	Resmi	290	172,46	.336
		Özel	53	169,50	
59	Herhangi bir yerine fiziksel yönden zarar verilmesi	Resmi	290	172,18	.545
		Özel	53	171,00	

EK 7. Öğretmenler Arasında Görülen Psikolojik Şiddet Davranışlarının Branşa göre Mann-Whitney Testi Sonuçları

		Branş	N	Sıra Ort.	P
1	Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi	Sınıf	184	172,00	.999
		Branş	159	172,00	
2	Kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere izin verilmemesi	Sınıf	184	169,76	.480
		Branş	159	174,59	
3	Sözünün kesilmesi	Sınıf	184	165,52	.142
		Branş	159	179,49	
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması	Sınıf	184	164,66	.010
		Branş	159	180,49	
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi	Sınıf	184	169,82	.575
		Branş	159	174,53	
6	Başarılarının küçümsenmesi	Sınıf	184	173,45	.667
		Branş	159	170,33	
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi	Sınıf	184	176,10	.088
		Branş	159	167,25	
8	Sözle tehdit edilmesi	Sınıf	184	173,52	.482
		Branş	159	17,025	
9	Yazılı tehditlerde bulunulması	Sınıf	184	170,93	.247
		Branş	159	173,24	
10	Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla, iletişim kurmasının engellenmesi	Sınıf	184	170,98	.665
		Branş	159	173,18	
11	Gelen telefonların haber verilmemesi gibi, başkalarının kendisine ulaşmasının engellenmesi	Sınıf	184	170,35	.175
		Branş	159	173,91	
12	Kendisiyle konuşulmaması	Sınıf	184	176,09	.140
		Branş	159	167,26	
13	Okul müdürü ile görüşmesinin engellenmesi	Sınıf	184	170,94	.251
		Branş	159	173,23	
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması	Sınıf	184	171,69	.829
		Branş	159	172,36	
15	Meslektaşlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi	Sınıf	184	172,29	.776
		Branş	159	171,66	
16	Kişi ortama girdiğinde konuşmanın kesilmesi veya konunun değiştirilmesi	Sınıf	184	168,05	.126
		Branş	159	176,57	
17	İş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanması	Sınıf	184	173,85	.261
		Branş	159	169,86	
18	Herhangi bir ortamda yokmuş gibi davranılması	Sınıf	184	173,02	.503
		Branş	159	170,82	
19	Özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanması	Sınıf	184	169,61	.162
		Branş	159	174,76	
20	Çabalarının yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmesi	Sınıf	184	171,80	.936
		Branş	159	172,23	
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması	Sınıf	184	171,98	.995
		Branş	159	172,02	
22	Verilen görevlerde kendisine güvenilmeyerek, işin her aşamasının takip edilmesi	Sınıf	184	173,19	.537
		Branş	159	170,63	
23	İftira atılması	Sınıf	184	173,10	.604
		Branş	159	170,73	
24	Hakkında dedikodu çıkarılması	Sınıf	184	173,20	.638
		Branş	159	170,61	
25	Güvenilmez olduğunun ima edilmesi	Sınıf	184	171,22	.573
		Branş	159	172,90	
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi	Sınıf	184	172,31	.906
		Branş	159	171,64	
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması	Sınıf	184	171,57	.846
		Branş	159	172,50	
28	Eşinin mesleği ile ilgili imalarda bulunulması	Sınıf	184	172,68	.603
		Branş	159	171,22	
29	Onur kırıcı isimlerle / lakapla anılması	Sınıf	184	169,74	.153
		Branş	159	174,62	

30	Özel yaşamıyla alay edilmesi	Sınıf	184	171,80	.857
		Branş	159	172,24	
31	Doğum yeri / bölgesi ile alay edilmesi	Sınıf	184	173,07	.438
		Branş	159	170,76	
32	Onur kırıcı şakalar yapılması	Sınıf	184	71,67	.822
		Branş	159	172,38	
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması	Sınıf	184	169,72	.150
		Branş	159	174,64	
34	Aptal konumuna düşürülmeye çalışılması	Sınıf	184	170,73	.382
		Branş	159	173,47	
35	Velilere ve öğrencilere, okulda alınan ve hoş gitmeyen kararların tek sorumlusu kendisiymiş gibi gösterilmesi	Sınıf	184	172,26	.898
		Branş	159	171,70	
36	Psikolojik sorunları varmış gibi gösterilmeye çalışılması	Sınıf	184	172,22	.858
		Branş	159	171,75	
37	Psikiyatrik tedavi alma ihtiyacı hissettirilmesi	Sınıf	184	171,36	.535
		Branş	159	172,74	
38	Tutarsız olmakla suçlanması	Sınıf	184	172,99	.513
		Branş	159	170,85	
39	Bir özrüyle alay edilmesi	Sınıf	184	170,80	.358
		Branş	159	173,38	
40	Yürüyüşünün, jestlerinin veya sesinin taklit edilmesi	Sınıf	184	168,40	.168
		Branş	159	176,17	
41	Dini görüşünün / inancının hafife alınması	Sınıf	184	173,12	.597
		Branş	159	170,71	
42	Siyasi görüşüyle ilgili imada bulunulması	Sınıf	184	174,85	.243
		Branş	159	168,70	
43	Cinsel imalar yapılması	Sınıf	184	172,80	.386
		Branş	159	171,07	
44	Rızası olmadığını bile bile cinsel teklifler yapılması	Sınıf	184	172,43	.353
		Branş	159	171,50	
45	Cinsel içerikli şakalar yapılması	Sınıf	184	171,44	.483
		Branş	159	172,65	
46	Cinsel içerikli (elle dokunma vb) hareketler yapılması	Sınıf	184	172,00	1.00
		Branş	159	172,00	
47	Disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılması	Sınıf	184	171,08	.576
		Branş	159	173,07	
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması	Sınıf	184	168,31	.094
		Branş	159	176,27	
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi	Sınıf	184	166,47	.034
		Branş	159	178,40	
50	Verilen görevler için gerçekçi olmayan bitirme süresi verilmesi	Sınıf	184	170,87	.566
		Branş	159	173,31	
51	Başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmesi	Sınıf	184	169,86	.100
		Branş	159	174,47	
52	Verilen görevin haber verilmeden değiştirilmesi veya geri alınması	Sınıf	184	170,50	.410
		Branş	159	173,73	
53	Aşırı iş yükü altına sokulması	Sınıf	184	168,27	.114
		Branş	159	176,32	
54	Fiziksel şiddet tehditleri edilmesi	Sınıf	184	171,50	.282
		Branş	159	172,58	
55	Kişiye malî yük getirecek biçimde eşyalarına, arabasına vb. zarar verilmesi	Sınıf	184	173,58	.224
		Branş	159	170,17	
56	Bulunduğu ortamın fiziksel olarak (sigara dumanı vb.) rahatsız edici hale getirilmesi	Sınıf	184	171,20	.705
		Branş	159	172,92	
57	Gözünü korkutma amacıyla hafif şiddet uygulanması	Sınıf	184	172,36	.655
		Branş	159	171,58	
58	Geçerken kendisine fiziksel olarak çarpılması ve olayın kazara olduğu izlenimi verilmesi	Sınıf	184	172,30	.770
		Branş	159	171,65	
59	Herhangi bir yerine fiziksel yönden zarar verilmesi	Sınıf	184	172,86	.188
		Branş	159	171,00	

EK 8: Araştırma Anketi

Değerli Meslektaşım,

Bu anket, Öğretmenlerin Psikolojik Şiddeti Algılama düzeyleriyle Sosyal Destek Algı Düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülen bir yüksek lisans tezinin veri toplama aracıdır. Vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak ve gizli kalacaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi, sorulara vereceğiniz samimi cevaplara bağlıdır.

Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

Sonuçlar toplu olarak değerlendirileceğinden İSİM YAZMAYINIZ.

Ayşe ABAY
Maltepe Üniversitesi
Eğitim Yön. Ve Den Yük. L. Öğrencisi

BÖLÜM I

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz : 1. ( ) Kadın 2. ( ) Erkek
2. Yaşınız : .....
3. Meslekteki Kıdem yılınız: .....
4. Okulunuzdaki Kıdem yılınız : .....
5. Branşınız : .....
6. Mezuniyet Alanınız: 1.( ) Eğitim Enstitüsü 2.( ) Eğitim Yük. Okulu
3.( ) Eğitim Fakültesi 4.( ) Fen-Edebiyat Fakültesi
5.( ) Alan Dışı ..... (Alanınızı yazınız)
7. Çalıştığınız okulun türünü belirtiniz: 1. ( ) Resmi İÖÖ 2. ( ) Özel İÖÖ
8. Medeni durumunuz: 1. ( ) Evli 2. ( ) Bekâr 3. ( ) Boşanmış
4. ( ) Eşini kaybetmiş5. ( ) Ayrı yaşıyor
9. Eğitim Düzeyiniz:
1. ( ) Ön Lisans 2. ( ) Lisans 3. ( ) Yüksek Lisans 4. ( ) Doktora

BÖLÜM II

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümle için **size en uygun rakamı DAİRE İÇİNE** olarak işaretleyiniz. **Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız.**

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenilebilirim.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 Kesinlikle evet

BÖLÜM III
DUYGUSAL YÖNDEN İNCİTİCİ DAVRANIŞLAR

	Duygusal Yönden İncitici Davranışlar	Kim Tarafından					Gerçekleşme Sıklığı					
		Müfettiş	Müdür	Öğretmen	Veli	Öğrenci	Hiç	Nadiren	Ara sıra	Çoğu kez	Her zaman	
1	Okul etkinliklerinde aktif görevler almasının engellenmesi											
2	Kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere izin verilmemesi											
3	Sözünün kesilmesi											
4	Başkalarının yanında yüksek sesle azarlanması											
5	Yaptığı işlerin haksızca eleştirilmesi											
6	Başarılarının küçümsenmesi											
7	Telefonla gereksiz yere ve kasıtlı aranarak rahatsız edilmesi											
8	Sözle tehdit edilmesi											
9	Yazılı tehditlerde bulunulması											
10	Jestler, bakışlar ve imalar yoluyla, iletişim kurmasının engellenmesi											
11	Gelen telefonların haber verilmemesi gibi, başkalarının kendisine ulaşmasının engellenmesi											
12	Kendisiyle konuşulmaması											
13	Okul müdürü ile görüşmesinin engellenmesi											
14	Öğretmenler odasında yanına kimsenin oturmaması											
15	Meslektaşlarıyla iletişim kurmasının engellenmesi											
16	Kişi ortama girdiğinde konuşmanın kesilmesi veya konunun değiştirilmesi											
17	İş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanması											
18	Herhangi bir ortamda yokmuş gibi davranılması											
19	Özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanması											
20	Çabalarının yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmesi											
21	İşle ilgili aldığı kararların yanlışmış gibi sorgulanması											
22	Verilen görevlerde kendisine güvenilmeyerek, işin her aşamasının takip edilmesi											
23	İftira atılması											
24	Hakkında dedikodu çıkarılması											
25	Güvenilmez olduğunun ima edilmesi											
26	Kendisinin bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmesi											
27	Başkaları tarafından yapılan hatalardan sorumlu tutulması											
28	Eşinin mesleği ile ilgili imalarda bulunulması											

	Duyusal Yönden İncitici Davranışlar	Kim Tarafından					Gerçekleşme Sıklığı					
		Müfettiş	Müdür	Öğretmen	Veli	Öğrenci	Hiç	Nadiren	Ara sıra	Çoğu kez	Her zaman	
29	Onur kırıcı isimlerle / lakapla anılması											
30	Özel yaşamıyla alay edilmesi											
31	Doğum yeri / bölgesi ile alay edilmesi											
32	Onur kırıcı şakalar yapılması											
33	Başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılması											
34	Aptal konumuna düşürülmeye çalışılması											
35	Velilere ve öğrencilere, okulda alınan ve hoş gitmeyen kararların tek sorumlusu kendisiymiş gibi gösterilmesi											
36	Psikolojik sorunları varmış gibi gösterilmeye çalışılması											
37	Psikiyatrik tedavi alma ihtiyacı hissettirilmesi											
38	Tutarsız olmakla suçlanması											
39	Bir özrüyle alay edilmesi											
40	Yürüyüşünün, jestlerinin veya sesinin taklit edilmesi											
41	Dini görüşünün / inancının hafife alınması											
42	Siyasi görüşüyle ilgili imada bulunulması											
43	Cinsel imalar yapılması											
44	Rızası olmadığını bile bile cinsel teklifler yapılması											
45	Cinsel içerikli şakalar yapılması											
46	Cinsel içerikli (elle dokunma vb) hareketler yapılması											
47	Disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılması											
48	Geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılması											
49	Başkalarının yapmak istemediği işlerle görevlendirilmesi											
50	Verilen görevler için gerçekçi olmayan bitirme süresi verilmesi											
51	Başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmesi											
52	Verilen görevin haber verilmeden değiştirilmesi veya geri alınması											
53	Aşırı iş yükü altına sokulması											
54	Fiziksel şiddet tehditleri edilmesi											
55	Kişiyi mali yük getirecek biçimde eşyalarına, arabasına vb. zarar verilmesi											
56	Bulunduğu ortamın fiziksel olarak (sigara dumanı vb.) rahatsız edici hale getirilmesi											
57	Gözünü korkutma amacıyla hafif şiddet uygulanması											
58	Geçerken kendisine fiziksel olarak çarpılması ve olayın kazara olduğu izlenimi verilmesi											
59	Herhangi bir yerine fiziksel yönden zarar verilmesi											

EK 9: Araştırma İzini

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 1903/48326
Konu : Anket.
(Ayşe ABAY)

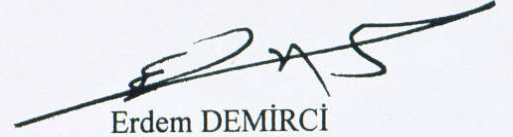
5../05/2008

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

- İlgi: a) Valilik Makamının 05/05/2008 tarih ve 1886/48025 sayılı Oluru.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) 18/04/2008 tarih ve 619 sayılı yazınız.

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans öğrencisi Ayşe ABAY'ın, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Şiddeti (Mobbing) Algılama Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki" konulu anket çalışmasını yapma isteği ilgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin ilgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2(iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Erdem DEMİRCİ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :

- Ek-1. İLGİ (a) Valilik Oluru.
2. Anket soruları.